Universitatea „Perspectiva – INT”
Catedra Relații internaționale și științe umanistice

Seria „POLITOLOGIE”

VALERIU EFREMOV

POLITOLOGIE

ȘTIINȚĂ ȘI DISCIPLINĂ DE STUDIU

Materiale metodologice
instructiv-educative

Pontos
Chișinău · 2010

CZU 32(075.8)
E 21

Recenzenți: – **Vlad Ciubucciu**, dr. în istorie, **Tudor Rotaru**, dr. în filozofie

Redactor științific: **A. Moraru**, dr. habilitat în istorie

Recomandat pentru tipar de Senatul Universității „Perspectiva – INT", (proces – verbal Nr. 4 din 9 decembrie 2008)

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Efremov, Valeriu
Politologie: Știință și disciplină de studiu: Materiale metodologice instructiv-educative / Valeriu Efremov; Univ. „Perspectiva-INT", Catedra Relații Intern. și Științe umanistice. – Ch.: Pontos, 2010 (Tipogr. „Reclama" SA). – 136 p. – (Seria „Politologie").
1000 ex.
ISBN 978-9975-51-190-2

32(075.8)
E 21

Lector: **Ludmila Bulat**
Coperta: **Ruxanda Romanciuc**
Tehnoredactare și prepress: **Gabriel Andronic**

În publicația dată, din seria „Politologie", sunt examinate etapele de constituire ale politologiei ca știință și disciplină didactică, obiectul, funcțiile, abordările și metodele de cercetare a politologiei. Un compartiment aparte este consacrat politologiei aplicate, metodelor ei.

Sunt prezente subiecte pentru autoevaluare, temele pentru raporturi, comunicări, referate și eseuri. Întru însușirea mai aprofundată a materialului sunt elaborate teste și scheme. Este prezentată o bibliografie bogată.

Este destinată studenților instituțiilor de învățământ superior, masteranzilor, doctoranzilor, profesorilor. Publicația va prezenta un viu interes pentru un cerc larg de cititori preocupați de politică, știința politică.

ISBN 978-9975-51-190-2

© Valeriu Efremov, 2010
© Universitatea „Perspectiva – INT", 2010
© Editura Pontos, 2010
© All.Time E, 2010

CUPRINS

PRELEGEREA NR. 1. POLITOLOGIA: ȘTIINȚĂ POLITICĂ ȘI DISCIPLINĂ DE STUDII. OBIECTUL. ARHITECTONICA. FUNCȚIILE 4
CUVÂNT ÎNAINTE 5
SORGINȚII ȘTIINȚEI POLITICE 6
POLITOLOGIA ÎN REPUBLICA MOLDOVA 18
OBIECTUL POLITOLOGIEI 27
ARHITECTONICA POLITOLOG1EI.
POLITOLOGIA – MEGAȘTIINȚĂ 32
ȘTIINȚA DESPRE ÎNSĂȘI NATURA POLITICII 35
SUBDISCIPLINELE POLITOLOGIEI 38
FUNCȚIILE POLITOLOGIEI 45
BIBLIOGRAFIA 50
TESTE: PRELEGEREA NR.1. POLITOLOGIA: ȘTIINȚĂ POLITICĂ ȘI DISCIPLINĂ DE STUDIU. OBIECTUL. ARHIECTONICA. FUNCȚIILE. 55
PRELEGEREA NR.1 TESTUL NR. 1 55
PRELEGEREA NR.1. TESTUL NR. 2 56
„CHEILE" PENTRU TESTE. PRELEGEREA NR. 1 59

PRELEGEREA NR.2. PARADIGMELE ȘI METODELE DE CERCETARE A POLITOLOGIEI 60
CUVÂNT ÎNAINTE 60
PARADIGMA TEOLOGICĂ 62
PARADIGMA NATURALISTĂ 64
PARADIGMA SOCIALĂ 72
PARADIGMA RAȚIONAL-CRITICĂ 73
ABORDĂRILE ȘI METODELE POLITOLOGIEI 78
POLITOLOGIA APLICATĂ 92
METODELE POLITOLOGIEI APLICATE 93
COMUNITATEA MONDIALĂ: SISTEMA 95
DETALIIZAREA ÎN CONTINUARE NE ADUCE LA „ROȚILE LUI TIHOMIROV" 96
SUBIECTE PENTRU AUTOEVALUARE 98
SUBIECTE PENTRU RAPORTURI, COMUNICĂRI ȘI REFERATE 99
BIBLIOGRAFIA 99
PRELEGEREA NR.2. TEST NR. 1 108
PRELEGEREA NR.2. TESTUL NR.2 110
PRELEGEREA NR.2. TESTUL NR. 3 112
„CHEILE" LA PRELEGEREA NR.2. TESTUL NR. 1 114
„CHEILE" LA PRELEGEREA NR.2. TESTUL NR. 2 114
„CHEILE" LA PRELEGEREA NR.2. TESTUL NR. 3. 115
SCHEME LOGICO-STRUCTURALE 116

PRELEGEREA NR. 1
POLITOLOGIA: ȘTIINȚĂ POLITICĂ ȘI DISCIPLINĂ DE STUDII. OBIECTUL. ARHITECTONICA. FUNCȚIILE

Sorginții științei politice. Preistoria științei și disciplinei de studiu.

Formarea bazelor științei politice. Instituționalizarea științei politice.

Politologia ca știință și disciplină de studiu. Știința politică în sistemul științelor socioumanistice. Evoluția științei politice în Republica Moldova. Arhitectonica politologiei.

Funcțiile politologiei.

Subiecte penru autoevaluare.

Temele raporturilor, referatelor, comunicărilor

Bibliografia.

Teste.

CUVÂNT ÎNAINTE

Vom încerca să răspundem la următoarele întrebări: care sunt sorginții acestei științe și discipline de studiu; cine a contribuit la apariția ei; care sunt etapele prin care a trecut știința politică.Politologia are o preistorie destul de lungă și bogată, exprimată prin evoluția ideilor politice – de la cele mai naive puncte de vedere până la unele concepții politice distincte și apoi sistematizarea lor în cadrul științei politice.

Evoluția „diamantelor" înțelepte ale interpretărilor, învățăturilor, concepțiilor, teoriilor, doctrinelor politice a avut o preistorie destul de anevoioasă, lungă și bogată, în timp exprimată în parametrul mileniilor. La început, le găsim drept niște sclipiri în formă de expresii, raționamente, puncte de vedere politice întruchipate în mituri, legende, religii, încă destul de naive, apoi aceste idei, crisralizându-se, au format în ultima instanță știința politică. Învățăturile filozofice, etico-politice, politico-juridice se constituie odată cu apariția statului parcurgând o cale istorică destul de lungă. Rădăcinile interpretărilor problemelor cu caracter social, a valorilor morale, etico-politice își au originea în adâncă antichitate.

Multitudinea interpretărilor, raționamentelor, învățăturilor, ideilor privind statul, puterea, dreptul, individul, politica, democrația, despotismul o descoperim în operele gânditorilor, filozofilor Orientului antic (China, India etc.), ai lumii musulmane, Orientului lumii arabe, ai Greciei și Romei antice (Confucius, Șan Ian, Cuatilio, Platon, Aristotel etc.). Personalitățile notorii ale acestor etape istorice căutau răspuns la întrebările: care ar fi cele mai eficiente modele privind orânduirea statală, omul ideal, cum s-ar putea obține armonizarea intereselor diferitor grupuri sociale în societate, între oameni și societate și stat. Sute de ani aceste interpretări se examinau în cadrul învățăturilor filozofice și teologice.

În cadrul unui curs universitar de prelegeri *Politologie,* limitat în timp, este practic imposibil de a prezenta întreg tezaurul gândirii politice creat pe parcursul istoriei umane. La ora actuală există zeci de interpretări, învățături, teorii și doctrine politice.

Noi ne punem scopul de a le aduce la cunoștință pe cele mai interesante, integrale care sunt mai aproape de mentalitatea, cultura noastră și care vor contribui la formarea unei culturi general-umane, inclusiv cultura politică, fără de care nu este posibil de a forma o personalitate cu o poziție activă în viață, care ar conștientiza că și ea își poate aduce aportul său la progresul societății în care trăiește. Vom prezenta în aspect mai larg gândirea politică Occidentală și, în primul rând, pe cea a bătrânului continent Europa.

SORGINȚII ȘTIINȚEI POLITICE

Marile personalități ale antichității, **Confucius, Platon, Aristotel** și alții, au pus piatra de temelie a unui edificiu specific al activității umane – știința politică, politologia, lăsându-ne un mare tezaur spiritual. Istoricește primele sclipiri, interpretări etico-filozofice, ale gândirii social-politice – „diamante înțelepte și raționale",elemente ale sferei politicului, le întâlnim în lucrările lui **Confucius** *Lun U* (*Discuții și raționalimente*),**Platon** *Republica, Omul politic* și *Legile*, **Aristotel** – *Politica, Poetica, Retorica***, Cicero** – *Cu privire la stat, Despre legi* etc. Iar în lucrarea lui **Aristotel** *Retorica* întâlnim și noțiunea de ***„știință politică":*** *„Cu toate acestea, să ne referim acum la întrebările... care au importanță pentru știința politică".*

De antichitate este legată și etimologia noțiunii de știință politică, politologie, rădăcinile căreea vin de la cuvintele grecești ***politike*** – treburi obștești, de stat, și ***logos*** – știință, învățătură, cuvânt. Definirea *politicii drept treburi obștești* se consideră că aparține lui **Aristotel**, iar *drept treburi de stat* – **Heraclit.** De menționat că până a ajunge la termenul modern al noțiunii *politologie*, pe parcursul istoriei, această noțiune exprima diferite sensuri: arta de guvernare, de conducere, realizarea binelui general etc.

Literalmente termenul *politologie* înseamnă știința despre politică. Adică un domeniu specific al activității umane care este legat de raporturile de putere, organizarea politică a societății, instituțiile politice, principiile și normele care asigură funcționarea societății, relațiile dintre oameni, societate și stat.

Politica pe parcursul întregii istorii a civilizației umane a avut și continuă să aibă o influență hotărâtoare asupra destinului țărilor, popoarelor și asupra vieții de toate zilele a omului. Politica este strâns legată de cele mai adânci temelii ale civilizației umane. Și, deci, nu este de fel întâmplător faptul că oamenii de milenii sunt preocupați să „decodeze" fenomenul social numit „**politică**", cercetând minuțios orânduirile statale și raporturile de putere, căutând cea mai eficientă formă de guvernare, studiau comportamentul diriguitorilor și al maselor și multe alte aspecte și manifestări ale acestui fenomen social complex.

Prima formă istorică de cunoaștere a politicii a fost interpretarea ei mitologico-religioasă prin prisma căreia puterea avea o natură divină, iar diriguitorul era privit ca o întruchipare a lui Dumnezeu pe pământ (unsul lui Dumnezeu).

Aproximativ pe la mijlocul primului mileniu î. Hr. are loc raționalizarea conștiinței politice, ea capătă un caracter de sine stătător, apar primele interpretări, concepții politice care au stat la baza cunoștințelor unei filozofii unice. La aceasta au contribuit, în primul rând, gânditorii politici ai antichității **Confucius, Platon, Aristotel** care au și pus bazele teoretice proprii cercetării politicii.

Confucius vede statul ca o familie mare. Cheamă la păstrarea tradiției, educarea unui om ideal – **„bărbatul blagorodnic**". Apariția polisului-stat generează ideile politice în Grecia antică. **Platon**, inspirat de ideia echității socratiene, consideră că ea trebuie să stea la baza politicii, privind echitatea ca o trinitate: a raționalului, furiei și râvnirii. Statul echitabil apare din armonia consultativă, de protecție și de afacere. La **Platon** statul este un polis ideal, o organizație etnostatală cu un număr nu prea mare de cetățeni. La **Aristotel** întâlnim ideia politicii umane. Armonia politică **Aristotel** încearcă de a o construi de asemenea pornind de la noțiunea de echitate. Insă, spre deosebire de **Platon**, începutul echității el îl vede nu în cosmos ci în om, în comportamentul lui, politica se creează de către oameni. La **Cicero** întâlnim ideia dreptului „natural". **Platon, Aristotel, Cicero** împărtășesc ideia că statul este exponentul interesului comun.

Politologia studiază istoria științei politice, ne ajută să găsim sorginții, izvoarele ei, să contribuim la acumularea de noi cunoștințe, la amplificarea lor. Însă trebuie să menționăm următorul fapt destul de important. Istoria disciplinei, aportul autorilor antici trebuie privite prin prisma unei analize științifice, critice și să nu încercăm de a le „contemporaniza". În acest context și noi susținem punctul de vedere al politologilor care nu sunt de acord cu concluziile filozofului politic american **Leo Strauss** care consideră ca gânditorii antici „ *au devenit fondatorii științei politice în sensul precis și definitiv al acestui cuvânt"*. Urmând această "deducție" strausseană noi cu "succes" putem afirma, pătrunzând în problematica examinată de către autorii antici, că ei ar fi și fondatorii *filozofiei politice, sociologiei politice, economiei politice, culturologiei etc.* Împărtășim întru totul aprecierea aportului anticilor pe care a făcut-o **Gabriel A. Almond** în lucrarea sa *Știința politică: istoria disciplinei*, menționând următoarele: *„Deși s-au făcut eforturi eroice pentru a include scrierile Orientului Apropiat antic în cronica științei politice, acestea sunt privite propriu-zis drept precursoare*". Deci putem face următoarea concluzie: între ideile și concepțiile politice din antichitate și noțiunea contemporană a politologiei nu se poate pune semnul egalității. A considera așa cum înceracă s-o facă **L. Strauss** având în vedere denumirea lucrărilor precum ar fi *Statul, Legile, Politica, Republica* ar fi o greșală, nu am ține cont de situația istorică concretă, de felul organizării sociale a societății din acea perioadă, de nivelul dezvoltării științei. Fiindcă în funcție de nivelul dezvoltării soicetății, orânduirii sociale, caracterul propriilor cerințe și interese, de nivelul cunoștințelor acumulate, oamenii exprimau domeniul politicului printr-o anumită formă și aproximație.

Știința politică caută răspuns la fenomenele obiective prin criteriul bazat pe regulile evidenței și inferenței; este îndreptată la amplificarea cunoașterii fenomenului politicului. Istoria politologiei este un proces de înnoire și îmbogățire a metodologiei, metodelor și abordărilor de cercetare. De menționat că un rol important în cercetare îi revine tradiției științifice care permite cercetătorului să aprofundeze studiul obiectului său. Prin tradi-

ție subînțelegem forma organizării științei, activitatea de cercetare bazată, în mod stabil, pe unul sau mai multe rezultate provenite din cunoașterea empirică precedentă, a căror capacitate de a constitui temelia practicii ulterioare este recunoscută de comunitatea științifică (sau de una dintre comunități), exprimate printr-un sistem teoretic, numit de către Thomas Kuhn, paradigmă (*vezi mai amănunțit prelegerea nr. 2*), formele și metodele argumentării, metodologia, metodele, felurile de abordare, instrumentariul cercetărilor etc.

Vom atrage atenția asupra următorului fapt imoprtant în opoziție cu poziția straussiană. Este cunoscut faptul că o perioadă istorică destul de îndelungată știința politică s-a dezvoltat în cadrul filozofiei. **Aristotel** menționa că omul prin natura sa este un **„Zoon politikon”** și nu este pur și simplu „un animal (ființă) politică”, ci și „un animal social”. Politica după Aristotel își are rădăcinile sale în natura omului ca ființă socială care este capabilă să trăiască din plin numai în colectiv, societate și care este „sortit” să conlucreze cu alți oameni. Aceasta ne permite să afirmăm că filozofia antică este o filozofie politică, socială, adică o filozofie, știință despre societatea polis-stat. Din aceste considerente conceptuale politologia contemporană diferă esențial de conținutul științei politice din antichitate. Creația științifică a gânditorilor din antichitate a fost definită de politologul **Thomas Hobbes** drept „**știință civilă**”(*scientia civilis*) despre care „primul s-a interesat Socrate. După el au manifestat interes Platon, Aristotel, Cicero și alți filozofi...”. Gânditorii antichității concentrează cercetările lor politice asupra polisului, privindu-l în integritatea lui fără a studia alte aspecte ale societății.

În Evul mediu și Vremea nouă studierea politicii, puterii, statului capătă o cercetare teoretică calitativ nouă prin aportul lui **N. Machiavelli, T. Hobbes, Johon Locke, Ch.. Montesquieu, J.-J. Rousseau, Fr. Hegel** etc. În această perioadă are loc desprinderea politicii de religie și morală, se elaborează noi concepții, teorii: despre dreprul natural, contractul social, separarea puterilor în stat, societății civile, statului de drept etc. Datorită contribuției lui **Hegel** apare teoria contemporană a statului diferită

de societatea civilă. Apar noi doctrine politice. Datorită apariției partidelor, prin intermediul mass-media, oamenii iau cunoștință de primele programe politice. Are loc structurarea ideologiilor politice. În unele țări apar sisteme democratice de guvernare care contribuiau la dăinuirea peste tot a spiritului îmbătător al libertății politice, generând cu mai multă insistență necesitatea recunoașterii rolului științei politice în societate ca factor al modernizării politice a societății, instrument optimal în vederea eficientizării activității administrative și politice.

Constituirea politologiei ca știință distinctă începe odată cu diferențierea științelor. Disocierea politologiei, individualizarea ei ca știință de sine stătătoare începe la mijlocul secolului al XIX-lea, odată cu creșterea rolului și determinarea locului politicului în domeniul cunoașterii și al practicii sociale. În procesul de emancipare a științei politice putem evidenția două etape principale. **Prima etapă** este legată de mijlocul secolului al XIX-lea. In această perioadă observăm că are loc desprinderea politologiei și a sociologiei de celelalte științe socioumanistice. **Etapa a doua** se înscrie în limitele temporale ale sfârșitului secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea. În această perioadă are loc separarea științei politice de sociologie. Politologia la această etapă se definește ca știință a studierii sferei politicului și tot ansamblul de probleme ce țin de lumea politicului. În această perioadă politologia apare și ca disciplină de învățământ. Noul statut al științei politice este determinat de: direcția comună în cercetările știinților sociale, progresul libertăților politice, ideile eficienței activității politice și administrative. Tendința dezvoltării științei politice a fost determintă de următorii factori: revoluția industrială care a contribuit la un nou punct de a vedea societatea; dezvoltarea individualismului; creșterea valorii științei, a cunoștințelor științifice; apariția universităților contemporane ce a dus la creșterea numărului profesorilor, cercetărilor clasice. Apar cercetări specializate. Crește nivelul de cultură al populației. Apar diferite publicații universitare, catedre de studii politice. Evenimentele care se desfășurau în această perioadă dictau pentru societate necesitatea studierii științei politice.

O atenție deosebită în acest curs se acordă descrierii mai aprofundate, în comparație cu alte manuale, a evoluției gândirii politice. Considerăm acest mod de expunere necesar, deoarece permite mai profund de a trece prin sine acest lucru enorm al celora care au contribuit la amplificarea cunoștințelor politice. Este un mod de ridicare a culutrii în genere și a culturii politice, democratice, în special.

O prelegere aparte își pune ca scop să „decodeze" noțiunea de politică – obiectul principal de studiu al politologiei, aspect căruia, cu regret, nu i se acordă atenția cuvenită în literatura de specialitate editată în republică. Rezolvând această sarcină, ne permitem să pătrundem mai adânc în problematica, obiectul de studiu al politologiei cum ar fi: sistemul politic, statul, partidele, elita și liderismul politic, societatea civilă, cultura și conștiința politică, procesul politic etc.

Știința politică pentru a-și obține statutul său social de știință autonomă în comunitatea științifică depășește trei obstacole principale în calea sa, și anume:

- *obstacolul intelectual*. Era necesar de a obține un acord minim cu privire la chestiunea obiectului cercetării și problematica de bază;
- *obstacolul instituțional*. Era necesar de dezvoltat bazele teoretice și mijloacele de răspândire și a asigura existența reală a științei;
- *obstacolul cultural*. Era necesar de a avea posibiliatea de a crea comunitatea științifică care ar fi putut asigura dezvoltarea dinamică a științei și legimitatea ei, adică recunoașterea ei în societate, lumea științifică.

Necesitățile analizei științifice a eficienței activității politice și administrative contribuie ca știința politică să devină o știință de sine stătătoare, autonomă, distinctă. Anume cerințile practicii vieții sociale și stau la baza apariției științei politice. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea analiza problematicii politice era dictată de următorii factori:

- creșterea democratizării și profesionalizării vieții politice care ridica posibilitatea observărilor, analizei empirice a fenomenelor și proceselor politice;

- creșterea secularizării societății ce ducea la eliberarea activității politice de sub influența religiei și această activitate devine din ce în ce mai specifică în societate;
- raționalizarea imixtiuniii statului în viața societății de asemenea dicta necesitatea cercetărilor științifice.

Practica socială dicta necesitatea selectării și pregătirii cadrelor administrative profesionale. În multe țări înțelegeau că funcționarii publici trebuie pregătiți și înarmați cu cunoștințe administrartiv-politice. Iar aceasta solicita necesitatea dezvoltării științei politice.

Sistemul social era deja conceput ca un sistem dirijabil, rațional și previzibil. Acest lucru a permis a stabili legătura dintre administrare și știința politică. S-a stabilit de asemenea că știința politică poate controla efectiv sistemul administrativ. Nu întâmplător primele cercetări în această direcție au fost consacrate chestiunii controlului, căutării pricinilor și luptei cu corupția în administrațiile locale americane, precum ne confirmă publicația lui **W. Wilson** *The study of administration(Studiul administrației)* în revista americană *Political Science(Știința politică)*în anul 1888.

Ca confirmare a autorității și recunoașterii publice a științei politice în a doua jumătate a secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea este crearea catedrelor de științe politice, apariția publicațiilor politice, formarea asociațiilor de specialitate în diferite țări ale lumii.

Geneza politologiei ca disciplină de studiu. În 1792 marchizul de Condorcet, matematician, om politic, într-un discurs în fața Conventului Național al Franței folosește în public expresia de *„științe morale și politice*". În Franța, în 1795, a fost creată Academia științelor morale și politice care a funcționat până în 1803.

În 1857, în SUA, **Fr. Layber,** începe predarea unui curs de Teorie politică în colegiul din Kolumbia, unde a fost creată prima în istoria Americii catedră de "Istorie și științe politice". Tot în acest an **B.N. Cicerin** publică lucrarea *Cu privire la reprezentanța populară.* Mai târziu atare catedre se crează și în universitățile altor state din America.

În 1869 în Rusia începe să se editeze *Istoria învățăturilor politice* în 5 volume de către **Cicerin**.

În 1871 în Franța este creată Școala liberă de științe politice, azi – Institutul cercetărilor politice (Paris), în 1872 – Școala privată a învățământului politic, scopul căreia era de a pregăti elita, funcționari pentru aparatul de stat. În 1872 în Rusia apare cartea lui **A.I. Stronin** *Politica ca știință.* În 1875 se crează în Florența (Italia) Școala de științe sociale „Cesare Alfieri". În 1895 se înființează Școala de economie și științe politice din Londra, în 1912 în Marea Britanie apare prima catedră de științe politice în cadrul Universității din Oxford.

În această perioadă în SUA, Franța se publică multă literatură care a pus bazele științei politice. În 1896, **Gaetano Mosca**, politolog italian, publică lucrarea sa clasică *Elementele științei politice*. Unul din fondatorii sociologiei politice, savantul rus, **M. Ostrogorsky,** în 1898, publică în limba franceză lucrarea sa în două volume *Democrația și partidele politice.* Aceste fapte ne confirmă ca la hotarele dintre secolele al XIX-lea și al XX-lea, termenul **„știința politică"** se încetățenește definitiv, obține recunoștința sa mondială.

Cu certitudine putem afirma că în primul deceniu al secolului al XX-lea știința politică se afirmă definitiv deja ca disciplină academică de sine stătoare, distinctă, autonomă.

După cum menționează în lucrarea sa, *Știința politică: istoria disciplinei,* clasicul științei politice contemporane, poltologul american, **Gabriel A. Almond** *„anume în acești ani știința politică ca disciplină capătă un caracter al „profesiei" contemporane*." Facultățile științelor politice, ale conducerii de stat și politice apar pentru prima dată la sfârșitul secolului al XIX-lea în urma colaborării și eforturilor istoricilor, juriștilor și filozofilor; în primul deceniul al secolului al XX-lea astfel de facultăți existau în multe universități americane, însă erau considerate „de importanță secundară"".

În 1903 se constituie Asociația Americană de științe politice, ce a servit ca imbold pentru crearea asociațiilor naționale de științe politice în mai multe țări, membri ai căruia erau peste

200 de specialiști. La sfârșitul celui de al II-lea război mondial membri ai acestei asociații erau 3000 de oameni. La ora actuală numărul lor depășește peste 16000 de specialiști. Statistica afirmă că numărul lor creșre anual cu 10 la sută.

În Rusia, spre exemplu, acitivează cca 300 catedre de științe politice în care lucrează peste 3000 de profesori. Numai în ultimul deceniu al secolului al XX-lea au fost conferite titluri de doctor habilitat în politologie la 183 persoane din Rusia și la 47 de cetățeni de peste hotare. În această perioadă titlul de doctor în politologie a fost conferit la 3700 de persoane.

În componența Academiei Ruse de Științe Politice intră peste 50 de secții regionale. Din 1999 are și un **site** electronic **http: // www. apn.ru.** Numai în 2008 în paginile acestui site au fost publicate 1205 materiale. Despre popularitatea lui vorbește faptul că în această perioadă publicațiile au fost însoțite de 80000 comentarii. În noiembrie 2009 va avea loc cel de al V-lea Congres al politologilor din Rusia.

Revista „Полис" în 1997-1999 a realizat un proect interesant "Știința universitară", ca rezultat a apărut și un **site** – „Электронный полис для политологов" („ Polis electronic pentru politologi") – **http: // www. politstudies.ru**. În paginile acestui site sunt publicate nu numai materialele revistei „Полис", dar și unele elaborări metodico-pedagogice, informații despre noile publicații și altă informație utilă pentru politologi.

Despre interesul mare față de politologie ne vorbește și următorul fapt. În Rusia în 1999-2008 au fost editate la capitolul „Politica și politologia" 3513 cărți, la editura „Polirom" din Iași (România)-206.

O analiză a posibilității de a ne familiariza cu știința politică în Republica Moldova ne-a întristat. În Biblioteca Națională a Moldovei la acest capitol am găsit numai 17 titluri în limba română și 15 în limba rusă. Publicațiile din acest domeniu editae de către diferite instituții, cu regret, nu ajung pe rafturile Bibliotecii. Cum se spune: *No coment!*

În 1948 la Paris sub egida UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization– Organizația Națiuni-*

lor Unite pentru Educație, Știință și Cultură) are loc un Colocviu internațional privind problemele științei politice. La acest for a fost adoptat un document special în care se face o încercare de a determina conținutul, problematica cercetărilor științei politice. Ele fiind:

1.**Teoria politică**:

a) teoria politică;
b) istoria ideilor politice.

2. **Instituțiile politice:**

a) constituția;
b) guvernul central;
c) conducerea regională și locală;
d) administrația;
e) funcțiile sociale și economice ale guvernului;
f) analiza comparată a instituțiilor politice.

3.**Partidele, grupurile și opinia publică**

a) partidele politice;
b) grupurile și asociațiile;
c) participarea cetățenilor în activitatea guvernului și administrației;
d) opinia publică.

4. **Relațiile internaționale:**

a) politica internațională;
b) politica internațională și organizația;
c) dreptul internațional.

UNESCO în 1948 recomandă ca știința politică să fie studiată în țările-membre ale acestei organizații mondiale. Mai târziu, la forul științific de la Praga, s-a convenit de a folosi la singular termenul „știința politică". Astfel putem trage concluzia că are loc constituirea definitivă a științei politice ca disciplină științifică și didactică de sine stătătoare.

Sub egida UNESCO și la inițiativa asociațiilor naționale de știință politică din SUA, Canada, Franța și India în 1949 a fost fondată Asociația Internațională de Știință Politică (*International Political Science Association (IPSA*) – *AIȘP*). La primul Congres al AIȘP din 1950 care a avut loc la Zurich au participat 80 de savanți

din 23 de țări. O dată în trei ani are loc congresul AIȘP. La ultimul Congres din 2006 care a avut loc în Fukuoka (Japonia) au participat 2094 de savanți din 79 de țări. Din 1950 – în continuare au avut loc deja 20 de Congrese. În 2009 Congresul își va desfășura lucrările în Chile.

Vom menționa încă un moment important din istoria disciplinei. Se consideră că în același an, 1954, independent unul de altul, savanții, germanul **Eugen Fischer Baling** și francezul **Andre Therive** propun a defini știința politică cu termenul *Politologie* și a introduce în circuitul științific și termenul de *politolog*, după analogia cu termenii *sociologie* și *sociolog.* Tot în acelaș an, acest termen este pus în circuitul științific și literar de către **Gert von Eyneren** prin articolul publicat cu denumirea *Politologie.* Din acest moment știința politică este prezentă în alt veșmânt terminologic.

Savanții continuă să determine problematica acestei științe. În 1957 sociologii americani, **Reinhard Bendix** și **Seymour M. Lipset,** reduc domeniul cercetărilor politologiei la cinci direcții:

1. Comportamentul la scrutine (analiza pozițiilor și opiniilor).
2. Procesul decizional la adoptarea hotărârilor politice.
3. Ideologia mișcărilor politice și a grupurilor de interese.
4. Partidele politice, asociațiile binevole, problemele oligarhiei.
5. Guvernul și problemele administrării.

Congresul al VIII-lea internațional al știinților politice din 1970 a trasat următoarele direcții:

- selectarea și analiza datelor;
- cercetările privind chestiunile comportamentului politic (pozițiile, cultura, socializarea politică etc) bazate pe psihologie și psihologia socială;
- cercetarea proceselor de luare a deciziilor și folosirea posibilităților formalizării și matematicii;
- folosirea modelelor matematice și aplicarea teoriei jocurilor;
- cercetările în domeniul comunicărilor;

- studierea aspectelor politice ale funcționării grupurilor: partidele politice, grupurile de interese, de asemenea, familia, biserica, întreprinderile etc;
- elaborarea schemelor teoretice bazate pe noile abordări (analiza sistemică și funcțională etc);
- cercetarea relațiilor internaționale și "politica comparată";
- cercetarea sistemelor politice neoccidentale (autoritare și totalitare, țărilor în curs de dezvoltare, comunităților primitive etc);
- cercetarea proceselor de transformare a sistemelor, proceselor modernizării politice și dezvoltării politice;
- metodologia politică.

Către anii 1960 în Europa se restabilesc universitățile, apar noi instituții și centre de cercetări în domeniul științelor politice.

In 1970 a fost creat Consorțiumul European în domeniul cercetărilor politice (*Consortium for Political Since-ECPR*), cu fonduri de la Fundația Ford. In 1989 membre colective ai ECPR erau 140 de instituții. Intr-o publicație din 1985 se indicau 2500 de savanți care se ocupau cu problemele științei politice. Nivelul dezvoltării științei politice în statele europene aparte se apreciază după numărul de organizații naționale membre ale ECPR. Influența științei politice americane se apreciază după numărul membrilor țărilor străine în Asociația Americană a științelor politice și după numărul abonaților la revista *American Politial Science Review*: Marea Britanie, Germania și Japonia au fiecare mai mult de peste o sută de membri; Israelul, Olanda, Coreia de Sud au fiecare câte cinzeci de membri; Suedia, Norvegia, Taiwan au circa treizeci de membri;Franța are douăzeci și șapte. În lumea civilizată contemporană, democratică nu ne putem imagina realizarea și funcționarea sistemului politic, a omului noii societăți fără o cultură politică.

În 1994 la Berlin a avut loc Congresul al XVI-lea al AIȘP unde s-a pus în discuție „starea disciplinei".

Congresul a constatat maturizarea profesională a științei politice ca disciplină. A reflectat forța crescândă a științei politice în toată lumea.

Acest lucru este confirmat și de următoarele date. Din 1900 până în 1995 au fost publicate 3403 de lucrări de știință politică de către 1630 de autori. Mai mult de jumătate din aceste lucrări au fost publicate în ultimul deceniu și două treimi în ultimele decenii. Mai mult de o zecime au fost publicate până în 1960. În 1900 au fost publicate numai 22 de lucrări, iar între 1991-1995, doar în cinci ani – 1032. Aceasta ne vorbește despre faptul cât de multă atenție acordă savanții problematicii științei politice.

Putem evidenția nouă subdiscipline ale științei politice în care s-au făcut cele mai multe cercetări și publicații. Acestea sunt: lucrări privind însăși disciplina – politologia, apoi urmează studii privind: instituțiile politice; comportamentul politic, politica comparată, relațiile internaționale; teoria politică (destul de multe); politici publice și administrație (cele mai multe); economia politică și metodologia politică. Și încă o statistică interesantă. Cele mai citate în lucrările de referință ale publicațiilor altor autori au fost lucrările apărute din 1957 până în 1979, ale 21 de autori. Recordul în această privință l-a atins lucrarea lui **Anthony Downs** *The Economic Theory of Democracy*, apărută în 1957, urmat de **Mancur Olson** *The Logic of Collective Action* (1965) și **Elinor Ostrom** *Governing the Commons* (1990). În atenția cercetătorilor au fost deasemen lucrările *The Civic Culture, The American Voter, Rediscovering Institutions, A Theory of Justice.*

În țările democratice politologia ocupă un loc de prestigiu în sistemul științelor socioumanistice. Ea deține azi întâietatea după numărul de cercetări și după numărul de publicații.

POLITOLOGIA ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Mai sus am menționat că pentru a-și întări statutul său social în lumea științifică, politologia a trebuit să depășească trei obstacole principale în calea sa: intelectual, instituțional și cultural. Depășirea acestor obstacole este caracteristică și pentru revenirea acestei discipline în albia sa naturală și pentru Republia Moldova, republicile post-sovietice, țările post-socialiste.

Obținerea statutului de disciplină științifică și de studiu a politologiei în Republica Moldova umează să fie studiată în strânsă legătură cu revenirea acestei discipline în fosta URSS. Vom accentua următorul fapt. În fosta URSS politologia în calitate de disciplină aparte nu s-a predat. Noțiuni fragmentare privind politica și puterea le puteam întâlni în cursurile de istorie, economie, filozofie, materialismul istoric și materialismul dialectic, comunismul științific, teoria socialismului. Însă nu putem trece cu vederea că în fosta URSS puteau fi evidențiate câteva direcții, niște lăstari ai gândirii politice, care precum iarba își face cale spre lumină, spărgând insistent asfaltul, așa și aceste gânduri apăreau în diferite studii, publicații. **N.D. Kondratev** propune o nouă paradigmă a studierii dinamicii dezvoltării social-economice în baza unei dezvoltări ritmice și ciclice. Ne sunt cunoscute publicațiile și cercetările privind organizarea științifică a muncii. Au apărut lucrări ce au studiat fascismul în Italia și Germania. S-a studiat modelul marxist al orânduirilor sociale. Se discutau problemele dispariției statului și a dreptului. Unei critici dure erau supuse diferite concepții burgheze. Acest lucru contribuia la faptul că conștientizam ideile unor politologi din Occident, iar critica acestor concepții vorbea despre faptul că cercetărilor li se da o orientare științifică. În acest domeniu și-au adus aportul și mulți savanți din Republica Moldova. Lucrări serioase în politologie în perioada sovetică nu au apărut. Despre aceasta ne confirmă și lipsa unei bibliografii în acest domeniu. Pentru savanții sovietici era limitat accesul la publicațiile de peste hotare. Deci și în Republica Moldova politologia în perioada sovetică nu exista ca disciplină de studiu și nici ca știință de cercetare a fenomenului politic. Literatura care apărea avea un caracter ideologizat, apologetic. Savanții suportau mari dificultăți deoarece evenimentele din viața socială trebuiau tratate prin prisma marxism-leninismului, „luptei de clasă", construcției societății comuniste etc.

Politicul era investigat din perspectiva istorică sau sociologică în strânsă interacțiune cu aceasta. În perioada dominației comuniste, ceea ce se realiza în domeniul politicului era în

realitate o indoctrinare cu ideologia totalitară comunistă. Până la sfârșitul anilor 80 politologia se afla într-o situație destul de dificilă. Ea era privită cu neîncredere, ostili față de ea erau reprezentanții disciplinilor sociale recunoscute. Nu era acceptată și nici de persoanele oficiale ale statului. Era considerată o știință burgheză, anti-știință. Deși politologia nu era recunoscută ca disciplină științifică și de studii, totuși avea loc procesul de acumulare a cunoștințelor în domeniul politicului. Se făceau diferite cercetări în cadrul Institutului statului și dreptului al Academiiei de Științe a URSS, Academiei de științe socilae de pe lângă CC al PCUS, Institutului de filozofie al AȘ a URSS, Universității de Stat „ M.V. Lomonosov" din Moscova, Academiei de Științe a RSS Moldovenești și altor centre științifice din fosta URSS. Publicațiile lor de asemenea au stat la baza științei politice. În 1979, la Moscova, și-a desfășurat lucrările cel de al XII-lea Congres al Asociației Internaționle de Științe Politică.

Abia pe la sfârșitul anilor 1980 în fosta URSS politologia se constituie ca știință și disciplină autonomă de studii. Se introduc titluiri științifice în domeniul științelor politice, se introduce predarea acestei discipline în instituțiile de învățământ, se crează catedre și facultăți de politologie, se elaborează programe, cursuri specializate, se editează manuale, apar diferite publicații.

La finele anului 1989 Comisia Superioară de Atestare a URSS introduce în nomenclatorul științelor sociale politologia. La finele aceluiași an 1989 se înființează la Universiatea de Stat din Chișinău catedra de politologie, iar în l995 – Facultatea de Științe Politice. In 1991 catedra de politologie a Universității de Stat din Chișinău publică primul curs de prelegeri la politologie, elaborează programe analitice pentru cursul universitar. Astzăzi catedre de politologie există la toate instituțiile de învățământ superior din Moldova. A fost creată Asociația politologilor din Moldova.

În Republica Moldova știința politică este destul de tânără, se află la etapa de constituire a ei.

Am putea evidenția direcțiile principale ce confirmă încetățenirea statutului social în comunitatea științifică a politologiei

în Republica Moldova după proclamarea independenței sale la 27 august 1991.

În aspect intelectual, i**nstituțional**, **cultural** putem spune, că politologia în Republica Moldova este recunoscută ca disciplină științifică și de studiu cu obiectul și problematica sa. Și-a ocupat locul său destoinic în comunitatea științifică a țării. Este inclusă în programele de studii în școala superioară ce contribuie la răspândirea cunoștințelor politice, socializarea politică a cetățenilor, formarea culturii democratice politice, dezvoltarea activismului politic etc.

Au fost create două centre științifice de cercetare în domeniul științei politice în cadrul Istitutului de Filozofie, Sociologie și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei și al Universității de Stat din Moldova. Centre de cercetare se crează și în alte instituții superioare de învățământ. Au loc conferințe practico-științifice. Se publică materialele acestor conferințe și a cercetărilor efectuate. În centrul investigațiilor, conferințelor se află problemele modernizării politice a societății moldave, edificarea statului de drept și a societății civile, sistemul electoral, partidele politice, procesul democratizării, relațiile interetnice, internaționale, integrării europene etc.

În Moldova s-a constituit o structură eficientă de pregătire a cadrelor în domeniul politologiei, relațiilor internaționale și administrației publice. La aceasta contribuie Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Relații Internaționale din Moldova, Academia de Studii Economice din Moldova, Academia de Administrare Publică de pe lângă Președintele Republicii Moldova, Universitatea „Perspectiva – INT”,Universitatea de Stat din Cahul; Universitatea de Studii Europene din Moldova, Institutul de Științe Politice Relații Internaționale, Universitatea de Stat din Bălți, Universitatea Liberă Internațională din Moldova ș.a.

De menționat că specialiști în domeniul științelor politice, relațiilor internaționale și administrare publică se pregătesc și peste hotare: Bulgaria, Franța, Germania, România, Rusia, SUA etc.

În Rebublica Moldova există un sistem de pregătire a cadrelor științifico-didactice de o înaltă pregătire profesională:

doctor, doctor habilitat, conferențiar, conferențiar-cercetător, profesor. Există doctorantura și postdoctorantura unde se pregătesc cadrele în domeniului științei politice.

În cadrul Institutului de Filozofie, Sociologie și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei și Universirății de Stat din Moldova sunt create consilii științifice specializate pentru susținerea tezelor de doctor și doctor habilitat în domeniul științelor politice. În ultimii 15 ani au fost susținute cca 50 teze de doctor și 15 teze de doctor habilitat.

Baza informațional-editorială. În Republica Moldova se editează literatură diversă ce ține de domeniul disciplinei.

Apar un șir de reviste specializate. Academia de Științe a Moldovei editează *Revista de filozofie, sociologie și științe politice*, la Academia de Administrare de pe lângă Președintele Republicii Mioldova se editează revista *Administrare publică*. Din 2000 Universitatea de Stat din Moldova editează revista „MOLDOSCOPIE" (Probleme de analiză politică) care a publicat deja cca 250 de articole ce țin de problematica domeniului politicului.

Există și centre analitice și politico-practice ale ONGurilor în centrul atenției cărora se află cercetarea relațiilor politice, organizarea diferitor sondage sociologice. Printre ele am putea menționa Institutul de Politici Publice care sistematic efectuează Barometrul public, Centrul de Cercetări Strategice și Reforme, Asociația pentru Democrație Participativă „ADEPT", Centrul „Expert – Group", Asociația pentru Politică Externă, Institutul European, Centrul de Informare, Instruire si Analiza Sociala „**CAPTES",** Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul" etc. Aceste organizații obștești editează reviste. Spre exemplu IDIS "Viitorul" a editat deja 14 numere a *Monitorul economic,* publică diferite studii:numai "ADEPT" a organizat începând cu 2001 peste 30 de școli cu problematică diversă, a editat cca 20 de publicații privind problemele democratizării, pregătirea tinerilor lideri politici, alegerile, activitatea partidelor etc.

De menționat și faptul că centre de cercetări științifico –analitice apar și pe lângă unele partide politice. Sunt create și multe situri.

Știința politică în Republica Moldova azi este parte integrată a științei politice mondiale. Nu putem spune că știința se dezvoltă pe loc gol. Există o bază destul de serioasă formată pe parcursul istoriei la izvorul căreea se „adapă", se dezvoltă politologia în țara noastră. Politologii din republică participă la diferite conferințe, simpozioane științifice internaționale, organizează școli, stagii, publică materiale în reviste de peste hotare. Se mențin legături de colaborare fructuoase cu diferite centre științifice din Bulgaria, Germania, Franța, Italia, România, Rusia, Ucraina, SUA etc.

În dezvoltarea științei politice din Republica Moldova și-au adus aportul politologii Gheorghe Rusnac, Platon Fruntaș, Valeriu Moșneaga, Valentin Beniuc, Nicolae Enciu, Alexandru Roșca, Victor Saca, Constantin Solomon, Dumitru Strah, Alexandru Zavtur ș.a. Ei au contribuit la revenirea disciplinei în țara noastră. Fiecare din ei au contribuit la creșterea volumului de cunoștințe în domeniul politicului. Sarcina următorilor autori este de a îmbogăți în continuare acest tezaur spiritual atât de necesar progresului și modernizării societății contemporane a Republicii Moldova, ridicând-o la standardele democratice unanim recunoscute.

Însă nu putem trece cu vederea și unele lacune care se admit în literatura de specialitate. Unii autori încearcă să prezinte unele probleme fundamentale ale științei politice prin prisma unor emoții expuse de unii lideri politici precum ar fi: „*uzurparea puterii de către președintele țării*" etc, scot din analiza istoriei ideilor disciplinei unele etape istorice, unele paradigme, metode, metodologii de cercetare științifică ce au fost unanim recunoscute de comunitatea științifică o anumită perioadă, fără a argumenta aceste lucruri, cea ce este inadmisibil pentru un politolog. Aportul gânditorilor trebuie să fie trecut prin prisma unei critici constructive, apreciind acest aport obiectiv, fără emoții, fără conjunctură, ideologizare – în stilul trecutului totalitar.

Azi cunoștințele privind cultura și politica sunt elemente indespensabile ale omului, ce aspiră la valorile democratice ori care ar fi vocația lui profesională. Societatea de azi solicită ca

majoritatea cetățenilor să fie familiarizați cu cunoștințe în domeniul politicii, este un imperativ al timpului, deoarece numai în așa mod putem preveni renașterea despotismului, tiraniei, autoritarismului și totalitarismului. În țările cu un trecut autoritar, totalitar, dictatorial, apatia politică în masă poate avea urmări sociale destul de tragice. Constituirea unui stat democratic, de drept este imposibilă fără o înaltă cultură democratică, politică a cetățenilor ei. Numai instituirea valorilor democratice poate transforma omul într-o sursa a puterii, îl face să fie făuritor al destinului țării în care trăește și al politicii mondiale.

Iluminarea politică nu mai poate fi privită ca o sarcină pur națională, limitată în hotarele unei țări aparte. Exemplu în acest domeniu ne este Uniunea Europeană care își coordonează eforturile în domeniul educației politice cu scopul de a forma la cetățenii săi spiritul unei identități occidental europene, apartenența la o Patrie comună – Europa, la o nouă uniune interstatală. Prin aceasta se cimentează componenta subiectivă, bazele motivării personale a integrării europene. Vom menționa că o bună parte din țările vechiului continent au trecut deja și la un sistem unic de educație. La acest lucru nobil contribuie și educația politică din Moldova.

Un rol semnificativ în realizarea sarcinilor trasate îl joacă Uniunea Europeană. În acest context putem numi Programul Unitar TACIS, rolul fundațiilor „Ebert" (Germania), „Soros – Moldova", „Schuman" (Franța), OSCE care organizează cicluri de lecții publice privind diferite aspecte ale vieții politice internaționale și regionale, rolul Institutului Republican și Institutului Democrat în organizarea diferitor cursuri, școli etc.

Dar în acest domeniu mai sunt încă multe restanțe. Politologia se studiează numai în instituțiile de învățământ superior. Este necesar ca Republica Moldova să urmeze în acest domeniu experiența SUA unde încă de pe băncile școlii elevii sunt familiarizați cu politica.

De menționat că încă este mic numărul de publicații științifice în acest domeniu, prea birocratizată este procedura obținerii statutului de publicații științifice. Orice instituție de învățământ,

atestată în domeniu, ar trebui ca ei organul editorial să obțină în mod automat statutul de publicație științifică în domeniu. Și în funcție de rezultatele obținute să fie prevăzută o gradare a unor niveluri: publicație locală, internațională etc.

Este necesar ca disciplina să se predee în toate instituțiile de învățământ superior. Cu regret, unii conducători ai instituțiilor de învățământ ignorează acest obiect. Orice specialist este necesar să cunoască câtuși de puțin domeniul politicului. Politicul a cuprins practic toate sferele vieții sociale.

Nu se simte activitatea asociației de științe politice care la ora actuală nu are organul ei editorial.

Trecerea de la sistemul administrativ de comandă în economie la economia de piață, încetățănirea spiritului de antreprenor, trecerea de la sistemul politic autoritar la statul democratic, de drept dictează necesitatea formării la cetățeni a unei culturi politice, democratice, mentalități adecvate noilor împrejurări obiective. Aceasta se poate obține numai prin intermediul unei educații politice, politologice.

Republica Moldova face primii pași în direcția democratizării, modernizării sistemului politic. Din aceste considerente politologia trebuie să contribuie la rezolvarea următoarelor sarcini primordiale:

- formarea la cetățenii ei a unei mentalități raționale și democratice;
- cetățenii să însușească valorile și normele culturii politice democratice;
- formarea unor asemenea calități precum toleranța politică, arta compromisului și a parteneriatului, consensului;
- cultivarea calității ca într-un mod civilizat, adică în cadrul legal și cu ajutorul instituțiilor democratice, să-și exprime și apere propriile interese;
- evitării sau soluționării în mod democratic a oricărui conflict social;
- contribuirea la întărirea identității naționale, educația în spiritul patriotismului și statalității;
- întărirea spiritului datoriei civice, responsabilității față de societate și stat;

- spiritul indentității la o unică, mare familie – Europa.

Ca rezultat al realizării acestor sarcini a educației politice, specialiștii cu studii superioare vor avea imaginație, idei și opinii cu privire la caracterul democratic al organizării politice și orânduirii de stat din Republica Moldova în comparație cu sistemele și regimurile altor state. Vor fi înarmați cu un program general de acțiuni îndreptat spre consolidarea în republica noastră a sistemului politic democratic și a instituțiilor ei principale.

În consecință putem afirma, că politologia este o disciplină științifică și de studiu nouă și, anume datorită acestei calități noi, influențează în cel mai activ mod la formarea unei noi mentalități în științele sociounamistice, în comparație cu alte discipline, constituite anterior. Știința politică își amplifică statutul său în sistemul comunității științifice prin transformarea acestui sistem adecvat spiritului corespunzător, actualizând problematica și acele puncte de vedere ale gândirii științifice cu care ea are o strânsă legătură genetică.

Politolopgia se bazează, în primul rând, pe valorile general umane recunoscute, pe principiile deideologizării, departizării și buna voie. Ce înțelegem prin ele?

Deideologizarea înseamnă refuzul de la orice ideologie oficială, dar acceptă pluralismul ideinico-teoretic, concurența liberă a platformelor ideologice și a valorilor.

Departizarea înseamnă refuzul de a monopoliza puterea prin crearea unui singur partid, insistând asupra unui consens al valorilor umane, participării egale în cucerirea și executarea puterii de către toate partidele.

Buna voie înseamnă garanția de a alege într-un mod liber ideile și convingerile. Însă aceasta nu exclude obligația tinerilor de a însuși cunoștințele politice, de asemenea a acelor categorii de funcționari pentru care educația politică este un element necesar în executarea competentă, profesioanlă a funcțiilor: conducători a diferitor servicii de stat și organizații, profesori, jurnaliști etc. Aceste principii, care ar asigura un caracter democratic al educației politice, sunt necesare de a fi luate în considerație în țara noastră, republicile post-sovietice, țările post-socialiste, în care a

dominat ideologia totalitară, iar educația populației era bazată pe dogmatizare, apologetizarea învățăturii marxist-leniniste.

OBIECTUL POLITOLOGIEI

Politologia, după cum am mai menționat anterior, s-a maturizat din punct de vedere profesional ***ca știință și disciplină de studiu***. Sub noțiunea de disciplină vom înțelege că este o ramură de instruire, un antrenament mental și moral, adversitate cu acest efect. Ca disciplină politologia se definește prin preocupările sale de substanță, prin fixarea ei pe **„politică**" în nenumăratele sale forme. ***Politologia este și disciplină științifică deoarece putem afirma că știința este o cercetare sistemică, cu o construcție care tinde spre un set tot mai diferențiat de propoziții ordonate despre lumea empirică***. Știința politică este un studiu al fenomenelor politice cu ajutorul metodelor științelor empirice. Deci putem afirma că sarcina politologiei constă în înaintarea și argumentarea unor asemeni explicații a lumii politicului care pot fi verificate. Criteriul constituitiv al cunoașterii științifice bazate pe datele empirice este criteriul concordanței cu faptele. Prin aceasta noi putem constata că politologia este știință. Cunoștințele politologice se bazează pe o experiență acumulată, reală. Și dacă aceste cunoștințe se pot verifica și permit previziunea proceselor politice, politologia se manifestă în calitate de știință.

Orice știință trebuie să descopere niște legi, regularități. Orice lege reprezintă ceea ce este comun și se repetă cu necesitate în domeniul cercetărilor uneia sau altei științe. Politologia studiază legile lumii politicului. Noi le putem prezenta ca niște *principii generale.* Aici putem evidenția următoarele principii: ***organizarea unui sistem politic*** – sistem menit să asigure funcționarea optimală și progresul societății; ***organizarea democratică a societății***; ***armonizarea intereselor tuturor cetățenilor, grupurilor sociale.*** Putem evidenția următoarele categorii generale ale politologiei: sistem politic, putere politică, democrație, stat, regimuri politice, partidism, doctrine politice, cultură politi-

că, societate civilă, relații internaționale etc. Dar aceste aspecte vor fi studiate mai amplu în prelegerile respective.

Determinarea obiectului politologiei este o problemă nu chiar atât de simplă cum ar părea. Dificultatea constă în următoarele. Viața politică contemporană este complexă, extrem de dinamică, există numeroase științe de studiu a societății care se află la hotarul politicului. Politologia este o știință sistemică care sintetizează, analizează ca un tot întreg lumea complexă, specifică a politicului, descoperind ***esența, geneza și legitatea dezvoltării lui.*** Din acest punct de vedere politologia este unica știință din cadrul științelor sociale care prin metodele studiului său este în stare să cuprindă întreaga sferă de cercetare a politicului.

Politologia este o știință fundamentală cu rol coordonator în studiul politicului și al științelor politice. Obiectul politologiei diferiți savanți îl definesc pornind de la evidențierea determinatelor dezvoltării sociale, izvoarelor și pricinilor transformărilor social-poltice, locul și rolul în ele a politicii și puterii.

Din punct de vedere metodologic este necesar, în primul rând, să determinăm ***natura noțiunii de politică***, esența, structura și interacțiunea elementelor ei. Acest lucru îl vom face într-o prelegere specială.

În linii generale putem afirma, că obiectul politologiei sunt faptele, fenomenele, procesele care în integritatea lor formează realitatea politică.

Obiectul politologiei este totalitatea fenomenelor, evenimentelor, proceselor, organizațiilor care pot fi supuse observării în sfera economică, socială, spirituală a societății și care sunt nemijlocit antrenate în relațiile politice sau au vreo atitudine față de domeniul politicului.

Politica poate fi definită ca folosire constrânsă a puterii sociale. De aici obiectul de studiu al politologiei poate fi definit ca studierea naturii și a surselor acelor constrângeri și a tehnicilor pentru folosirea puterii sociale (puterea oamenilor asupra altor oameni) în cadrul acestor constrângeri.

Dar în cadrul acestei situații unanim recunoscute există o

complexitate de aprecieri ale obiectului științei politice. Ținând cont de aspectul istoric și nivelul actual pe care l-a atins știința politică vom examina câteva puncte de vedere principale privind obiectul științei politice. ***Sub obiect*** vom înțelege orice fenomen, proces, organizație care poate fi supusă observării, criteriilor științei empirice.

Unul din elementele de bază ale obiectului politologiei rămâne a fi statul – instituția fundamentală a sistemului politic. Acest punct de vedere are adânci rădăcini istorice. Platon, Aristotel, N. Machiavelli, J. Bodin, T. Hobbes, Ch. Montesquieu un rol primordial la analiza proceselor politice acordau studierii statului ca celui mai important institut al societății. Începând cu Evul mediu se observă *„fenomenul etatizării mondiale"* – are loc constituirea orânduirilor statale. Iar la sfârșitul secolului al XlX-lea politologia era concepută ca „**știință despre stat**". Specificul statului, ca instituție politică, constă în faptul că prin activitatea sa practică statul atribuie un caracter poltic oricărui fenomen sau proces al vieții sociale, antrenându-le în sfera politicului. ***Dar statul nu este unicul obiect al politologiei.***

În aparență politica statului este orientată spre asigurarea a trei probleme-cheie în societate: ordinea, libertatea și egalitatea care, la rândul lor, sunt obiect de studiu al politologiei. Contradicțiile dintre aceste noțiuni sunt în stare să le rezolve numai statul prin politica sa. Statul rămâne a fi unul din principalele obiecte ale științei politice și în virtutea faptului că statul este strâns legat de raporturile de putere în societate. Astfel statul focalizează întreg complexul de interacțiuni ale intereselor sociale și ale instituțiilor privind cucerirea, organizarea și funcționarea puterii politice. Deci obiect al politologiei este puterea politică care studiază esența, principiile, formele, sursele, resursele, problemele, legimitatea, instituțiile politice, problemele separării puterii în stat etc.

Politologia contemporană privește problema puterii drept problemă centrală, deoarece puterea politică are un caracter universal: în orice societate se instaurează raporturi de dominație, influență legate de repartizarea inegală a resurselor politice,

economice sau simbolice. Fără putere este imposibil de a instaura ordinea în societate, a asigura securitatea cetățenilor ei.

În prelegerile consacrate politicii, puterii politice vom arăta ce raporturi de putere pot fi considerate politice.

În centrul atenției științei politice se află de asemenea un complex întreg de chestiuni și probleme privind elita politică, liderismul politic – subiecții, purtătorii puterii politice. Aceasta permite examinarea rolului personalității în viața politică a societății, motivele ce generează activitatea politică. În strânsă legătură cu puterea politică și liderismul politic se află chestiunile privind esența, destinația, formarea și structura elitei ce se afllă la putere în întregime și cea politică, în particular.

În toată lumea, în toate statele are loc o luptă politică, lupta pentru putere. Iar ea nu poate avea loc azi fără existența partidelor politice, mișcărilor social-politice, grupurile de presiune. Iată de ce și aceste organizații sunt obiect de studiu ale politologiei.

Pentru a obține puterea în statele democratice sunt prevăzute și sistemele respective – sistemele electorale. Deci și ele sunt obiect de stdiu al științei politice.

Obiect de studiu al politologiei sunt de asemenea: procesul politic, democrația, conflictul politic și consensul, relațiile politice internationale, cultura politică, conștiința politică.

De menționat că politicul nu este rupt din viața socială. Politicul este în strânsă legătură cu viața economică, culturală, religia. Politica este o reflecție a socialului, un mijloc de prezentare instituțională socială a politicului. Noi am mai menționat că orice societate este și „***politică***". În virtutea acestul fapt politica nu poate evita procesul „***prezentării***" sale (crearea instituțiilor respective), procesul de ***„înscenare"***(prezentare), de „***comprehensiune***"[1] (ideologia)[2]

Politologia în calitate de obiect de studiu cuprinde totalitatea legilor și legităților apariției și dezvoltării fenomenelor, instituțiilor, proceselor politice, apariția și transformarea concepțiilor

[1] **Comprehensiune –** capacitate de a pătrunde cu ușurință în esența lucrurilor

[2] **Baudourin J**. Introduction a la science politique. P., 1998. P. 5.

teoretice și de asemenea interacțiunea dintre ele în plan istioric și de imediata actualitate.

Sistemul de legi (legități-tendințe) ale politologiei include:

- legitățile apariției și dezvoltării intreselor politice, legătura lor strânsă și dependența reciprocă cu domeniile economice și alte domenii ale activității societății;
- legitățile stabilirii, funcționării și dezvoltării puterii politice,
- legitățile apariției, funcționării și dezvoltării relațiilor, proceselor, fenomenelor, evenimentelor politice;
- legitățile relațiilor reciproce dintre personalitate și putere.

În afară de aceasta se evidențiază trei grupuri de legități politice în funcție de domeniul lor de acțiune.

Primul grup include legitățile care exprimă legăturile, interacțiunile domeniului politic cu alte domenii ale vieții sociale. Am putea numi: dependența structurii, funcțiilor sistemului politic al societății de structura lui economică și socială; influența activă a politicii asupra vieții economice, sociale și spirituale a societății.

Grupul al doilea include: legitățile care exprimă legăturile esențiale și stabile în acțiunea reciprocă între elementele structurii însăși ale sistemului politic. Printre ele se numără: influența conștiinței și culturii politice a personalității privind comportamentul ei; legătura reciprocă dintre forma democrației și tipul sistemului politic al societății.

Grupul al treilea include: legitățile care exprimă legăturile, tendințele dezvoltării unor fenomene aparte ale vieții politice a societății. Printre ele evidențiem: separarea puterilor în stat în legislativă, executivă, judecătorească; stabilirea principiului pluralismului.

Anume obiectul propriu de studiu și determină știința politică în calitate de disciplină științifică și de studiu, știință de sine stătătoare, distinctă și autonomă.

În calitate de știință politologia studiază domeniul politic al societății, istoria apariției și evoluției gândirii politice, sistemului

politic, relațiile și procesele politice, conștiința și cultura politică, procesul internațional politic.

În calitate de disciplină de studiu contribuie la însușirea de către student a unui sitem concret de cunoștințe din domeniul politic, deschide perspectivele dezvoltării acestei discipline. Studentul în urma educației politice va fi în stare să aibă o închipuire despre esența și perspectivele dezvoltării reale a sistemului politic, să pătrundă în esența instituțiilor principale politice ale statului și a multor altor elemente ale politicului. Politologia îl înarmează cu cunoștințe profunde despre esența politicului, formează la personalitate o poziție activă în viață.

ARHITECTONICA POLITOLOG1EI. POLITOLOGIA – MEGAȘTIINȚĂ

Putem spune că politica este atotpătrunzătoare. Aceasta face ca multe domenii ale vieții sociale să aibă un caracter politic care sunt în vizorul științei politice. Dat fiind faptul că politicul este un fenomen social complicat și multilateral se explică și interesul savanților din domeniul mai multor subdiscipline ale științei politice față de acest fenomen. Politologia studiază societatea și politicul. Din acest punct de vedere putem afirma că politologia face parte din cadrul științelor sociale și politice, are un caracter integrativ. Politicul este studiat sub diferite aspecte: istoric, filozofic, sociologic, antropologic, geografic, cultural etc. Raporturi de comunitate dintre politologie și științele sociale apar datorită faptului că ele au ca obiect de studiu societatea. Politologia este o știință integrală, de sinteză, cu clivaje interioare, interdisciplinară ce studiează politicul în toate aspectele lui. Putem spune că știința politică este o megaștiință.

Individualitatea politologiei în raport cu științele sociale vine de la domeniul distinct de studiu al societății care este specific fiecărei științe în parte. Între politologie și științele sociale există strânse relații de interacțiune, interdependență, de complementaritate reciprocă. Bagajul de cunoștințe acumulat de științele sociale este pe larg folosit de politologie în procesul de

cercetare a politicului. Științele sociale folosesc de asemenea datele obținute de politologie. Aceasta permite în ultima instanță ca societatea să fie studiată cât mai adânc. Un alt raport de relații este între politologie și științele sociale de ramură cum ar fi: filozofia politică, sociologia politică, antropologia politică etc.

Intre politologie și științele politice de ramură sunt multe elemente comune. Pentru noi însă este foarte important alt lucru – să descoperim acele elemente care sunt distincte pentru politologie.

Referitor la arhitectonica științei politice sunt diferite puncte de vedere. Spre exemplu, politologul **P. Novac** în lucrarea sa *Ce este politica?* evidențează patru discipline principale ale politologiei[3]:

1. Filozofia politică (mai târziu – teoria politică);
2. Știința despre instituțiile politice;
3. Sociologia politică;
4. Politica internațională.

Fiind de acord, în principiu, cu acest punct de vedere considerăm că am putea evidenția trei niveluri principale de cercetare politologice, trei discipline fundamentale, și anume:

1. În primul rând, nivelul axiologic – filozofia politică;
2. Teoria politică – pentru a determina principiile de bază ale organizării și funcționării sistemului politic;
3. Sociologia politică – pentru a verifica corespunderea dintre organizarea și funcționarea sitemului politic.

Arhitectonica științei politice se compune și din subdisciplinile: istoria ideilor politice, economia politică, antropologia politică, geografia politică, psihologia politică etc.

Arhitectonica, sistemul științei politice contemporane poate fi prezentat ca fiind constituit din trei niveluri de bază:

1. Partea teoretică a științei politice. Fundamentul ei îl asigură politologia – știința politică de bază, adică baza ei teoretică, structural-istorică, nomotetică (care exprimă legi obiective). În acest context se înscriu disciplinele poli-

[3] *Новак П.* Что такое политика? Зарубежная наука: история и современность. Вып. 1.М.,1990. С.82.

tice speciale, numite și ramurale, precum ar fi: elitologia, stasiologia sau partologia (știința despre partidele politice), conflictologia, relațiile internaționale, psepofhologia (știința comportamentului electoral), polemologia (știința despre război), irenologia (știința despre pace), cratologia (știința despre putere) etc.

2. Partea practică, praxiologică a științei politice, fundamentate de către politologul american **Harold Lasswell**:
   - praxiologia politică generală sau știința conducerii politice, știința administrației publice, știința acțiunii politice, deciziologia;
   - științe aplicative speciale: politica socială, politica economică, politica culturală, politica științifică, politica sportivă, politica familială. Politica demografică, politica de tineret, politica gender, politica educațională, politica militară și alte științe publice.

     De menționat că aceste aspecte praxiologice ale științei politice își găsesc aplicația practică în activitatea statului nostru, instituțiilor lui, administrației locale, organizațiilor nonguvernamentale.
3. Subdisciplinele de hotar, de confluență, de intersecție, numite și „secante", limitrofe, înrudite, interdisciplinare. În literatura occidentală mai întâlnim și termenul de **hibride**, termen folosit de către politologul francez **Mattei Dogan** în lucrarea sa *Știința politică și celelate științe sociale* Din ele fac parte: sociologia politică, filozofia politică, antropologia politică, psihologia politică, economia politică, geografia politică etc. Dogan arată că are loc specializarea, fragmentarea și hibridizarea în știința politică: *„Știința politică,* – scrie Dogan, – *trăiește în simbioză cu celelalte științe sociale. Și va continua să fie o știință creativă numai dacă rămâne deschisă... acest domeniu... este programat să genereze nepoți care vor vorbi limbi diferite și vor sta, cum spune Almond, „**la mese depărtate**"... deoarce sunt plasate **la intersecțiile disciplinelor din vastul hinterland** al științei politice"*, subînțelegem prin aceasta

că este vorba despre subdisciplinele științei politice care sunt învecinate cu vastul spațiu pe care îl ocupă politolgia. Rezultă că acestea sunt științe particulare, fiecare din ele abordează un anumir segment al politicului, **micropoliticul** și nu integritatea lui.

Însă noi putem diviza convențional știința politică în două grupe principale: discipline ce examinează nemijlocit însăși politica: filozofia politică, teoria politică, știința despre instituțiile politice, teoria politicii internaționale și istoria politică și subdisciplinele ei ce cercetează relațiile, raporturile politicii cu lumea înconjurătoare.

ȘTIINȚA DESPRE ÎNSĂȘI NATURA POLITICII

În discursul nostru deja am menționat că un timp îndelungat știința politică s-a dezvoltat în cadrul filozofiei, unde au și apărut primele interpretări etico-filozofice ale gândirii politice. Filozofia, prin urmare, a fost și prima formă de existență a științei politice. Noi am menționat că filozofia antică a fost o filozofie socială. Filozofia Evului mediu a fost o filozofie teologică menită să întemeieze caracterul divin al puterii și să argumenteze valorile morale ale perioadei istorice corespunzătoare. Deci, evoluția cunoștințelor politice este în strânsă legătură cu dezvoltarea filozofiei. Pe parcursul istoriei s-a produs distanțarea dintre filozofie și politologie. Putem evidenția câteva grupuri principale – obiect de studiu ale filozofiei politice.

În primul rând. Filozofia politică se prezintă în calitate de disciplină axiologică, normativă, care elaborează și argumentează valorile politice, în baza cărora stabilește idealurile și principiile normative de constituire a orânduirii politice a societății, criteriile de bază ale aprecierii politicii din punctul de vedere al normelor morale, determină interesele grupurilor sociale mari sau ale omenirii în întregime. Ea studiază politica în integritatea ei, esența politicii, importanța ei pentru om, interacțiunea dintre personalitate, sociatate și stat. Filozofia politică privește politicul din perspectiva filozofică, cu categoriile, principiile,

procedeele specifice filozofiei. Intre filozofie, politică și știința politică este o interdependență necesară. Filozoful joacă un rol important metodologic față de politologie. Aceasta permite de a studia lumea politicului nu numai din faptul cum se prezintă politicul acum, ci și din punctul de vedere cum trebuie el să fie. Sfera politicului se aprecieză din punct de vedere al valorilor fără a avea ca punct de reper în realitate istoricul, timpul. Anume în cadrul analizei filozofice se formează punctul de vedere general asupra politicii, legătura ei cu alte sfere ale vieții sociale, principiile de bază ale politicii.

În al doilea rând. Filozofia politică conține cunoștințe despre esența și cele mai mari adâncuri ale politicii. Filozofia politică, generalizând experiența istorică, analizând faptele le dă o interpretare teoretică, adică filozofia politică prin teorie exercită, după cum menționa Max Weber, „sarcina de a ordona din punct de vedere conceptual realitatea".

În al treilea rând. Filozofia politică stabilește categoriile filozofiei în politică, natura lucrurilor politice, precum ar fi: puterea, libertatea, egalitatea, statul, drepturile omului, comportamentul politic etc. Filozofia politică stabilește impactul pe care îl are politicul și politica din perspectiva filozofică asupra condiției umane, a semnificației și valorii pe care faptul politic o are în raport cu omul.

În al patrulea rând. În raport cu cunoașterea științifică a politicului, în acțiunea politică filozofia are o valoare gnosiologică, cognitivă. Ea servește drept bază metodologică a cercetărilor politice, determină esența diferitor concepții, stabilește legitățile și principiile universale în relațiile reciproce dintre om, societate și putere, coraportul dintre rațional și irațional în politică, criteriile ei morale și baza motivărilor ei.

Teoria politică. Teoria politică în știința occidentală contemporană este considerată ca o sferă a cunoștințelor care include istoria gândirii politice, argumentarea conceptuală a noțiunilor prin intermediul cărora are loc descrierea vieții politice (libertatea, democrația, totalitarismul etc), argumentarea procedurilor și tehnicii de construire a modelelor formale ale procesului

politic. Se observă tendința emancipării teoriei politice „de la filozofia politică, pe de o parte, și de la știința politică, pe de altă parte". În cazul dat teoria politică este considerată ca o ramură de sine stătătoare, specifică a cunoștințelor. Teoria politică se desprinde de la știința despre stat și drept și se află la hotar cu un șir întreg de discipline juridice: teoria statului și a dreptului, dreptul constituțional, dreptul public internațional etc. Teoria politică studiază apariția și rolul statului, dreptului, principiul construirii lor, rolul cunoștințelor juridice etc. La rezolvarea acestor probleme are loc intersectarea obiectelor de cercetare a științelor juridice și ale politologiei. Teoria politică examinează problemele statului și a dreptului sub un unghi de vedere cu mult mai larg. În primul rând, teoria politică examinează aceste probleme ca fenomene sociale, ca niște instituții politice, forme politice de organizare a societății, scopul principal al cărora este realizarea intereselor sociale. Una din problemele principale ale teoriei politice este problema puterii politice, esenței ei, particularităților, resurselor, legitimității etc. De rând cu aceste probleme teoria politică examinează sistemul politic, instituțiile statului, regimurile politice, subiecții politici etc.

Teoria politicii internaționale. În centrul studiului ei sunt relațiile internaționale, organizațiile și asociațiile internaționale (ONU, NATO, OSCE, UE etc), activitatea politică internațională a statelor. În vizorul studiului sunt problemele păcii și războiului, prevenirea și rezolvarea conflictelor internaționale, constituirea unei noi ordini mondiale.

Istoria politică. Vom menționa că politologia s-a dezvoltat în cea mai strânsă legătură cu istoria. Nu întâmplător cunoscutul istoric englez, profesor la Universitatea Oxford Eduard Freeman în *Schițe generale despre istoria Europei* menționa: *„ Istoria este trecutul politicii, politica este istoria contemporană."* Istoricul și politologul privesc politicul sub diferite unghiuri de vedere. De regulă, istoricul studiază procesele și fenomenele care au avut deja loc. Istoricul distinge începutul, etapa dezvoltării și sfârșitul proceselor și fenomenelor. Istoricul studiază politicul dintr-o parte. Politologul, din contra, este actor al fenomenelor politice,

el participă la procesele politice care ating interesele mai multor participanți.

Istoria teoriilor politice studiază formarea științei politice, noțiunilor și teoriilor principale. Istoria politică studiază ideile, teoriile, doctrinele politice, schimbarea instituțiilor și normelor politice în procesul evoluției societății în aspect cronolgic. Studiază istoria apariției relațiilor politice. Fără a cunoaște trecutul istoric este imposibilă înțelegerea istoriei contemporane și previziunea viitorului.

Istoria politică studiază, atât istoria proceselor politice locale, cât și istoria procesului politic mondial.

Știința politică, bazându-se pe istoria politică, contribuie la crearea unei baze teoretice privind analiza evoluției reale a proceselor politice. Istoria politică și istoria contemporană a politicii în afară de faptul că stau la baza unor enunțuri teoretice corecte a științei politice sunt și temelia unor noi generalizări și concluzii, astfel contribuind la creșterea, amplificarea cunoștințelor politice, dezvoltarea științei politice, realizându-se criteriul principal – „evidență-inferență". Disciplinele principale ale științei politice studiază macropoliticul.

SUBDISCIPLINELE POLITOLOGIEI

După cum am menționat anterior, știința politică trăiește în simbioză cu alte științe sociale. Următorul grup din vastul interland al științei politice îl alcătuiesc științele învecinate. Una din cele mai importante din această grupă este **sociologia politică**, recunoscută deja în 1950 ca un hibrid dintre știința politică și sociologie. Studiază lumea politicului în comlexitatea ei, ca o parte a vieții sociale globale. **Neil Smelser** în comunicatul său din 1967, *Sociology and the other social since,* accentuiază următoarele: "*Politologii au utilizat un vast sortiment de metode de culegere și date, de manipulare statistică și metode comparative, care sunt folosite curent și în sociologie".* Sociologia politică este o sinteză dintre sociologie și politologie, este o apropiere dintre ele, ba chiar și se suprapun, însă rămân a fi două discipli-

ne de sine stătătoare. **G. Sartori**, în 1969, în articolul *From de sociology of politics to political sociology,* face, în primul rând, o distincție între sociologia politică și sociologia politicului, care este o ramură a sociologiei. Mai departe el conchide: *„sociologia politică este un hibrid interdisciplinar ce încearcă să combine variabilele sociale și politice, adică imputurile sugerate de sociolog și imputurile sugerate de politolog".* Politicul se analizează în contextul sistemului social total integrat în funcționalitatea socială generală. Sociologia politică cercetează aspectele sociale ale vieții politice. Ea stabilește interdependența dintre politică și diferite sfere ale activității societății: dintre politică și societate, dintre orânduirea socială și instituțiile politice și procesele politice. Sociologia politică studiază fenomenele politice din punct de vedere teoretic și empiric, practic. Cercetarea teoretică permite de a elabora metodologia cercetărilor ce are o însemnătate mare pentru a înțelege politicul. Ea acordă o mare importanță analizei acțiunii sociale în domeniul vieții politice. Sociologia politică este interesată de aspectul comportamental al politicii, în timp ce politologiqa este interesată, în primul rând, de părțile instituționale ale politicii. Sociologia politică privește instituțiile politce ca varietate a mijloacelor acțiunii sociale a oamenilor, politologia, însă, în acțiunile sociale ale oamenilor vede unul din factorii apariției, existenței și dezvoltării instituțiilor politice. Ea studiază instituțiile, mecanismele, procesele ce se află la hotarul dintre societatea civilă și lumea politicului, deoarece în societatea civilă se află rădăcinile sociologice ale politicii: socio-economice, socio-culturale, etno-sociale etc. Sociologia politică studiază pricinile și relațiile sociale privind repartizarea puterii și a structurilor puterii în societate. După cum menționează sociologii politici americani **R. Bendix și S. M. Lipset** *„spre deosebire de politologie, care pornește de la stat și studiază cum el acționează asupra societății, sociologia politică pornește de la societate și studiază cum ea acționează asupra statului, adică la formarea instituțiilor, care servesc distribuirii și executării puterii"*. In centrul ei se află studierea sociologică a fenomenelor politice, baza socială a puterii în toate sectoarele instituționalizate

ale societății. O mare însemnătate au cercetările practice politico-sociologice care prezintă interes pentru politologia aplicată. În acest caz atenția cercetărilor este concentrată asupra unor fapte și fenomene concrete din activitatea statului, partidelor, grupurilor sociale. Aceasta permite de a elabora sfaturi concrete, programe, diferite pronosticuri care pot fi de folos pentru a lua unele decizii politice. Între politologie și sociologia politică savantul american **G. Almond** consideră că este*„o reflecție concentrată asupra organizării politice a societății*". Sociologia politică arată atitudinea societății față de stat și de instituțiile repartizării și formării puterii. Prin metodele ei de cercetare clarifică cum se conștientizează de către indivizi, grupurile sociale și organizațile, realitatea politică, sistemul raporturilor de putere, drepturile și libertățile lor.

În concluzie, sociologia politică studiază la **macronivel,** conținutul social al proceselor și fenomenelor politice, cercetează bazele sociale ale puterii și conflictelor politice și aspectele sociale care ar duce la rezolvarea lor etc. La **micronivel**,socilologia politică încearcă să *„decodeze*" organizația socială a instituțiilor politice, să stabilească tipologia socială a liderismului și elitei politice comportamnentul social al indivizilor, grupurilor de oameni etc.

Psihologia politică. Între psihologie și știința politică există un domeniu hibrid – psihologia politică care este în permanent contact cu psihologia socială, altfel spus este o *„întreprindere interdisciplinară*". Realizările psihologiei permit de a pătrunde și a înțelege partea interioară, adâncă a proceselor politice, a orientărilor, așteptărlor, percepțiilor, motivelor interne și bazele emoționale ale comportamentului omului în viața politică a societății. Adică psihologia politică studiază mecanismele subiective ale comportamentului, influența asupra lui a conștientului și inconștientului, a emoțiilor omului. Comportamentul omului este privit drept un proces și un rezultat al interacțiunii individului cu mediul înconjurător. În acest caz acțiunile individului sunt determinate atât de caracterul de acțiune externă, cât și de particularitățile perceperii și conștientizării lor de către subiect, lumea lui interioară.

Psihologia politcă este pe larg folosită în cazul studierii diferitor tipuri de liderism politic, conflictelor politice, comportamentului electoral al populației.

O importanță deosebită are cercetarea mecanismelor acțiunilor politice de masă.

Socializarea politică, teoria rolului, alienarea, psiho-biografia, analiza personalității, atitudini și credințe politice, analiza tipologică a liderilor politici, caracterul național, participarea de masă, generațiile, insatisfacția politică și o bogată arie metodologică (măsurarea atitudinilor, măsurarea sociometrică, analiza de conținut, cercetarea prin sondaj) sunt permanent în vizorul revistei științifice *Political Psychology.* Găsim publicații cu privire la metodologia eșantionării în sondaje și problemele comparabilității în psihologia politică și socială. Un număr mare de specialiști au propus tipologia protestatarilor, activiștilor, reformiștilor, conformiștilor și inactivilor în viața politică. Aceste contribuții sunt destul de pertinente pentru politologia contemporană.

Antropologia politică. Este o ramură a antropologiei și un subdomeniu al științei politice, este o știință relativ tânără. Obiectul ei este omul care într-o formă sau alta se ocupă de activitatea politică. În Europa Occidentală antropologia politică înflorește aproximativ pe la sfârșitul secoluli al XIX-lea. Este un hibrid ce include în sine direcțiile, atât de cercetare științifică socioumană cât și de cercetarea științifică naturală a proceselor și fenomenelor politice. Se consideră unul din cel mai complicat domeniu al cunoașterii. Antropologia politică analizează, descrie structurile și procesele din sistemele politice ale comunităților tribale contemporane. Ea studiază comunitățile lipsite de structuri politice specializate, „*societăți non politificate*" după definiția politologului francez M. Prelot. Cercetează particularitățile dezvoltării politice a diferiotr formațiuni etnice și grupuri, rolul tradițiilor etnice în dezvoltarea vieții politice a societății precum și rolul particularităților biologice ale omului în comportamentul politic al omului. Antropologia politică cercetează premisele, condițiile integrării oamenilor în sfera socială a vieții,

examinează parametrii individuali ai relațiilor politice, se străduie să găsească în politică *„urmele omului”.* Ea răspunde la întrebarea: *care este rolul și locul omului în lumea politicului și în relațiile politice?*

Geografia politică. Geografia azi este divizată între numeroase subdomenii, printre care este și geografia politică. Între știința politică și geografie există multiple zone de contact: geopolitică, geografie electorală, politică urbană, bazele teritoriale ale federalismului, organizarea spațială a societății, centru – periferie, oraș-hinterland, probleme de mediu, diferențe urban-rural, aspecte teritoriale ale mobilizării sociale, problemele demografice, migrațiunea etc. Geografia politică cercetează influența condițiilor geografice asupra dezvoltării politice a unui sau altui stat și posibilitățile lui de a-și manifesta potențialul său politic și economic pe arena mondială. În *The Structure of Political Geografhy,* antologie editată de către **R. E. Kasperson și J.V. Minghi** editată în 1969, la Chicago, găsim eseuri de mare importanță pentru politologie: legile lui **Ratsel** asupra creșterii spațiale a statelor, regiuni geopolitice, analiza fluxurilor tranzacționale, teritorii centrale, teritorii marginale, impactul migrației negrilor etc. Problematica geografiei politice este examinată într-un șir de reviste științifice specializate: *Economic Geografy, Urban Geografhy, International Journal of Urban and Regional Geografhy* și, în special, în *Political Geografhy.* Mulți politologi expun părerea că, dat fiind faptul că studiile urbane sunt în expansiune *„politica urbană”*– „*urbanologia*” poate deveni, în curând o disciplină independentă. Azi, aproape în toate țările avansate și în curs de dezvoltare, numărul specialiștilor în *„urbanologie*” este mai mare decât numărul politologilor.

Geografia politică a dat naștere în secolul al XX-lea unei noi discipline științifice – **geopolitica.**

Geopolitica. Bazându-se pe factorii georafici cum ar fi: caracterul hotarelor, asigurarea cu zăcăminte și alte resurse naturale, așezarea sa geografică, clima sa, relieful teritoriului său etc, statul își argumentează și explică atât politica internă, cât și cea externă.

Geopolitica examinează spațiul din punctul de vedere al politicii statului. Pentru ea prezintă interes legătura așezării, forma și dimensiunile hotarelor statului, economiei, culturii lui cu politica. Conținutul geopoliticii contemporane se amplifică prin faptul că chestiunea privind politica externă este pusă în dependență nu numai de așezarea geografică a statului, ci și de totalitatea factorilor materiali care dau posibilitate de a controla întreg spațiul, cum ar fi: arma nucleară, mijloacele de transport și de telecomunicație, mijloacele de informare în masă etc.

Economia politică. Explicând din punct de vedere al economiei, politica cercetează influența reciprocă a economiei și politicii pe parcursul dezvoltării istorice. Poate fi considerată ca una din bazele metodologice ale politologiei. La rândul său, politologia servește ca bază științifică a argumentărilor privind principiile elaborării și realizării politicii economice, reglementării de către stat a proceselor economice. Teoria economică ne permite de a explica pentru politică și natura ei cum mișcarea mărfurilor și a serviciilor acționează asupra puterii și a statului.

Istoria științelor politice. Studiază dezvoltarea istorică a gândirii politice. Reflectă aspectul teoretic al vieții politice din antichitate și până în prezent. Gândurile și ideile politice joacă un rol important în schimările societății. Din aceste considerente putem afirma că **politica este și o totalitate de idei.** Gândirea politică privită prin clivajele ei istorice ne permite să apreciem diferite concepții ale vieții politice contemporane.

Cibernetica politică. Studiază politica ca un sistem complex care se caracterizează prin procesele autoorganizării, reglării și stabilității, sistem, în care acționează legități cibernetice. Încearcă a rezolva chestiunile politice prin reglarea cibernetică și alte metode.

Teoria tehnologiilor politice. Elaborează tehnologii privind elaborarea și luarea deciziilor politice, organizarea și desfășurarea companiilor electorale etc.

Managementul politic. Permite de a elabora scopuri strategice și orientări tactice, mecanisme de interacțiune a structurilor de conducere a statului, puterii legislative și executive și in-

fluența lor privind dezvoltarea societății. Managementul politic nu este altceva decât știința și arta conducerii politice.

Globalistica politică. Este o știință relativ tânără care își pune scopul de a răspunde la provocările politice, economice, ecologice, socioculturale și morale ale mileniului.

Etica politică. Este o teorie normativă a activității politice care examinează astfel de probleme cum ar fi orânduirea echitabilă a statului, drepturile și obligațiunile reciproce ale coducătorilor și cetățenilor, drepturile fundamentale ale omului și cetățeanului, îmbinarea rațională a libertății, egalității și echității etc. Joacă un rol important în vederea legitimitării atât a puterii politice, cât și a diferitor forme de guvernare. Adică studiază coraportul principiilor morale ale activității sociului uman, cum ar fi: noțiunile cu privire la bine și rău, resposibilitatea politică, obligațiunile morale, despre echitabil și inechitabil, și dezvoltarea proceselor politice în societate.

Politologia comparată. Aceasta permite de a cerceta cultura politică a diferitor țări, regiuni, diferite sisteme politice, organizații. Datorită acestui fapt au apărut noi discipline ale științei politice precum ar fi: antropologia politică, psihologia politică, ecologia politică etc. La un nou nivel calitativ s-a ridicat filozofia politică.

Ecologia politică. Cercetează influența factorilor ecologici asupra vieții politice.

Astrologia politică. Studiază influența cosmosului, configurația sistemelor astrale, activității solare, fazelor satelitului pământului – Luna etc., asupra evenimentelor politice și a comportamentului politic. A fost practicată și contiună a fi practicată de mulți lideri, de elita politică din diferite țări. Vom menționa că multe din pronosticurile acestei discipline sunt în majoritatea lor ipotetice sau au un caracter dubios, unele aspecte ale ei, precum ar fi influența activității solare, fazele lunii asupra comportamentului politic de masă, activitatății politice nu ar trebui să fie ignorate în practica de zi cu zi a politicienilor și, mai ales, în situațiile de criză politică, economică etc.

„Dacă fiecare dintre cele douăsprezece științe sociale principale s-ar intersecta cu toate celelalte, am obține teoretic, o grilă

de 144 de pătrate. Unele pătrate ar rămăne goale, dar mai mult de trei pătrimi ar fi umplute de specializări hibride cu o oarecare autonomie", – scrie M. Dogan în lucrarea sa *Știința politică și celelalte științe socilae, „și aceste specializări hibride se ramifică la rândul lor și dau naștere, la a doua generație, unui număr și mai mare de hibrizi... Configurația domeniilor hibride este într-o schimbare constantă",* – continuă M. Dogan.

Despre ce vorbește aceasta? Domeniul științelor hibride este destul de mare și fără a ține cont de aportul lor ar fi pur și simplu imposibil de a ne ridica la nivelul cunoașterii științifice obiective despre politică și manifestările ei, nu ar fi posibilă creșterea cumulativă, amplificarea cunoștințelor politice cu ajutorul metodelor științei empirice – ***„evidență – inferență***", adică o activitate care asigură informarea permanentă și precisă despre situația dintr-un anumit domeniu prin înregistrarea și controlul proceselor, fenomenelor politice din punct de vedere cantitativ și calitativ, aplicând apoi o operație logică de derivare a unui enunț din altul, prin care se admite o judecată (al cărei adevăr nu este verificat direct) în virtutea unei legături a ei cu alte judecăți considerate ca adevărate.

FUNCȚIILE POLITOLOGIEI

Politologia în societate exercită unele funcții prin care ea își exprimă utilitatea și eficiența sa socială care este determinată de unii factori. Printre acestea putem evidenția natura puterii politice, nivelul dezvoltării vieții materiale, spirituale, democrației etc. Politologia ca disciplină științifică care are o multitudine de legături cu viața societății **exercită următoarele funcții principale:**

Funcția teoretico-conceptuală. Politologia contribuie la formarea unei concepții despre dezvolatarea societății, mecanismele ei, relațiile reciproce din interiorul societății organizate din punct de vedere politic și lumea înconjurătoare, locul omului în societatea politică. Ea formează sistemul concepțiilor, convingerilor și normelor comportamentului politic, iar în conștiința publică formează chipul raporturilor de putere. Propune căile,

mijloacele, metodele privind organizarea și conducerea politică cât mai eficientă a societății.

Ca disciplină de studiu în instituțiile de învățământ superior îndeplinește funcția de însușire a teoriei și practicii activității politice, educație a unei culturi politice civilizate, democratice.

Politologia reprezintă o știință fundamentală, socială particulară consacrată fenomenului politic și este singura știință care este în stare să studieze "politicul în sine", "politicul ca esență autonomă".

Funcția cognitivă. Permite de a cunoaște lumea reală, obiectivă a politicului, de a o descrie și a-i determina particularitățile, procesele, tendințele, legitățile generale ce au loc în sfera politicii și a puterii vizând politicul în complexitatea sa. Politologia înarmează societatea cu noi cunoștințe despre realitatea politică, contribue prin aceasta la formarea unei atitudini concrete față de politică, a unui comportament politic chibzuit, conștient. Prin aceasta se realizeaza cunoașterea și înțelegerea fenomenului politic – interpretarea cât mai corectă a acestui fenomen ce conduce la un comportament corespunzător atât pentru. societatea civilă, cât și pentru societatea politică.

Funcția metodologică, creativă. Cunoștințele acumulate de către politologie se aplică în noile cercetări ale domeniului politicului, servesc ca bază teoretică pentru științele politice concrete.

Cunoașterea realizată de politologie își găsește materializarea în elaborarea unor teorii, concepții, doctrine și programe politice. Politologia se întemeiază pe niște valori și în același timp ea însăși crează valori politice ce stau la baza culturii politice.

Funcția praxiologică. Politologia studiind structura generală a acțiunilor umane și a condițiilor eficacității acestora este în stare să propună soluții adecvate privind îmbunătățirea și perfecționarea sistemului politic. Politologia poate propune și modele alternative de dezvoltare social-politică privind reformarea sistemului existent sau transformarea radicală a acestuia.

Funcția prospectivă. Cunoștințele acumulate de către politologie permit de a prognoza mersul evenimentelor politice, de a

le înțelege și a adopta hotărâri eficiente de dirijare în societate. Politologia poate prefigura modelele și alternativele de dezvoltare sociale. Previziunea politica se face pe baza unor investigații de amploare, menite sa descifreze tendintele fenomenului politic, mutațiile ce survin în cadrul raporturilor sociale pe plan național și internațional și a noilor cerințe de progres ale societății.

Funcția evalutivă, axiologică. Folosind cunoștințele științifice ale politologiei subiecții sociali sunt în stare să aprecieze la justa valoare faptele politice: să le accepte sau să le respingă.

Funcția de socializare. Studierea politologiei contribuie la acumularea unei experiențe de analiză a vieții politice, de apreciere critică reală a celor ce guvernează, la formarea culturii politice. Cunoștințele politice ne permit conștientizarea consensului în relațiile unui pluralism politic, înțelegerea și realizarea intereselor personale politice, a drepturilor și obligațiunilor civile.

Politologia contribuie astfel la formarea și dezvoltarea unei educații civice patriotice și politice, a conștiinței de sine a individului și a societății. Putem spune că la rândul său politologia are deci o funcție **formativ-educativă** civică, care vizează implicarea responsabilă a fiecarui cetatean în activitatea politică în cadrul careia primează spiritul patriotic, democratic, respectarea valorilor umane. Prin aceasta se manifestă funcția practică a politologiei.

Științele sociale din punctul de vedere al politologului american Karl Popper *„pot avea success sau nu, pot fi interesante sau anoste, fertile sau sterile în raport exat cu importanța sau interesul problemelor despre care este vorba și, bineînțeles, într-un raport precis cu sinceritatea, caracterul direct și simplitatea cu care sunt atacate aceste probleme.”*

În concluzie. Cum am putea apreceea conținutul învățăturilor politice în contextul istoriei? De fapt evidențierea etapelor de dezvoltare a ideilor politice în principiu are un caracter general-teoretic. Din aceste considerente este eficient de a examina apariția și dezvoltarea gândirii politice în cadrul etapelor divizării întregii istorii a societății umane: Lumea antică, Evul mediu;

Vremea nouă, etapa contemporană. Din cele expuse anterior, noi evidențiem trei etape principale de dezvoltare a științei politice.

Prima etapă – preistoira ei (mituri, legende, învățătrui filozofice, etico-politice etc.), din antichitate până în Vremea nouă. Prin ce este semnificativă această etapă? Are loc acumularea și transmiterea din generație în generație a cunoștințelor politice și filosofico-politice.

Etapa a doua. Cuprinde perioada de la începutul Vremii noi până la mijlocul secolului al XIX-lea. Este semnificativă prin faptul că în această etapă se formează cele mai importante concepții despre lumea politicului, despre politică, activitatea politică, stat, putere, instituțiile politice în interpretarea lor contemporană, se pun bazele analizei științifice a politicii.

Etapa a treiea. Cuprinde anii 1880-1890 și primul deceniu al secolului al XX l-ea. Are loc instituționalizarea politologiei. Știința politică își confirmă definitiv statutul de disciplină științifică și de învățământ de sine stătătoare cu propriul obiect de studii, propria metodologie, propriile metode. Ocupă locul său de frunte în programele de cercetare și învățământ ale instituțiilor de învățământ superior și instituțiile științifice de cercetare.

În acest context și vom construi structura prelegerilor în capitolul al doilea al cursului *Politologie*.

Subiecte pentru autoevaluare

1. Argumentați necesitatea studierii științei politice. Ce importanță are politologia în viața societății?
2. Care este obiectul de studiu al politologiei?
3. Faceți o caracteristică a etapelor principale de constituire și evoluție a științei politice. În ce constă specificul fiecărei etape?
4. Care este rolul UNESCO în propagarea științei politice?
5. Care sunt subdisciplinele ce studiează însăși politica? Faceți o caracteristică succintă.
6. Faceți o caracteristică succintă subdisciplinelor de la hotarul științei politice.

7. Descrieți evoluția științei politice în Republica Moldova. Ce obstacole a întâmpinat în perioada ei de constituire.
8. Care sunt funcțiile politologiei? Caracterizați-le.
9. Politologia este o disciplină științifică și de învățământ. Explicați acest lucru.
10. Încercați să apreciați rolul politologiei în pregătirea voastră profesională și în activitatea profesională în viitor.
11. Ce înțelegeți sub noțiunea de socializare politică.

Temele rapoartelor, referatelor, comunicărilor

1. Istoria apariției politologiei ca disciplină științifică și de studiu. Cum înțelegeți sintagma: „maturizarea, profesionalizarea științei politice".
2. Obiectul politologiei. Sistemul de legități, categoriile.
3. Constituirea politologiei în Republica Moldova.
4. Politologia în sistemul științelor socioumane.
5. Structura științei politice: științe ce studiază însăși politica; științe de hotar.
6. Funcțiile politologiei.
7. Rolul UNESCO, Asociației Internaționale de Știință Politică în dezvoltarea și studierea politologiei.
8. Un scurt comentariu pe marginea lucrării lui Gabriel Almond „Știința politică – istoria disciplinei".
9. Un comentariu pe marginea lucrării lui Mattei Dogan „Știința politică și celelalte științe sociale".
10. Încercați să aplicați funcția prospectivă, cum vedeți viitorul Republicii Moldova. Propuneți un model de modernizare, democratizare a Republicii Moldova. În ce măsură considerați că liderii, elita politică moldovenească aplică în practică recomandările științei politice.
11. Puteți aduce vreun exemplu de atitudine conștientă, cântărită în vreo acțiune politică.
12. Scrieți un eseu (de vreo 3000 cuvinte): „Politologia mi-a deschis o nouă viziune asupra politicului".

BIBLIOGRAFIA

- Almond Gabriel A., Știința politică: istoria disciplinei.– Manula de știință politică / ed.: Robert E. Goodin, Hamns – Dieter Klingemann; trad.: Irina Ana Kantor, Ileana – Cristina Stănuș, Romana Careja... – Iași: Polirom, 2005. P. 60 – 97.
- Asociația Internațională de Știință Politică. – http://www.ipsa.org/site/
- Bagdasar N., Bogdan Virgil, Narly C., Antologie filozofică, filozofi străini. – Ch.: Ed. Uniunea Scriitorilor, 1996.
- Bari, Ioan, Globalizare și probleme globale, Editura Economică, București, 2001.
- Baudonin J., Introducere în sociologia politică, București, 1999.
- Bauman, Zygmund, Globalizarea și efectele ei sociale, Editura Antet, 2002
- Beck, Ulrick, Ce este globalizarea? Erori ale globalismului – răspunsuri la globalizare, Editura Trei, București, 2003.
- Beniuc V., Politologia, Chișinău, 2000.
- Brăilean, Tiberiu, Globalizarea, Editura Institutului European, Iași, 2004
- Ciucur, Dumitru, Gavrilă, Ilie, Popescu, Constantin, Economie politică, Editura Economică, București, 2001.
- Dicționarul marilor gânditori politici ai secolului XX (coordonatori Robert Benewick și Philip Green), Editura Artemis, 2002
- Carpinschi A., Bocancea C., Știința politicului, Iași, 1998.
- Dobrotă, Niță, Economie politică, Editura Economică, București. 1997
- Dicționar explicativ al limbii române. DEX online. – http://dexonline.ro/
- Dicționar de istorie, Ediția a II – a/ Alexei Agachi; Igor Cașu; Demir Dragnev...Ch.: Civitas (Tipogr."Bons Offices"), 2007.
- Dicționar politic.Arhiva marxiștilor în Internet. – http://www.marxistsfr.org/romana/dictionar/p/Politica.htm
- Dogan M., Sociologia politică, Timișoara, 1999
- Doga, Mattei, Știința politică și celelalte științe sociale. **–** Manula de știință politică / ed.: Robert E. Goodin, Hamns – Dieter Klingemann; trad.: Irina Ana Kantor, Ileana – Cristina Stănuș, Romana Careja... – Iași: Polirom, 2005. p. 98 – 126.
- Enăchescu, Constantin, Tratat de psihologie morală, Editura Tehnică, București, 2002

- Enciu N. Politologia. – Chișinău: Civitas, 2005
- Fisichella D., Știința politicului, Chișinău, 2000
- Fisichella D.,Știința politică: probleme,concepte teorii / Domenico Fasichella; trad. Și postf. de Victor Moraru. – Iași: Polirom, 2007
- Goodin; Ropbert E., Klingemann, Hans – Dieter, Știința politică: disciplina.– Manula de știință politică / ed.: Robert E. Goodin, Hamns – Dieter Klingemann; trad.: Irina Ana Kantor, Ileana – Cristina Stănuș, Romana Careja...– Iași: Polirom,2005.p.20 – 40.
- Huntigton, P., Samuel, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii globale*, Editura Antet, 1999
- Iliescu, Adrian – Paul, Introducere în politologie / Adrian – Paul Iliescu.– București: BIC ALL, 2000.
- Introducere în politologie: Polirom, Iași,2000
- Larousse. Dicționar de gândire politică. Univers enciclopedic. – București, 2003
- Larousse. Dicționar de filozofie. – Univers enciclopedic. – București, 1999
- Larousse. Dicționar de sociologie. – Univers enciclopedic. – București, 1996
- Lawson Kay. Omul și politica. Chișinău. IFES. 1996
- Liphart, Arendt, Modele ale democrației. Forme de guvernare și funcționare în treizeci și șase de țări. – Iași: Polirom, 2007.
- Luca I. Politologie. – Timișoara, 1995.
- Măgureanu V., Studii de sociologie politică. – București, 1997
- Mitran I., Politologia în fața secolului XXI., București, 1997.
- Morozan, Ana, Istoria gândirii politice în Moldova. – Politologie: manual pentru specialitățile nonprofil / Coord.: Valeriu Moșneaga, Gheorghe Rusnac, Vasilii Socovici; Univ. de Stat dim Moldova. Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative. Catedra Politologie și Educație Civică. – Ch.: CEP USM, 2007
- Moșneaga V., Politologia, Chișinău, 1999
- Moșneaga V. (coord.) Politologie. Partea I. – Chișinău, USM, 1993.
- Nay, Oliver,, Istoria ideilor politice. – Iași: Polirom, 2008.
- Oxford. Dicționar de politică, (coord. Lain Mclean), Editura Universul enciclopedic, București, 2001
- Rusnac, Gheorghe, Moșneaga, Valeriu, Varzari, Pantelimon, Politologia – știință și disciplină de studiu. – Politologie: manual pentru specialitățile nonprofil / Coord.: Valeriu Moșneaga, Gheorghe Rusnac, Vasilii Socovici; Univ. de Stat dim Moldova. Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative. Catedra Politologie și Educație Civică. – Ch.: CEP USM, 2007

- Rusnac Gh. Știința politică în Republica Moldova la etapa actuală // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr. 2 (XXXVII), 2007. – Chișinău: CEP USM, 2007.
- Spermezan, Grigore, Introducere în gândirea unor mari filosofi / Grigore Spermezan.– Ed. A 2-a.– București: Editura Didactică și Pedagogică, 2006
- Strah, Dumitru. Istoria gândirii politice. Din antichitate până în secolul XVIII (Prelegeri). – Ch. CEP USM, 1996
- Strah, Dumitru, Gândirea politică ca bază teoretico-metodologică a științei politice contemporane. – Politologie: manual pentru specialitățile nonprofil / Coord.: Valeriu Moșneaga, Gheorghe Rusnac, Vasilii Socovici; Univ. de Stat dim Moldova. Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative. Catedra Politologie și Educație Civică. – Ch.: CEP USM, 2007
- Soros, George, Despre globalizare, Editura Polirom, Iași, 2002
- Tismănenanu, Vladimir, Reinventarea politicului. Europa Rasariteana de la Stalin la Havel. – Iași: Polirom, 2007
- Tismănenanu, Vladimir, Revolutiile din 1989. Intre trecut si viitor. – Iași: Polirom, 1999.
- Țârdea, Bogdan, Noroc L., Politologie, Chișinău, 2006
- Vâlsan C., Politologie, București, 1998
- Voiculescu M. Politologie. Vector. București. 1998
- Țârdea, Bogdan Noroc L., Politologie, Chișinău, 2006
- Алмонд Г., Верба С., Гражданская культура и стабильность демократии. – Политолгия: Хрестоматия / Сост. Б. А. Исаев, А. С. Тургаев, А. Е. Хренов. – Спб.: Питер, 2006
- Буренко В. И. Политология. – М., 2002
- Валлерштайн И. Анализ мировых систем: современное системное видение мирового сообщества// Социология на пороге XXI века: Новые направления исследований. – М.: Интеллект, 1998.
- Волков Э., Седлецкий Ю., Основы политической науки и права, Chişinău, 2006
- Гаджиев К. С. Политическая наука. – М., 1994.
- Гаджиев К. С. Политология Учебник для высших учебных заведении. – М., Логос, 2005.
- Гаджиев К. С. Политология (основной курс): учебник – М.: Высшее образование, 2008
- Горелов А.А. Политология: учебник / А.А. Горелов. – М.:Эксмо, 2006

- Горфункель А.Х. Философия эпохи Возрождения. Учеб. Пособие. М.: Высш. школа, 1980
- Денке Ж., Политическая наука. – М., 1993
- Желтов В.В. Основы политологии / Серия „Высшее образование". – Ростов н / Д: „Феникс", 2004
- История политических и правовых учений: Учебное пособие для высших учебных заведений / Под ред. проф. В.П. Власова. – Ростов н / Д: Феникс, 2004
- Касьянов В.В. Политология / В.В. Касьянов. – Ростов н / Д.: Феникс, 2005
- Краткий политчисекий словарь. – М., Политиздат, 1978
- Ле Бон Гюстав. Психология народов и масс. http://yurpsy.by.ru/biblio/lebon/lebon.htm
- Мальцев В.А.Основы политологии: Учебник для вузов. – Мю: ИТРК РСПП, 1997
- Мошнеага В., Цуркан В., Руснак Г. Институционализация политологии как учебной дисциплины в Республике Молдова // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XXIV. – Chişinău: CEP USM, 2007. p. 7 – 16.
- Мухаев Р, Политология. – М., 2001
- Панарин А. С. Политология: Учебник. Издание второе, переработанное и дополненное. – М., „ПБОЮЛ С. М. Грачев", 2001
- Политология: Конспект лекций / Сщставит. Е. Абрамова. – М.: Эксмо, 2006
- Политология: Курс лекций / С.Н. Бабурин, Б.Н. Бессонов, Л.Н. Доброхотов, В.П. Тоцкий; Отв. ред. д.ф.н., проф. Б.Н. Бессонов. – М.: Норма, 2006
- Политический словарь. Мир словарей. – http://mirslovarei.com/pol
- Политнаука. Политология в России и в мире. – http://www.politnauka.org/library/classic/index.php
- Политология: Учебное пособие для высших учебных заведений. – М., „Акалис", 1996
- Политология для юристов. Курс лекций. / Под ред. Проф. Н. И. Матузова и проф. А. В. Малько. – М.: Юрист, 1999
- Политолгия: Учебник /Под ред. В. И. Буренко, В. В. Журавлева. – М.: „Экзамен", 2005
- Политология: Учебное пособие для вузов. / Научный редактор А. А. Радугин. – 2 – е изд., перераб. и дополн. – М.: Центр, 2001
Современная западная философия: словарь. – М., 1991

- Политология: хрестоматия / Сост. проф. М.А. Василик, доц. М.С. Вершинин. – М.: Гардарики, 2000. – Библиотека Гумер. – http://www.gumer.info/bibliotek
- Полис. – http://www.politstudies.ru/info/
- Пугачев В.П., Соловьев А.И. Введение в политологию: Учебник для студентов вузов / В.П. Пугачев, А.И. Соловьев. – 4 –е изд., перераб. И доп. – М., Аспект Пресс, 2007
- Российская Ассоциация Политичечских Наук. – http: // www. apn.ru
- Сакович, В.А. Глобалистика: Глобализация и интеграция, глобальные проблемы современности, антиглобализм. Материалы к лекционным курсам, спецкурсам и спецсеминарам по политологии и другим общественно – политическим дисциплинам / В.А. Сакович, Г.Г. Руснак; Молд. Гос. Ун – т. Ф – тет междунар. отношений, политических и административных наук. – Кишинэу: CEP USM, 2005
- Садохин А.П. Политология: Конспект лекций: учебное пособие / А.П. Садохин. – М.: Эксмо, 2006. – (Полный курс за 3 дня).
- Сака В. Политическая наука в Молдове, тематическое и нструментальное измерение // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XXIV. – Chişinău: CEP USM, 2004. p. 35– 47.
- Социально-гуманитарное и политологическое образование. – http://www.humanities.edu.ru
- Цапко Ж.Б. Политология для студентов вузов / Ж.Б. Цапко. – Изд. 2 –е. – Ростов н / Д: Феникс, 2006. – (Шпаргалки).
- Электронный полис для политологов. – http: // www. politstudies.ru

TESTE: PRELEGEREA NR.1. POLITOLOGIA: ȘTIINȚĂ POLITICĂ ȘI DISCIPLINĂ DE STUDIU. OBIECTUL. ARHIECTONICA. FUNCȚIILE.

Cum trebuie apreciate rezultatele?

Fiecare răspuns corect și complet se apeciează cu un punct.

PRELEGEREA NR.1 TESTUL NR. 1

1.Cine dintre gânditorii politici antici a definit printre primii politica drept *treburi obștești*?

A) Socrate;

B) Homer în „Iliada”;

C) Aristotel.

2. Cine pentru prima dată a definit politica drept *treburi de stat*?

A) Confucius;

B) Platon;

C) Heraclit.

3. Care a fost prima formă istorică de interpretare a politicii?

Scrieți_____

4.Cine dintre gânditorii politici a arătat că între cosmos, stat și sufletul omului există o trinitate: trinitatea sufletului – trinitatea statului – trinitatea păturilor sociale?

A) Democrit;

B) Heraclit;

C) Platon;

D) Aristotel.

5. Cui aparține expresia: *„Deși s-au făcut eforturi eroice pentru a include scrierile Orientului Apropiat antic în cronica științei politice, acestea sunt privite propriu – zis ca precursoare*”?

A) Leo Strauss;

B) Thomass Hobbes;

C) Gabriel A. Almond;
D) Nicollo Machiavelli.

6. La etapa a doua de constituire a politologiei ca disciplină autonomă are loc separarea ei de...? (scrieți)_____

7. Știința politică pentru a-și obține statutul său social de știință autonomă în comunitatea științifică depășește trei obstacole principale în calea sa:
A) obstacolul intelectual;
B) obstacolul instituțional;
C) obstacolul (complectați)_____

8. Unde începe predarea științei politice pentru prima dată?
A) Franța;
B) Marea Britanie;
C) SUA.

9. Cine dinre gânditorii politici folosește pentru prima dată termenul de *„știință politică*”?
A) Heraclit;
B) Aristotel;
C) Platon;
D) Confucius.

10. O perioadă îndelungată știința politică s-a dezvoltat în cadrul cărei științe?
Numiți_____

PRELEGEREA NR.1. TESTUL NR. 2

1. De unde își trage rădăcinile știința politică?
A) India;
B) Egipt;
C) Grecia antică;
D) China.

2. Cui aparține caracteristica dată științei politice la sfârșitul secolului al XIX– lea-începutul secolului al XX-lea: „...*anume în acești ani știința politică ca disciplină capătă un caracter al „profesiei" contemporane*."?

A) Gaetano Mosca;
B) M. Ostrogorsky;
C) Gabriel A. Almond;
D) Karl Marx.

3. În ce țară a fost creată pentru prima dată asociația națională de știință politică?

A) Franța;
B) Italia;
C) SUA;
D) Germania;
E) Marea Britanie.

4. În ce an UNESCO stabilește conținutul și problematica cercetărilor științei politice și recomandă pentru țările-membre să introducă politologia ca obiect de studiu?

A) 1945;
B) 1949;
C) 1948.

5. În ce an prin hotărârea UNESCO a fost creată Asociația Internațională de Știință Politică?

A) 1948;
B) La primul Congres al AIȘP în 1950;
C) În 1947 în legătură cu aniversarea a 30-ea Marii revoluției socialiste din Octombrie la propunerea lui Gramși;
D) 1949.

6. În ce an s-a propus ca știința politică să fie numită politologie?

A) 1903 – de către Congresul asociației americane de știință politică;

B) 1949 – de către Asociația Internațională de Știință Politică;
C) 1954 – de către Gert von Eyneren prin articolul publicat cu denumirea *Politologie*;
D) La Congresul AIȘP din 1979 care a avut loc la Moscova.

7. În ce an a fost creat Consorțiumul European în domeniul cercetărilor politice (*Consortium for Political Since –ECPR*)?
A) 1952 – la cel de al II-lea Congres al AIȘP;
B) 1949;
C) 1970.

8. Din ce an se predă politologia în Moldova?
A) 1924 – din momentul formării RSS Moldovenești;
B) 1945 – după terminarea celui de al II-lea război mondial;
C) 1989;
D) 1994 – după adoptarea Constituției Republicii Moldova.

9. Indicați corespunderea disciplinelor și obiectul lor de studiu:

1) politologia	A) raporturile dintre grupurile sociale privind puterea;
2) filozofia politică	B) știința generală despre politică;
3) sociologia politică	C) idealurile și principiile normative privind orânduirea socială.

10. Indicați corespunderea

1) domeniul de studiu al politologiei	A) socializarea politică;
2) funcție a politologiei	B) raporturile de putere;
3) categorie a politologie	C) pluralism politic.

„CHEILE” PENTRU TESTE. PRELEGEREA NR. 1

Testul nr. 1. **1**. C) Aristotel; **2**. C) Heraclit; **3**. – mitologico-religioasă; **4.** C) Platon; **5**. C) Gabriel A. Almond; **6**. – sociologie; **7**. – obstacolul cultural; **8**. C) SUA**; 9**. B) Aristotel; **10**. – filozofie.

Testul nr. 2. 1. C) Grecia antică; 2. C) Gabriel A. Almond; **3.** C) SUA; **4.** C) 1948; **5.** D) 1949**; 6**. C) 1954 – de către Gert von Eyneren prin articolul publicat cu denumirea *Politologie*; **7.** C) 1970; **8**. C) 1989; **9**. 1+ B) știința generală despre politică; 2 + C) idealurile și principiile normative privind orânduirea socială; 3 + A) raporturile dintre grupurile sociale privind puterea; **10**. 1 + B) raporturile de putere; 2 + A) socializarea politică; 3 + C) pluralism politic.

PRELEGEREA NR.2. PARADIGMELE ȘI METODELE DE CERCETARE A POLITOLOGIEI

Paradigmele principale ale politologiei.

Abordările și metodele politologiei

Politologia aplicată

Subiecte pentru evaluare

Teme pentru raporturi, comunicări, referate, eseuri

Biblliografia

Teste

CUVÂNT ÎNAINTE

Noi am menționat că prin știința politică se înțelege studiul fenomenelor politice prin intermediul metodelor științelor empirice. În prelegerea precedentă noi am clarificat două chestiuni importante: care este domeniul și care este obiectul de analiză a științei politice.

Este necesar să clarificăm încă o chestiune importantă. Cum se comportă, sub aspect metodologic, științele empirice?

Criteriul constitutiv al cunoașterii științifice bazate pe datele empirice este criteriul concordanței cu faptele.

De menționat că abordarea analitică a cunoașterii, înțeleasă în termenii ei cei mai largi, este calificată drept gnoseologie. Însă, spre deosebire de gnoseologie, epistemologia se referă la acel mod particular de cunoaștere care este cunoașterea științifică. Metodologia (totalitatea metodelor de cercetare folosite într-o știință) este acea parte a epistomologiei care se ocupă de strategiile și modalitățile de extindere a cunoașterii.

Munca savantului constă în a elabora teorii și este îndreptată către amplificarea cunoașterii, dat fiind faptul că generarea teoriilor este subordonată direct tocmai funcției de extindere a cunoștințelor, de rezolvare a problemelor cognitive. În acest caz se cere ca teoria științifică să fie capabilă să satisfacă criteriul concordanței cu faptele.

Obiectul esențial al științei politice este crearea cunoașterii, prin inferențe sau generalizări extrase din experiență, asupra politicului: *„cercetarea științifică urmărește să producă inferențe...bazându-se pe informația empirică despre lume*", – găsim în cartea *Designing Social Inquiry (Proectarea cerințelor sociale)* a lui King, G., Keohane, R.O. și Verba S., apărută în 1994. Deci, putem trage o concluzie, nu se poate concepe o întreprindere științifică ce nu se sprijină pe principiul metodologic al **evidenței – inferențe**.

Pe parcursul istoriei la baza amplificării cunoștințelor științei politice au stat diferite abordări teoretice, cărora savantul american, istoricul științei și filozofiei, Thomas Kuhn, în lucrarea sa *Structura revoluțiilor științifice* (1962) le definește – **„paradigmă** – gr**.** *paradeigma*– exemplu, model " – o totalitate de rezultate, exprimate printr-un sistem teoretic, care este acceptată ca una constantă (cel puțin pentru un anumit stadiu de cercetare) de comunitatea științifică. Deci este vorba de o activitate de cercetare bazată, în mod stabil, pe unul sau mai multe rezultate provenite din cunoașterea empirică precedentă, a căror capacitate de a constitui temelia practicii ulterioare este recunoscută de comunitatea științifică (sau una dintre comunități).

Astfel paradigma poate fi definită drept un model (orientare) colectiv logic specific al cunoașterii, un model mintal care determină pentru generația dată a savanților mijloacele de percepere și interpretare a realității, care nu se mai înscriu în modelul precedent. Paradigma determină vectorul cercetării politicii, procesul de cunoaștere a științei empirice după principiul: evidența – inferența, previziunea evenimentelor. Schimbul paradigmei, după Kuhn, are loc în urma revoluțiilor științifice, care este un *sui generis* gestalt (germ. – formă stabilă integră sau structură, în cazul dat a psihicii sau a conștiinței), adică adoptarea de către comunitatea științifică a unui nou tablou al lumii și al unui nou sistem de valori

Paradigmele: teologică, naturalistă, socială și rațional-critică sunt paradigmele principale ale politologiei.

O vom analiza pe fiecare din ele.

PARADIGMA TEOLOGICĂ

Anterior noi am menționat că prima formă istorică a politicii a fost interpretarea ei mitologico – religioasă. În acea perioadă istorică legăturile sociale și comportamentul oamenilor în societate erau explicate în cadrul teoriilor cu privire la provenirea divină a vieții umane. Dumnezeu determina ordinea pe pământ, exala puterea și conducea oamenii. Raporturile dintre conducător: faraon, țar și popor erau întru totul determinate de voința lui Dumnezeu. Se considera că conducătorul joacă un rol intermediar, de legătură, de transmitere, o întruchipare a voinței cerești. O asemenea interpretare supranaturală a naturii puterii, vorbea despre faptul că gândirea politică de atunci nu era capabilă să dea un răspuns rațional privind natura puterii, să arate care sunt legăturile ei interne și externe.

Exponenții gândirii politice a Evului mediu își aduc contribuția la modificarea paradigmei teologice, printre ei cei mai de seamă: **Sfântul Augustin, Sfântul Toma**. Mai aprofundat vezi în cartea *Evoluția gândirii politice.*

Unul din cei mai înflăcărați apărători ai creștinismului și persecutor al păgânismului și maniheismului[4] a fost teologul creștin occidental și militant al bisericii, unul din eminenții gânditori religioși ai antichității târzii, Sfântul Augustin. Început genetic și substanțial al tuturor lucrurilor, în accepțiunea lui, creator al naturii, sursă a adevărurilor eterne cu care el înzestrează omul, este Dumnezeu. Păcatele săvârșite de Adam și Eva au predeterminat și depravarea orânduirii statale și a instituțiilor de drept. Sensul istoriei este în asigurarea victoriei creștinismului pe tot globul, în creștinizarea întregii omeniri. Dreptul natural este înțeles de Sfântul Augustin ca un act al voinței divine. Ideile teocratice într-o anumită formă și-au găsit implementarea în Imperiul Roman Oriental (Bizant). Legătura strânsă dintre biserică și stat au contribuit la crearea unui imperiu teocratic puternic. Augustin încearcă să cuprindă și procesul mondial istoric, dinamica și dezvoltarea lui.

[4] **Maniheísm**. 1. doctrină religioasă-filozofică, care stabilește ca principiu fundamental lupta veșnică dintre cele două principii contrare, binele și răul. 2. atitudine care se inspiră din concepția dualistă a binelui și răului

După Sfântul Toma, călugăr dominican, unul din cei mai iluștri ideologi ai catolicismului, creatorul statului este Dumnezeu, la fel și legile, după care funcționează statul, sunt tot divine. El a activat în perioada când biserica a atins culmile măreției și puterii sale. El încearcă de a îmbina în concepția lui teologia și știința. În acest scop el folosește opera lui Aristotel, față de care în acea perioadă în Europa era un mare interes, urmărind însă, un singur scop – de a o supune teologiei, care în consecință a dus la scolastică.[5] Conform lui Toma, statul este o operă supremă a artei umane nefiind de acord cu Aristotel care menționa că statul este o formă naturală, necesară și veșnică de conviețuire. Sfântul Toma se pronunța pentru menținerea orânduirii feudale, înstrăinând poporul simplu de la politică, pentru o supunere necondițioantă puterii. „Orice putere este de la Dumnezeu", – afirma Sfântul Toma. În accepțiunea lui, conducătorul statului este nu numai diriguitorul statului, dar și creatorul lui și el ocupă același statut în stat precum Dumnezeu în cer. Din aceste considerente datoria fiecăruea este de a se supune conducătorului, dacă, desigur, acesta nu face abuz de starea lui, nu încalcă legea. În caz contrar poporul are dreptul la răscoală și să-l detroneze, dar numai cu consimțământul bisericii și puterii. Cea mai bună formă de guvernare după Sfântul Toma este monarhia, care după asemănarea puterii divine este dirijată de o singură rațiune. După Toma trei elemente determină puterea: originea (divină), esența (unii conduc, alții se supun, adică au loc relații de dominație /supunere) și modul de aplicare. Fiecărei forme de stat corespund și legile respective: legea eternă, legea naturală, legea umană. Legea eternă stă la baza întregii ordinei lumești, purtător al căreia este rațiunea divină, parte a căreia este Biblia. Reflexie a legii eterne în rațiunea umană este dreptul natural, orientată spre autoconservarea și prelungirea neamului omenesc, la stabilirea unor relații normale între oameni. Legea

[5] **Scolástică.** Sistem filozofic apărut în evul mediu, care se baza pe dogmele bisericii creștine și se caracteriza prin raționamente abstracte și prin artificii logice;. mod de gândire și de activitate intelectuală bazat pe cunoștințe formale, rupte de practică și mânuite în mod pedant. • Nume dat învățământului (filozofic) din țările Europei medievale dominate de catolicism.

umană este stabiltă de stat. Legea umană servește realizării în viață a legii naturale prin mijloacele de care dispune statul. Dacă legea umană (dreptul) nu corespunde dreptului natural, atunci el este recunoscut ca nesatisfăcător și trebuie abrogat.În lume există două ordine: naturală și morală. Esența și modul de aplicare sunt derivate ale dreptului uman. De menționat, că din acest moment puterea este interpretată în alt mod: este o combinație a invizibilului și a unei conduceri previzionale și a eforturilor umane. Aceasta trebuie de înțeles în felul următor. Invizibilul, adică Dumnezeu, determina cele mai generale orientări ale puterii, iar realizarea ei concretă o înfăptuiau oamenii, care au interese proprii, dar care acționează în conformitate cu voința divină. Opera Sfântului Toma, am putea spune, codifică teoria constituției mixte de dreptate și stabilitate (adică orânduirea de stat), prin conformarea ei cu legea divină și dreptul natural. Învățătura Sfântului Toma a fost numită în 1879 de către papa de la Roma,unica filozofie adevărată a catolicismului".

Care este specificul puterii în cadrul paradigmei teologice? Ea se bazează pe principiul credinței și nu pe cel științific. Dar această explicație este prezentă și astăzi în tălmăcirile filozofilor teologi. De menționat că paradigma teologică a dominat până la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Paradigma teologică însă, și-a lăsat amprenta în unele elemente ce îi atribuie o divinitate puterii, privind existența umană, comportamentul oamenilor.

PARADIGMA NATURALISTĂ

Paradigma naturalistă explică natura politicii ca fiind determinată de factori din afara vieții sociale, asociali, precum ar fi: mediul geografic (determinism geografic), calitățile biologice și psihice ale omului.

Rădăcinile abordării naturaliste le găsim deja în gândirea politică din antichitate. Despre influența mediului geografic asupra politicii au menționat **Hipocrat, Platon, Aristotel.**

Determinismul geografic este în centrul atenției multor gânditori politici. În lucrările *Metodă ușoară de studiere a istoriei*

(1566), Șase cărți despre istorie (1576), **Jean Bodin**, gânditor politic și jurist francez, examinează dezvoltarea procesului istoric, precum și apariția și constituirea instituțiilor de stat în diferite condiții geografice și climaterice, influența acestora asupra comportamentului politic al oamenilor.

O contribuție considerabilă în dezvoltatrea gândirii politice aduce filozoful politic francez **Ch. Montesquieu**. În lucrarea sa *Spiritul legilor (1748)* el elaborează problema totalității factorilor care determină „spiritul legilor", „forma de guvernare". Unul din acești factori este mediul geografic. Astfel el menționează, spre exemplu, că în țările calde climatul contribuie la instaurarea unei forme despotice de guvernare. În țările cu un climat rece de cele mai multe ori se instaurează republica. Clima moderată a Europei este favorabilă pentru instaurarea monarhiei. Printre factorii care influențează asupra formei de guvernare Montesquieu mai evidențiază: solul, relieful, mărimea teritoriului (pentru republică – un teritoriu mic, altfel nu se va menține; pentru monarhie – un teritoriu mediu; pentru despoție – teritorii destul de mari). De asemenea; și „spiritul legilor" trebuie să fie în dependență de factorii geografici în accepția lui Montesquieu.

Două secole la rând paradigma naturalistă domină în iluminarea europeană. Gânditorii politici încearcă să răspândească legitățile științelor naturale, în deosebi ale fizicii, datorită descoperirilor lui **Isaac Newton**, asupra vieții sociale și a comportamentului omului. O răspândire destul de largă avea principiul identității dintre macro– și microcosmos, dezvoltarea societății și organismul biologic. Conceptul despre lume era bazat, în general, pe realizările mecanicii clasice. Lumea era privită drept o construcție mecanică destul de rigidă, în care totul și pentru totdeauna era așezat la locurile sale. La baza explicațiilor lumii înconjurătoare se afla legea de bază – legea a doua a lui Newton. Conform determinismului mecanicist, în baza unei stări inițiale (după datele coordonatelor și vitezei) se poate calcula următoarea stare. Extrapolând această dependența mecanicistă, liniară asupra întregii lumi, **Laplace** (determinismul laplacian) privea Universul drept un gigant ceasornic mecanic, care se supunea unui ritm dat, calculat din timp.

Ideile determinismului mecanicist contribuie în mare măsură și la dezvoltarea determinismului geografic în explicarea vieții politice, care a pus bazele geografiei politice, geopoliticii, generând multe idei interesante.

O contribuție considerabilă în acest domeniu a făcut părintele geografiei occidentale moderne, savantul german, **Karl Ritter**. A scris *Geografia* în 19 volume, *Geografia comparată.* Ideile lui Ritter au contribuit în mare măsură la dezvoltarea gândirii geografice a secolelor XIX-XX. A dezvoltat componenta analitică a geografiei comparate. Este adept al posibilitismului geografic, adică a adaptării societății umane la condițiile geografice. Ritter înaintează ideea comparării multilaterale a istoriei naturii și a istoriei omenirii. Această idee și-a găsit dezvoltarea în așa-numita antropogeografie, reprezentantul cel mai de vază al căreia a fost **Friedrich Ratzel**, geograf și geopolitician german, considerat părintele fondator al geopoliticii. Autor a numeroase lucrări, printre care și *Geografia politică* (1897). În aceste lucrări Ratzel arată dependența orânduirii politice, relațiilor internaționale a statelor, a conflictelor de condițiile geografice. Expresia extremistă a determinismului geografic a lui Ratzel a fost exprimată în geopolitica germană nazistă.

Halford **John Mackinder**, eminent geograf și geopolitic englez, este fondator al teoriei "**Heartland**[6]"– „ miezul pământului", scrie lucrarea *Axa geografică a istoriei.* El acorda o mai mare importanță pentru situația geopolitică a statului masei terestre, decât puterii maritime. În lucrarea sa *Idealurile democratice și realitatea* (1919) el formulează maxima sa: „*Cine controlează Europa de Est, acela conduce Heartlandul; Cine controlează Hertlandul, acela conduce Insula Mondială (adică cu Eurasia și Africa); Cine controlează Insula Mondial, acela conduce lumea*". În 1943 Mackinder publică ultima sa lucrare *Globul pământesc și realizările lumii,* în care; după al doilea război mondial, prezintă o noua orânduire mondială. El introduce o nouă axă geopolitică

[6] **Heartland –** din engleză: „inima, miezul pământului". Este partea centrală a Eurasiei în jurul căreia se află arcul interior al Europei – Arabiei – Indochinei și arcul de la periferie – America – Africa – Oceania.

– SUA, întemeiază ideea blocurilor geopolitice și prevede crearea lumii bipolare, care se rotește în jurul a două axe polare: SUA și URSS (Hertlandului). Din aceste motive se consideră că Mackinder este fondatorul teoriei atlantismului[7].

Un rol important în dezvoltarea cercetărilor geografiei politice l-au avut lucrările geografului și sociologului francez **A. Zigfrid**, fondatorul abordării ecologice în geografia electorală. Esența acestei teorii constă în următoarele: preferințele politice ale grupurilor sociale teritoriale se explică prin multitudinea factorilor naturali, istorico-culturali, social-economici.

În această perioadă se evidențiază și unele strategii internaționale ale statului. **Alfred Thayer Mahan**, savant american, intemeiază teoria forței maritime. El explică legitățile apariției războaielor. Conform teoriei „forței maritime" cucerirea dominației maritime se considera drept lege de bază și scop al războiului care ar asigura victoria asupra inamicului și cucerirea dominației mondiale.

Karl Haushofer, geograf și sociolog german a elaborat doctrina geopolitică militară „Blocul continental (uniunea)" – o variantă deosebită a eurasiaismului (Axa Moscova – Berlin – Tokio), din care trebuiau să facă parte statele Eurasiei, ca o contrabalanță și alternativă lumii occidentale anglosacsone. Cu regret, această idee a fost denaturată și implementată în altă axă– blocul nazist,, blocul militar al Germaniei, Italiei și Japoniei și altor state care s-a confruntat cu blocul coaliției antihitleriste în cel de-al Doilea Război Mondial.

Contribuția acestor savanți face în consecință apariția unui nou domeniu de cercetare a științei politice – **geopolitica.** Termenul *„geopolitica"* a fost introdus în circuitul științific de către

[7] **Atlantism.** Ideologia și politica unei alianțe strânse și de colaborare a SUA cu țările Europei Occidentale. Atlantismul (înrudit cu termenii Apa, Marea, Talassocrația) este o noțiune geopolitică destul de complicată și întruneşte în sine: din punct de vedere istoric – sectorul occidental al civilizației umane; din punct de vedere strategic – alianța statelor occidentale în care domină ideologia liberal-democrată; din punct de vedere militar-strategic – țările-membre ale NATO; are o orientare socială spre „orânduirea comercială" și „valorile pieței „ (modelul SUA.).

savantul suedez **Johan Rudolf** care a continuat tradiția lui Ratzel de a examina statul ca un organism viu, lărgind această abordare. El a propus ca factorul geografic la analiza activității statului să fie analizat împreună cu analiza economiei lui naționale, potențialul demografic, structurii sociale și orânduirii politice. În lucrările sale principale *Marile puteri (1910), Statul ca formă a vieții (1916)* **Kjellén** folosește practic toate categoriile geopoliticii clasice.

O altă direcție a științei politice, **biopolitica**, care apare în SUA în deceniul al optulea al secolului trecut, determina comportamentul politic al oamenilor de un șir de alți factori: senzoriali, fiziologici, instinctivi, generați de multipli factori secundari, precum ar fi: obiceiurile și tradițiile culturale, normele morale etc.

Orientările teoretice, în acest domeniu de cercetare, sunt inspirate de unele concepții științifico-naturale. Printre ele am putea indica teoria darvinistă cu privire la selecția naturală. Apare o nouă ramură a cunoștințelor – **etologia**, știința despre formele complicate ale comportamentului animalelor în mediul lor natural de viață. În lucrarea sa *Comportamentul social al animalelor*, **Nicolas Tinberghen**, biolog și zoopsiholog olandez, elaborează teoria „comportamentului mixt", încearcă să aplice etologia pentru a explica comportamentul oamenilor. Împreună cu **Konrad Lorenz**, zoolog austriac, elaborează teoria cu privire la comportamentul instinctiv al animalelor în filo-și ontogeneză, la agresivitatea animalelor. În cartea sa *Agresia,* Lorenz, arată o analogie interesantă în comportamentul diferitor specii a vertebratelor și speciei *Homo sapiens.* Confirmând că agresivitatea este înnăscută, o trăsătură instinctiv determinată la toate animalele superioare, Lorenz face următoarea concluzie: „*Este un temei destul de justificat de a considera agresivitatea interioară ca cel mai serios pericol, care amenință omenirea în condițiile contemporane ale dezvoltării cultural-istorice și tehnice*". În 1973 Lorenz și Tinberghen au fost distinși cu premiul Nobel în domeniul fiziologiei și medicinii. Savanții italieni **Cesare Lombroso** și **M. Nordau** dezvoltă concepția cu privire la natura biologică a clasei dominante. O amprentă în dezvoltarea biopoliticii au lăsat și tendințele biologice în filozofia pozitivistă, naturalistă etc.

Adepții paradigmei biologice consideră că domeniul politicii este determinat numai de trăsăturile și calitățile instinctive, genetic înnăscute ale oamenilor. Mai mult, se afirmă, că există o unică bază a comportamentului tuturor ființelor vii: atât pentru oameni cât și pentru reprezentanții regnului animal.

Principalul obiect de studiu pentru biopoliticieni este comportamentul omului. În procesul de cercetare este necesar de a se argumenta condițiile păstrării primatului biologic. Formula universală care ar explica tainele comportamentului politic ale omului este formula etologului austriac K. Lorenz: **„stimul – organism – reacție”**: această trinitate stabilește o legătură rigidă dintre faptele omului și particularitățile reacției lui genetice. În analiza comportamentului politic al omului cercetătorul pune accentul pe studierea simțurilor politice ale omului, precum ar fi: „sănătatea politică” pe care o simte subalternul fiind alături de conducătorul său sau simțul „sortirii” liderului, care este lipsit de susținerea așteptată a maselor etc. În virtutea acestora, drept sursă principală a transformărilor politice, precum ar fi conflictele, revoluțiile este considerat mecanismul de „transmitere a stării de spirit” de la un subiect la alt subiect politic.

Savantul german **P. Mayer** în cadrul paradigmei biopolitice a înaintat concepția modelului de două niveluri al comportamentului politic. În accepțiunea lui afectele și *calitățile* genetice ale omului reglementează comportamentul lui numai la nivelul de jos. La nivelul de sus activitatea lui este dirijată de rațiune, simboluri și norme culturale. Primatul aparține nivelului de sus de reglementare. În același timp încercarea de a ordona activitatea socială și politică a omului la nivelul de jos în baza normelor nivelului de sus nu poate fi încununată cu succes.

Anume aceste principii și au stat la baza apariției behaviorismului (știința despre comportare) – una din direcțiile de bază din sociologia și politologia americană de la sfârșitul secolului al XIX-lea-începutul secolului al XX-lea. Forma clasică a behaviorismului și-a atins apogeul în 1920-1930.

Behaviorismul a devenit destul de popular în cercetările politologilor americani datorită faptului că comportamentul politic

al omului putea fi supus observărilor, supus unei evidențe empirice. Un nou avânt a luat behaviorismul după cel de al doilea război mondial.

În Occident modelele și orientările biopoliticii se aplică pe larg în cercetările privind particularitățile stilurilor de comportare politică a femeilor sau a diferitor categorii de vârstă, în descrierea arhetipurilor rasiale sau etnice de gândire politică etc. La ora actuală unele aspecte ale biopoliticii se folosesc în cercetările empirice.

Paradigma naturalistă și-a găsit implementarea în curentele psihologice de explicare a comportamentului politic. Ele au fost o reflecție la criza gândirii politice europene în secolele XVIII-XIX. Aportul în acest curent aparține lui **Jean-Gabriel Tarde, Le Bon Gustave, Emile Durkheim** ș.a. În accepțiunea lor, sursă și factor, care ar explica dezvoltarea socială și politică sunt trăsăturile psihice ale omului. Adepții curentului psihologic consideră factorii psihologici drept sursă de sine stătătoare, prioritară în comportamentul politic al omului. O manifestare specifică a acestei direcții este **psihoanaliza**, posibilitățile căreia se folosesc în știința politică pentru a înțelege specificul comportamentului politic al omului.

Le Bon, psiholog social, medic, antropolog și arheolog francez, în *Psihologia popoarelor și maselor,* printre primii a încercat în mod teoretic să demonstreze sosirea „*erei maselor*" și odată cu aceasta declinul general al culturii. El susținea că în virtutea voinței nedezvoltate și a nivelului intelectual scăzut al masei mari de oameni, ei sunt conduși de instincte inconștiente, în deosebi atunci, când omul se află în gloată. În gloată scade nivelul lui intelectual, responsibilitatea, independența, spiritul critic, dispare personalitatea ca atare. A devenit cunoscut prin faptul că a încercat să arate ce este general, comun în starea de lucruri și în legitățile maselor psihologice. Sociologul american **Neil J. Smelser** în lucrarea sa *Sociologia (1994, ed. rusă)* scrie: *„în ciuda criticii, gândurile lui Smelser, prezintă interes. El a prevăzut rolul important al gloatei în vremea noastră"* și *„a caracterizat metodele de acțiune asupra gloatei, care în continuare au*

fost aplicate de lideri de tipul lui Hitler, spre exemplu, folosirea lozincilor simpliste".

Gabriel Tarde, psiholog social, sociolog, criminalist francez în *Legile imitației, Logica socială, Opoziția mondială,* afirmă că baza sociologiei este sociologia psihologică, dat fiind faptul că societatea este un produs al interacțiunii conștiințelor individuale. După Tarde, esența interacțiunii constă în imitație – legea de bază a tuturor lucrurilor, iar evoluția socială, nu este altceva decât combinația unor procese fundamentale cum ar fi: invenția, imitația și opoziția. În baza legii imitației Tarde argumentează criminalitatea, afirmând că criminali devin în urma imitației și adaptării. Ideile lui au fost dezvoltate în continuare în teoriile „societății de masă", comunicările de masă, răspândirea inovațiilor etc în școala sociologică din Chicago.

Durkheim a cercetat în mod prioritar rolul conștiinței colective, formele ei diferite (religia, morala, dreptul), atribuindu-i rolul principal în dezvoltarea societății. Un alt concept este conceptul coeziunii sociale. Pe măsura creșterii coeziunii sociale în societate are loc progresul social. Cea mai cunoscută lucrare este *Suicidul (Sinuciderea).* El a demonstrat că pricinile suicidului sunt: viața socială, caracterul ei normativ – axiologic, o anumită intensitate a relațiilor sociale. El a dat tipologia siucidurilor.

Psihoanaliza stă la baza concepției puterii elaborată de către **Bertrand Arthur William Russell.** Apud Russell, descoperirea psihologiei puterii, include în sine analiza următoarelor fenomene individuale, precum ar fi: spaima, desperarea, isteria colectivă. După cum arată Russel, anume aceste calități individuale ale personalității, în celle mai dese cazuri, sunt folosite de diferiți lideri pentru a se afirma în calitate de dictatori. Russel consideră că pentru a păstra democrația și nu a admite regimurile dictatoriale cea mai importantă condiție este lichidarea factorilor care ar provoca excitarea socială, educarea oamenilor în spiritul care nu ar permite apariția înclinațiilor spre aceste dispoziții.

PARADIGMA SOCIALĂ

Paradigma socială de fapt este identică cu abordarea sociologică a politicii care explică politica prin influența asupra ei a altor sfere a vieții sociale: economia, structurile sociale, cultura, dreptul etc.

Spre exemplu, concepția marxistă consideră că politica este determinată de evoluția proceselor economice și este o suprastructură deasupra bazei economie a societății. De rând cu această concepție există multe altele care consideră politica și viața politică drept fenomen social autonom. Aceste concepții și-au găsit interpretare în teoria rațională weberiană, în concepțiile elitelor lui **Vilfredo Pareto și Gaetano Mosca** și în alte școli și direcții.

Mosca, politolog și funcționar politic italian, este unul din fondatorii teoriei elitelor. În accepțiunea lui societatea totdeauna a fost compusă din două clase: clasa conducătorilor și celor conduși. Cea mai cunoscută lucrare este *Clasa conducătoare (1939).*

Pareto nu a acceptat nici concepția liberală, nici concepția marxistă despre dezvoltarea societății, istoria este privită ca o circulație infinită a elitelor. Lucrarea de bază este *Tratat despre sociolologia generală.*

Weber, economist, istoric german, este considerat unul dintre cei mai de vază sociologi clasici. De rând cu Marx și Diurkgeim este considerat unul din „troița" sociologilor clasici. El aplică termenul raționalizare pentru Occident. Procesul de raționalizare cuprinde cele mai diferite domenii ale societății. În sfera economică, spre exemplu, are loc eliminarea treptată a formelor tradiționale de organizare a gospodăriei de capitalismul industrial, care presupune o organizare rațională a muncii formal libere. La răspândirii „spiritului" capitalismului contemporan a contribuit Reformarea religioasă din secolul al XVI-lea, care a dus la formarea eticii protestante în economie, fapt ce s-a dovedit a fi cel mai adecvat sistemului economic capitalist și a contribuit la un progres esențial al economiei în perioada următoare istorică.

PARADIGMA RAȚIONAL – CRITICĂ

Paradigma rațional-critică ține de stabilirea naturii interne a politicii, elementelor ei principale și interacțiunea lor, conflictelor, care stau la baza dinamicii vieții politice etc.

Ideea contradicțiilor interne a conflictelor a căpătat răspândire în secolul al XIX-lea. Aceste probleme au fost studiate de către un șir de savanți, printre care am putea numi: Georg Simmel, Karl Marx, Ralph Dahrendorf, Luis Coser, Emile Durkheim ș.a.

Simmel, sociolog și filozof german, clasic al sociologiei mondiale considera că socialul este prezent și în conflict, luptă, că conflictul în genere este prezent în orice formă de acțiune reciprocă, că el este inevitabil, că rolul conflictului în multe cazuri este benefic pentru dezvoltarea socială, asigură noi forme de unire a oamenilor

Luis Coser, sociolog american, unul din fondatorii modificării funcționaliste a teoriei conflictului. În lucrările sale, *Funcțiile conflictului social (1956), Etapele studierii conflictului social (1967),*considera că conflictul este cel mai important element al interacțiunii sociale, fiecare societate măcar potențial conține conflicte sociale. Există condiții în care până și conflictul deschis poate contribui la amplificarea integrării socialului integru. Conflictul după Coser, este lupta pentru valori și pretenții pentru un anumit statut social, putere și resurse limitate. Însă scopurile părților aflate în conflict sunt nu numai atingerea celor dorite, dar și neutralizarea, pricinuirea daunei sau nimicirea concurenților. Asemenea conflicte pot avea loc între indivizi, grupuri sau între indivizi și grupuri. Atenția principală Coser acordă analizei posibilităților pozitive ale conflictelor sociale, dezvoltând ideile lui Simmel, el a formulat tezele principale privind funcțiile pozitive ale conflictului, de asemenea și a variabilelor care determină dinamica conflictului.

Spre deosebire de sociologul german-englez, **Ralph Dahrendorf** (*Clasa și conflictul de clasă în societatea industrială (1959)*), Coser tratează conflictul social nu atât ca un factor distructiv ci mai mult ca un impuls al dezvoltării sociale, ba chiar și a unității sociale (a grupurilor în procesul conflictului dintre grupuri). Dez-

voltând ideile lui Simmer și Emile Durkheim, Coser accentuează că procesul diferierțierii sociale și creșterea independenței indivizilor și structurilor duc spre aprofundarea conflictului social, dar în același timp crește flexibilitatea instituțiilor sociale și capacitatea lor de a face față urmărilor conflictului. Astfel Coser apropie teoria conflictului de teoria funcționalismului evoluționist.

Dahrendorf încearcă să definească clasa din punct de vedere al modelelor de putere. El menține noțiunea de conflict de clasă, însă atrage atenția asupra faptului că în societățile capitaliste cele mai dezvoltate, conflictul de clasă a fost supus procesului de instituționalizare. El recunoaște ideea utopică privind dispariția conflictelor de interese, bazate pe deosebirile de putere, dar afirmă, că existența drepturilor civile și lărgirea egalității șanselor va permite de a micșora și controla conflictele.

După cum vedem, adepții acestei paradigme apreciază rolul pozitiv al conflictelor, care sunt inevitabile în societate. Anume conflictele și scot la iveală pricinile ascunse ale tensiunilor sociale, care, în caz contrar, ap putea distruge din interior societatea organizată din punct de vedere politic. În centrul discuțiilor se află procesul dezvoltării conflictuale. Aceasta permite stabilirea structurii conflictelor în societate, ca oamenii să-și poată apăra aceste interese și, principalul, indicarea unor mecanisme eficiente de dirijare și control a conflictelor.

În opoziție cu paradigma conflictuală este paradigma consensului. Adepții acestei paradigme consideră, că existența valorilor, idealurilor și orientărilor social-culturale unanim recunoscute deschid perspective în privința reglementării relațiilor dintre oameni urmărind scopul de a nu permite apariția conflictelor. Politica statului trebuie să fie orientată spre prevenirea conflictelor și crizelor și stabilirea în societate a atmosferei concordiei, altfel spus, consensul.

Noțiunea de paradigmă reflectă legătura gândului politic cu concepția despre lume, care domină în epocile istorice respective. În legătură cu aceasta Max Weber scria: *„nu interesele (materiale și ideale), nu ideile domină nemijlocit asupra com-*

portamentului omului, ci: „tablourile lumii", care erau create de „idei". Ele, precum acarii, destul de des determinau căile, pe care dinamica intereselor înainta acțiunea (umană) ".

Tablourile lumii, implementate în paradigme, determinau, pe parcursul istoriei dezvoltării societății umane, parametrii și hotarele gândirii politice.

Am menționat că paradigma este o totalitate de rezultate, exprimate printr-un sistem teoretic. Sarcina teoriilor este „de a ordona din punct de vedere conceptual realitatea". Ce este o teorie? Sunt mai multe interpretări, pe care dorim a le prezenta.

Teoria drept:

- complet al tuturor aspectelor, nu doar senzoriale, ale percepției, adică totalitatea categoriilor organizatorice și interpretative ale stimulilor transmiși prin sensuri;
- cunoaștere tacită, adică drept ansamblu de cunoștințe, experiențe, convenții, tradiții conceptuale și lingvistice care intervin în procesul observației, care în realitate este o constituire a „faptelor";
- sistem de concepte, taxonomie;
- ansamblu al activităților de reflecție și de abstragere (de orice proveniență, dar contrapuse în mod implicit cercetării empirice) în cadrul unui domeniu considerat global: adică, pentru a fi mai explicit, sinonimă, într-un fel, cuvântului „gândire" din limbajul academic: „istoria gândirii sociologice";
- disciplină sau domeniu de studiu, fără distincție dintre aspectele empirice și non-empirice, fără considerarea dimensiunii diacronice, fără evidențierea unor abordări și a unor poziții;
- ca abordare, școală, paradigmă: teoria evoluționistă, teoria atomică, teoria marxistă, teoria critică a societății;
- sistem ierarhic de teze referitoare la același câmp de cercetare și, în special, teoria ca sistem de teze absolut axiomatizat și lipsit de interpretări empirice predeterminate, deci utilizabil în aspectele sale principiale (cu excepția verificării adecvateței sale) ca teorie referitoare la orice sec-

tor al realității, prin intermediul unei oportune definiții/ interpretări a simbolurilor;

- teză ori ca sistem de teze care sintetizează și/sau sistematizează și/sau explică o gamă vastă de generalizări empirice (deseori denumite „legi”);
- ansamblu de teze sau „legi”, legate între ele într-un mod neierarhic;
- teză (ori ca ansamblu de teze) asupra „adevărului”, în care comunitatea științifică are o încredere considerabilă, în contrapoziție cu „ipoteză”, teză identică teoriei din punct de vedere structural, dar aflată încă în procesul de verificare empirică;
- teză sau ca ansamblu de teze care sunt raportate la conceptele nedefinite încă în mod operațional și care devine controlabilă numai în cazul când de la ea derivă alte teze, deci când tinde spre definirea operațională a conceptelor, unde prin „definire operațională” se înțelege acel complex de reguli, convenții, practici care transformă o caracteristică (de exemplu, vârsta unei determinate categorii de persoane) într-o variabilă, atribuindu-i pentru aceasta o cifră într-o matrice de date.

În încheiere vom menționa și următoarele privind paradigmele. Politologul A. Panarin propune de a privi politica din punctul de vedere al teoriei jocurilor, considerând politica ca o activitate de risc. Sub acest unghi de vedere și se determină obiectul ei de studiu. Autorul scoate în vileag trei probleme: nivelul teoretico-conceptual, nivelul sociologic și nivelul interacțiunii politicului și nepoliticului. În ultimul caz, după cum menționează Panarin, știința politică este într-un conflict cu două paradigme**:** **paradigma** savantului francez, Michel **Foucault** și **paradigma** reprezentantului școlii din Chicago, laureatului premiului Nobel în economie, Gary **Becker**. Astfel, obiectul științei politice de fapt se reduce la problema puterii. În accepțiunea lui Foucault politologia este știința despre raportul dintre posibilitățile formale și neformale ale puterii, având în vedere mai întâi de toate, că ultimele posibilități sunt cu mult mai voluminoase. În baza aces-

tor concluzii obiectul politologiei se definește ca o dimensiune a puterii tuturor domeniilor vieții sociale, iar înseși politologia, apare drept știință interdisciplinară care unește economia politică, demografia politică, culturologia politică etc. Cu alte cuvinte, bazându-se pe experiența „continentală" specifică Foucault presupune că puterea ne se localizează propriu-zis numai în sfera politică. Politica ne urmărește oriunde: în familie, școală, universitate, spital, club etc. Oriunde ne întâlnim cu asimetria influenței, exprimată în faptul că A acționează asupra lui B mai mult, decât B asupra lui A. Astfel, puterea se prezintă drept o relație socială universală. Din aceste considerente menționează Panarin, știința despre putere (cratologia) trebuie să *„descopere microbul omniprezent al puterii "*.

Altfel se prezintă obiectul politologiei în paradigma lui Becker care încearcă să *„maximalizeze*" principiul liberal *–„statul-minim "*, presupunând că dezvoltarea societății civile este însoțită de reducerea treptată pe etape a prerogativelor statului. Procesul civilizat este înțeles drept proces de înlocuire a raporturilor de putere cu raporturi de parteneriat civil, până la lichidarea totală a puterii. În cadrul acestei paradigme politologia apare ca o știință monodisciplinară deoarece se presupune că puterea se localizează numai în sfera statului și studierea acestui domeniu nu cere necesitatea implicării altor științe, în afară de știința despre puterea politică ca atare. Panarin în continuare menționează că în viața politică reală se manifestă atât paradigma lui Foucault cât și paradigma lui Becker și astfel autorul determină cercetarea puterii drept obiect al politologiei, menționând în același timp că raportul dintre cele două determinante ale puterii – din partea intereselor și din partea valorilor – prezintă azi una din cele mai importante probleme ale analizei politice[8].

[8] *Панарин А.* Политология.-М.: „ПБОЮЛ С.М.Грачев", 2001, с.3-9.

ABORDĂRILE ȘI METODELE POLITOLOGIEI

Politologia în procesul de cunoaștere a realității politice folosește un șir de abordări și metode. Ce înțelegem sub aceste noțiuni?

Abordările sunt o totalitate de mijloace prin intermediul cărora se adună și se prelucrează informația și se determină vectorul cercetării științifice. Într– un sens mai larg putem spune toată știința este o abordare specifică față de lumea înconjurătoare. În dicționare vom găsi 25 de sintagme cu termenul abordare.

Metodele sunt procedee concrete de organizare a procesului de cercetare, adunarea datelor empirice, de construire a ipotezelor și de interpretare a concluziilor. Metoda științifică este o modalitate de a spori și a obține noi cunoștințe. În dicționare vom găsi cel puțin 98 de definiții a termenului „metodă".

Însă prin cuvântul **„metodă"** înțelegem, de obicei, trei lucruri diverse, distincte, chiar dacă legate între ele. Mai întâi de toate, metoda științifică este:

- o procedură, „o strategie generală care indică o secvență ordonată de acțiuni (ori stadii) pe care savantul trebuie s-o respecte (ori s-o parcurgă) pentru a realiza obiectivul studiului său". În acest sens, se vorbește uneori de „metoda inductivă", „metoda deductivă", „procedeul contrainductiv", „confruntarea între metoda subiectivă și metoda obiectivă" ș.a.m.d.;
- reprezintă o totalitate de reguli sau norme de conduită ori recomandări pentru fiecare dintre activitățile prin intermediul cărora se desfășoară investigația. În particular, o știință empirică cuprinde reguli de acceptare (regulile ce „stabilesc care ipoteze, prevăzute să intre în corpusul științei, ar fi acceptabile și dimpotrivă, trebuie respinse"), reguli de falsificare (regulile ce „stabilesc condițiile în care o ipoteză, prevăzută să devină componentă a corpusului științei, ori deja acceptată și inclusă în acesta, ar trebui să fie dezaprobată și respinsă ca falsă"), reguli de alegere (regulile ce „prescriu care dintre cele două sau mai multe ipoteze alternative pentru elucidarea acelorași fapte ar trebui să fie preferată");

- este o totalitate de tehnici-conceptuale și operaționale, de observare, de clasificare, de calculare, de desfășurare a experimentelor, „prin intermediul cărora se efectuează activitățile prevăzute de procedură și reglementate de reguli”.

În baza abordărilor și metodelor are loc studierea științifică a vieții politice a societății. Abordările și metodele sunt nu numai instrumente ale cunoașterii realității politice, ci caracterizează nivelul de dezvoltare a vieții politice.

Este unanim acceptat ca abordările și metodele să fie împărțite în trei grupe principale: **abordări generale, metode logice generale și metode empirice.**

Abordările generale de cercetare a politicii. Sunt mijloacele de cercetare a obiectelor și proceselor politice care se deosebesc prin orientarea nemijlocit asupra obiectului studiat și-i dau o interpretare specifică, politică sau orientează la o abordarea deosebită față de obiect.

Vom prezenta pe scurt abordările generale.

Abordarea sociologică. Adepții acestei abordări prin cercetările lor stabilesc dependența politicii de societate și procesele care au loc în ea. Procesele și fenomenele poltice sunt determinate de factorii sociali. Anterior am menționat că în concepția marxistă politica este tratată ca suprastructură a bazei economice, drept raporturi dintre clase, națiuni și state.

Această abordare este o totalitate de procedee și mijloace de cercetări concrete sociologice cu scopul de a aduna și a analiza faptele vieții politice reale. Dintre acestea putem evidenția: anchetarea, chestionarea, diferite experimente, analiza statistică, modelarea matematică. În baza lor politologii pot prognoza dezvoltarea în continuare a diferitor procese și fenomene politice. Abordarea sociologică a pus baza politologiei aplicative.

O variantă contemprană a abordării sociologice în politologie este feminismul. Adepții acestei concepții examinează relațiile din familie, sexuale drept politice.Adepții abordării culturale examinează politica și puterea în strânsă legătură cu particularitățile culturii politice ale societății.

Conform teoriei grupurilor subiecți ai politicii sunt grupurile interesate. Activitatea oamenilor este determinată conform acestei teorii de către interesele oamenilor care își apără interesele unindu-se în grupuri pe baza intereselor comune.

Abordarea instituțională. Atenția principală se acordă studierii instituțiilor politice în societate (statul, partidele politice, asociațiile sociale și economice etc.) care influențează asupra fenomenelor și proceselor politice.

În conformitate cu abordarea instituțională politologia americană de la bun început studia activitatea statului și a diferitor instituții guvernamentale, partide politice, grupuri de presiune, constituția. In Germania politologia era considerată ca o știință despre stat cu studierea dinamicii instituțiilor de stat. In Franța politologia studia instituțiile politice; apariția, dezvoltarea, decăderea și dispariția lor. Care este neajunsul abordării instituționale. înțelegerea statico-formală a obiectului politologiei nu este eficientă în cazul examinării proceselor politice dinamice. In legătură cu aceasta savanții au început să acorde atenția altor aspecte ale vieții politicii. În atenția lor erau nu instituțiile, ci comportamentul individului, a grupurilor sociale în politică. Astfel la finele secolului al XX-lea în politologie apare abordarea neoinstutițională. Dacă instituționalismul clasic examina statul atunci neoinstituționalismul analizează mai amplu noțiunea de „institut", explicându-l drept anumite reguli de joc în societate, proceduri formale create de către om, care organizează relațiile dintre oameni în societate. În afară de aceasta neoinstituționalismul în cadrul studierii proceselor politice aplică realizările altor școli.

Metoda aprecierilor experților. Constă în aprecierile pe care le fac experții în diferite domenii ale activității politice. Această metodă se folosește pe larg și este destul de eficace în rezolvarea unui cerc larg de probleme informale: elaborarea deciziilor în domeniul dirijării, apecierea situației concrete politice privind previziunea dezvoltării politice etc.

Modelarea proceselor politice. În baza unor modele are loc studiul diferitor fenomene politice. Prin modele putem face di-

ferite măsurări, descrieri, explicații, elabora unele criterii și pronostica procesele și fenomenele politice.

Ce este important de menționat? Procesele politice pot fi modelate nu numai pe baza unor date empirice, ci și în baza unor ipoteze înaintate de politolog. Devine din ce în ce o metodolgie mai solicitată în studiul vieții politice contemporane dat fiind faptul dezvoltării vertiginoase a tehnicii de calcul și a posibilităților elaborării unui șir de programe destul de efective pentru a analiza datele obținute pe cale empirică.

Cu regret, această metodă în Republica Moldova nu și-a găsit locul potrivit în studierea și prognozarea proceselor politice. Am putea explica aceasta prin faptul că pentru aceasta este necesar ca politologii să studieze procesele de modelare care necisită cunoștințe profesionale în domeniul matematicii și programării. Și aceasta ar trebui de implementat în procesul de pregătire a unor politologi de performanță în acest domeniu nou. Dar mai este o problemă destul de dificilă. Nu orice proces, fenomen politic poate fi supus formalizării și, deci, modelării matematice.

Abordarea behavioristeă (comportamentală). Pentru prima dată această metodă a fost descrisă de către americanul (unde și ia naștere această abordare), Wudo Wilson la sfârșitul secolului al XIX-lea. Presupune cercetarea fenomenelor și proceselor politice în baza comportamentului unei personalități aparte sau a unui, sau mai multor grupuri sociale. În dezvoltarea acestei abordări și-au adus contribuția un șir de savanți americani: A. Bentley, C. Meriam, G. Lassual etc.

După cum am mai menționat anterior această abordare cu noi ritmuri s-a practicat după cel de al doilea război mondial.

Prin ce se explică aplicarea acestei abordări? Politica în multe cazuri de manifestare a sa se face la nivel individual. Însă formele de activitate în grup sunt determinate în baza analizei comportamentului indivizilor care sunt uniți în grupuri. Drept motiv de participare în politică această abordare consideră orientările psihice ale individului.

Această abordare folosea pe larg diferite metode empirice și calitative împrumutate din psihologie, sociologie, economie,

cibernetică, matematică, geografie, medicină etc. Metoda respectivă luase un avânt atât de mare în cercetarea vieții politice că mulți politologi au început a vorbi despre o revoluție behavioristă în știința politică.

Termenul behaviorism este înlocuit de către savanții americani prin noțiunea de behaviorialism. Prin aceasta s-a încercat de a evidenția aspectul abordării de comportament în știința politică. Behaviorialismul în politologie a permis de a studia comportamentul individului atât în situații formale cât și neformale. Sub influența ideilor lui Z. Freud pe larg se aplica psihoanaliza în calitate de metodă în cercetări. Aceasta a permis de a descoperi motivele ascunse, subconștiente de comportare a individului. Behavioralismul își punea scopul de a determina legitățile comportării oamenilor în politică, reacția oamenilor la stimulările politice.

Behaviorialismul își punea scopul de determina pricinile reale și parametrii comportamentului politic la nivel de mase, bazându– se pe analiza diferitor aspecte ale comportamentului oamenilor ca participanți ai procesului politic.

Abordarea dată a permis cercetătorilor de a ieși din cadrul abordării tradiționale instituționale, abordare cu rădăcini în antichitate, și a pune accentul pe dimensiunea psihologică a politicii. Aceasta a permis de a supune unei analize fenomenele și relațiile politice, ținându-se cont de aprecierile, opiniile, motivele, dispozițiile participanților nemijlociți ai procesului politic.

Însă, descriind comportamentul exterior al oamenilor behaviorismul nu scoate în vileag motivele interne ale comportării oamenilor în politică. S-a dovedit a fi o abordare limitată a procesului politic. Deoarece accentul se punea pe organizarea chestionărilor, apecierea opiniei publice, analiza rezultatelor alegerilor etc, folosindu-se pe larg metodele calitative. Și încă un aspect negativ. Adevărate se considerau numai acele fapte care puteau fi observate și puteau fi confirmate empiric sau erau obținute în baza unor metode formalizate, matematice. Ca rezultat, în afara cercetărilor rămâneau multe aspecte complexe ale vieții politice, multitudinea legăturilor și relațiilor reciproce. Și încă un aspect

în detrimentul abordării date. Metodologia behavioristă nu lua în considerație aspectele paradigmelor, valorilor, ideologiei. Din aceste considerente cercetările nu permiteau de a face concluzii teoretice cu privire la fenomenele și procesele politice, nu erau în stare să amplifice baza teoretică a științei politice.

Din aceste considerente la sfârșitul anilor 60 behavioriștii își revăd unele principii de bază. Astfel, postbehavioriștii au declarat că în politică trebuie să fie precizată problema valorilor. Savanții americani înlocuiesc behaviorismul prin unele axiome generale ale teoriei alegerii raționale folosite pe larg în economie. Adepții acestei abordări în politologie consideră că structurile sociale și politice, politica și puterea sunt secundare față de individ. Ei evidențiază în comportamentul indivizilor motivele raționale și nu cele biopsihice care stau la baza behavioriștilor. Teoreticenii alegerii raționale confirmă că individul are un comportament conștient generat de principiul spiritului utilitar: „obținerea unui rezulat maximal cu cheltuieli minime".

Abordarea normativă. Stabilește importanța fenomenelor politice pentru oameni și întreaga societate. Aprecierea se face pornind din punctul de vedere al unor valori, cum ar fi: binele comun, echitatea, libertatea, respectarea destoiniciei omului etc. Această abordare mai presupune elaborarea unui model ideal al orânduirii politice a societății, stabilirea unor căi mai eficiente de dezvoltare politică a societății.

Această abordare a fost supusă unei critici dure din faptul că idealizează realitatea, este ruptă de realitate, pentru speculațiile în baza cărora se construiesc diferite proecte politice. Punctul vulnerabil al acestei abordări constă și în faptul că aprecierile valorilor au un caracter relativ și ele depind de concepția despre lume, statutul social și particularitățile individuale ale omului. Cu toate acestea, abordarea normativă, își menține locul său în știința politică deoarece datorită acestei abordări politica capătă o dimensiune etică, umană, insuflă politicii un început moral.

Abordarea culturologică. Este bazată pe analiza nivelului cultural-general al vieții politice și stabilește dependența proceselor politice de cultură politică, economică, socială.

Conținutul proceselor politice este apreciat după criteriile normativ-valorice. În consecință politica este privită ca rezultat al unor acțiuni conștientizate de motivații și forme de comportament al oamenilor. În calitate de valori politice, care determină caracterul comportamentul politic al oamenilor sunt evidențate următoarele: **ideologice,** la baza cărora stau convingerile morale ale oamenilor cu privire la una sau alta orânduire socială și principiile declarate de această orânduire; **structurale**, bazate pe adeziunea oamenilor la mecanismele și normativele regimului politic; **personale**, legate de aprecierea de către oameni a legimității liderilor politici.

În concluzie, alegerea unor sau altor valori și deci a formelor de comportament politic sunt determinate de caracteristicile socio-culturale ale omului, care întotdeauna sunt strict individuale.

Abordarea structural-funcțională. Privește dezvoltarea vieții politice a societății drept un sistem politic integral cu o anumită structură internă. Elementele acestei structuri sunt legate reciproc și interdependente. Schimbarea fiecărui element acționează asupra altor elemente ale sistemului și a întregului sistem politic, în care pot avea loc atât schimbări calitative particulare, cât și schimbări, ce pot atinge întreg sistemul.

Această abordare crează o imagine de parcă comportarea elementelor sistemului este dictată de organizarea structurală a sitemului, ocupate de pozițiile oamenilor și de rolurile pe care ei le joacă (președinți, miniștri, cetățeni etc.). Această abordare a fost folosită pe larg de către K. Marx, T. Parons și de mulți alți politologi în cercetarea fenomenelor și proceselor politice.

Examinarea structural-funcțională a lumii politicului ignorând metoda cultural civilizată nu ne permite de a vedea lucrurile reale din viața politică. A. Panarin, politologul rus, consideră că din punct de vedere metodic ar fi fructuos ca la analiza procesului politic să se ia în considerație, în primul rând, specificul și însăși natura procesului politic care „... reprezintă prin sine combinația a diferitor „logici", una dintre care înseamnă referirea la interese, alta – la valori, a treia – la pricini (anterioare stărilor),

a patra – față de așteptările viitorului dorit etc. În strânsă legătură cu metoda dialectică se află abordarea sistemică a lumii politicului.

Adepții **funcționalismului** spre deosebire de adepții metodei axiologice scot la iveală din lumea politicului numai aceia ce contribuie la sistematizare și eficiență înlăturând problemele etice ale puterii, problemele ce țin de scopurile și sensurile înalte ale vieții politicii.

La analiza proceselor politice se aplică pe larg **abordarea socioinginerică**. Adepții acestei abordări consideră că baza științifică a politicii o constituie alte principii care constau în adunarea unei informații de fapt necesară pentru a construi sau schimba instituțiile sociale în corespundere cu scopurile și dorințele noastre.Mulți savanți consideră că de rând cu socioingineria este necesară studierea politicului sub aspect istoric, aplicând și categoriile culturii.

Abordarea comparată presupune confruntarea și compararea fenomenelor, instituțiilor, partidelor politice, sistemelor politice similare. Analiza elementelor similare a diferitor sisteme politice scoate în vileag următoarele: deosebirea esențială și funcționarea elementelor similare a diverselor organisme politice în diferite țări este în strictă dependență de factorii culturali. Această abordare a dat naștere la o nouă diciplină științifică de cercetare – politologia comparată.

Abordarea comparată contribuie la lărgirea orizontului cercetătărului politicii, permite aplicarea într-un mod cât mai eficient a experienței altor țări și popoare, învățarea pe seama greșelilor altora și evitarea de a „inventa bicileta” în constituirea orândurilor de stat noi, în deosebi, după prăbușirea sistemului socialist și dezvoltarea dinamică a țărilor din „ lumea a treea”. Această experiență este benefică și Republicii Moldova, care după obținerea independenței la 27 august 1991, a pornit pe calea modernizării sistemului său politic, calea democratizării, edificării unui stat democratic, social.

În legătură cu aceasta apare necesitatea aplicării la cercetarea proceselor politice a **abordării civilizate.**

Abordarea antropologică. În centrul ei este omul. Enunțurile apar în temeiul presupunerilor că unele calități fundamentale ale omului sunt relativ constante, relativ constante sunt și năzuințele lui care au o influență asupta vieții politice a societății. Iată principiile de bază ale acestei abordări:

- constanța calităților fundamentale patrimoniale ale omului ca ființă biologică, socială, rațională (spirituală) înzestrat cu dreptul natural la libertate;
- universalitatea omului, unitatea genului uman, indiferent de deosebiri etnice, de rasă, sociale, geografice și alte deosebiri, egalitatea tuturor oamenilor;
- inalienabilitatea drepturilor naturale, fundamentale ale omului, prioritatea lor față de principiile organizării, legile și regulile activității statului.

Abordarea antropologică nu se mărginește numai la elucidarea influenței mediului social și la motivarea rațională a comportamentului politic, ci scoate în vileag și motivele iraționale, instinctive, biologice ș.a. ale comportamentului politic, determinate de natura omului și care în mod mai clar se manifestă în societatea primitivă.

Abordarea decizională. Cercetează dinamica proceselor politice în societate. Specificul ei cel mai bine se manifestă în procesul de adoptare a deciziilor politice. Sub acest unghi de vedere politica se prezintă ca un proces de pregătire, adoptare și realizare a hotărârilor obligatorii pentru întreaga societate.

Abordarea psihologică. Studiază dezvoltarea individuală a omului, formarea psihicii lui și influența ei asupra comportamentului politic al omului, partea subiectivă a oricărei acțiuni politice și reacția inconștientă a psihicii omului. Dacă abordarea antropologică privește omul în general, atunci abordarea psihologică studiază individul concret și particularitățile dezvoltării lui.

Această abordare este orientată să studieze mecanismele subiective ale comportamentului politic, calităților individuale, trăsăturilor caracterului, de asemenea și mecanismele tipice ale motivațiilor psihice.

Una din formele acestei abordări este **psihoanaliza,** elaborată de către E. Freud. În centrul cercetărilor se află procesele și motivațiile psihice inconștiente. Se consideră că suferințele acute ale omului nu dispar din psihica omului, ci trec în sfera inconștientului și continuă să influențeze activ asupra comportamentului politic al omului. În baza psihoanalizei se pot explica diferite tipuri de comportament politic. Spre exemplu, tipul autoritar al personalității care tinde prin intermediul cuceririi puterii să depășească simțul propriei deficiențe, diverse abateri psihice, tensiunea internă.

Abordarea istorică. Se bazează pe studierea fenomenelor sociale care se dezvoltă în timp. Permite de a stabili legătura din trecut, prezent și viitor.

Eficientă în analiza evenimentelor politice este **metoda dialectică**. Metoda dialectică este capacitatea teoretică de a reflecta integritatea obiectului, de a releva componentele constituante ale lui și ale structurii relațiilor dinte ele, a stabili tendințele de bază privind transformarea obiectului și sursele ce determină dinamismul, dezvoltarea obiectului.

În ce constă esența *metodei dialectice*? Ea permite ca prin puterea rațiunii teoretice și a culturii contemporane să însușim ideile dezvoltării, integrității, contradicțiilor, determinismului. Unii cercetători considerând metoda dialectică a cunoașterii ca o metodă de argumentare a totalitarismului comunist au și hotărât să se dezică de ea. Vom aminti că termenul pentru prima dată este folosit de către Socrate. Fondator al primei forme filozofice a dialecticii este considerat Heraclit. Deci rădăcinile metodei vin din adânca anichitate. La dezvoltarea acestei metode au contribuit Platon, Aristotel. Cea mai desăvârșită concepție a dezvoltării dialectice este dialectica lui Heghel. Dialectica sau metoda dezvoltării, conform lui Heghel, trebuie de înțeles ca o metodă de descoperire și rezolvare a contradicțiilor care se conțin în noțiuni. Considerăm că acest refuz este neîntemeiat, că este o greșeală. Pentru aplicarea fructuoasă a metodei dialectice în vederea analizei proceselor politice se pronunță mai mulți savanți. Printre ei i-am putea menționa pe savanții ruși

A. Becarev și Gh. Pak prin articolul *Câteva cuvinte în apărarea dialecticii,* publicat în 1996, în revista *Общественные науки и современность, nr 1.*

O perspectivă largă în cercetarea proceselor politice o au **metodele sinergeticii** – știința despre autoorganizarea în sisteme complexe. Realitatea politică este un fenomen stocastic, nedeterminat și neliniar, multilateral, complex. Analizând procesele politice este important să scoatem în evidență tabloul sinergetic al lumii și stilul corespunzător al gândirii științifice. Din acest punct de vedere dezvoltarea lumii este privită ca o dezvoltare spontană, nelineară, ca mare probalitate dar nu lipsită de anumită ordine. Datorită sinergeticii noi putem vedea o nouă ordine politică. Sub un nou unghi de vedere privim la mecanismele ei de apariție și susținere.

Un rol important în studierea proceselor politice îl joacă metodele semioticii – știința despre sistemele semnelor. La analiza proceselor politice se folosește și semantica.

În afară de abordările enumerate politologia în cercetările sale folosește și alte metode științifice generale, numite și principii. Unul din ele este **principiul sistemic.** Viața politică a societății este privită ca un sistem integru care are capacitate de a se autuoreglamenta, se dezvoltă incontinuu și este într-un contact permanent și activ cu mediul înconjurător. Un rol deosebit în viața societății îl joacă sistemul politic, care îndeplinește funcții vitale importante în procesul de conducere a țării.

Politica este privită în calitate de o anumită valoare socială integrală care se autoreglează și care incontinuu este în strânsă legătură cu mediul înconjurător prin subsistemele ei numite „intrări-inputuri" și „ieșiri-out-puturi", ce fixează particularitățile calitative ale comportamentului cetățenilor în cazul exprimării de către ei a cerințelor față de putere, precum și în cazul îndeplinirii deciziilor ei.

Ca și toate științele politologia aplică și **principiul unității dintre teorie și practică.** Acest principiu este un garant al obiectivității cunoștințelor și poate fi considerat un criteriu al adevărului rezultatelor cercetării.

Recunoașterea de către știința politică a legăturilor interdependente și condiționalitatea reciprocă a fenomenelor materiale și spirituale ale lumii și, deci, și cauzalitatea tuturor fenomenelor își găsește expresia în aplicarea de către politologie a **principiului determinismului.**

Însă el nu se reduce numai la o singură formă a determinismului. El, în particular, poate să fie exprimat și în forma probabilității și să includă în sine întâmplarea. Politologii încearcă prin acest principiu să stabilească regularitatea apariției unui sau altui fenomen politic. Dacă vreo una din realitățile sociale se supune unei anumite legități (determinate), atunci ea are tendința de a se reproduce și poate fi în acest caz obiect de studiu al politologiei.

Vom menționa că regularitatea nu totdeauna are numai o caracteristică cantitativă. Regularitatea poate fi întemeiată pe niște anumiți indicatori care nu au un caracter cantitativ. Astfel, analiza partidelor politice, este efectuată pe principiul organizării și a calității de membru etc.

Începând cu secolul al XX-lea, în afară de fenomenul regularității, un instrument al cunoașterii devine probabilitatea. Mai mult, nu demult însăși forma regularității, a început să fie înțeleasă drept probabilitate. „*Principiul determinismului în sociologie* – scrie politologul francez, J. W. Lapierre, – *exclude atât întâmplarea, cât și necisitatea... Nimic nu este exclusiv întâmplător și strict inevitabil în viața politică și socială* ”.

Un alt principiu este principiul unității dintre teoretic și empiric care stă la baza integrității cercetăriii științifice. Acest principiu servește drept criteriu de verificare a ipotezelor științifice.

Metodele logice generale și empirice. Metodele generale logice sunt aplicate pe larg și în știința politică. Aceste metode sunt aplicate în cercetări de toate științele.

Metodele logice generale se împart în două grupe. Din prima fac parte: analiza, sinteza, inducția și deducția.

Le vom caracteriza succint pe fiecare din ele.

Analiza este o procedură de desfacere în minte sau în realitate a obiectului (sau obiectelor) sau a relațiilor dintre obiecte în

părți (indice, trăsături, raporturi). Această procedură este caracteristică pentru primul stadiu al cercetării științifice. Cercetătorul trece de la descrierea obiectului studiat întreg la clarificarea structurii, componenței, trăsăturilor și indicilor.

Procedura opusă analizei este **sinteza.** În procesul de cunoaștere sinteza unește diferite elemente a părților obiectului într-un tot întreg (într-un sistem).

Inducția este un mod de generalizare, legat de previziunea rezultatelor observărilor și a experimentelor în baza datelor empirice. Aceste date „intuiesc" generalul sau induc generalul. De aceea generalizările inductive de obicei sunt privite ca adevăruri experimentale sau legi empirice.

Deducția este o procedură de trecere de la general la particular. Se folosește de obicei pentru a determina concluziile concrete, urmări din trimiteri. Este înrudită cu teoria generală de construire a concluziilor corecte (speculațiilor).

Al doilea grup de metode de cercetare în politologie apare cu denumirea de **metode empirice de cercetare.** Aceste metode de la sine nu dau o caracteristică specifică a fenomenelor și proceselor politice. Ele se folosesc pentru a aduna și a analiza informațiile și sunt împrumutate din științele exacte, și, de asemenea, din sociologie, cibernetică etc. Aceste metode sunt niște instrumente pentru analiza politologică. Ele sunt:

- înregistrarea datelor, adunate în corespundere cu metodica cercetării în baza materialelor empirice, necesare pentru verificarea ipotezelor;
- prelucrarea datelor, care presupune stabilirea relațiilor, care există între diferite elemente ale fenomenului cercetat.

Înregistrarea datelor. Se efectuează în baza observărilor unuia sau altui fapt, fenomen sau proces social. Observările, de regulă, au un areal limitat al cercetărilor. Un exemplu. O astfel de metodă ar fi analiza documentelor congresului unui partid politic, ședințele Consiliului Municipal Chișinău etc

Chestionarea sau sondajul. Are o însemnătate mare în vederea stabilirii opiniei publice, poziției grupurilor sociale sau a so-

cietății în întregime. Mijloacele principale ale chestionării sunt: interviul și anchetarea. Interviul se face în baza unei convorbiri conform unui plan bine chibzuit din timp sau în baza unui chestionar pregătit. Esența acestuia constă în obținerea de la respondenți a răspunsurilor la întrebările alcătuite după un anumit program. Chestionările dau posibilitate de a obține răspunsuri de la respondenți privind unele chestiuni care nu pot fi supuse unei observări directe, cum ar fi: sistemul de valori, convingerile, opiniile, imaginațiile, motivațiile și simțurile. Chestionarea în baza unei anchete este un mijloc destul de eficient cu privire la stabilirea indirectă a interpretării realității sociale și politice făcută în baza declarațiilor celor chestionați.

Analiza documentelor. Este o sursă bogată în informații de diferit gen, acumulate din mass-media, studierea documentelor organizațiilor politice, hotărârilor organelor puterii centrale, alocuțiunile și memoriile liderilor de stat și politici, datele statistice etc. O bogată sursă de informații prezintă arhivele care fac ca cunoștințele să fie mai ample, permit de a controla unele ipoteze în timp și spațiu.

Experimentul. Este o metodă de adunare și analiză a datelor empirice cu scopul de a verifica ipotezele privind legăturile cauzale dintre fenomenele sociale și politice. Experimentul este o metodă clasică de demonstrare științifică. El se bazează pe o presupunere condiționată: *dacă...atunci*: dacă în conținutul unei variabile intervin unele schimbări, atunci intervin schimbări în conținutul altei variabile.

Politologul, de asemenea, în urma studiului științific, trebuie prin metoda comparată să stabilească caracterul și conținutul schimbărilor. Spre exemplu. Dacă se trece de la un regim parlamentar la un regim prezidențial clasic, atunci au loc schimbări esențiale în prerogativele organelor supreme ale puterii. În acest caz șeful statului obține noi împuterniciri, deosebite de prerogativele unui sistem clasic parlamentar.

POLITOLOGIA APLICATĂ

Politologia are două aspecte: aspectul teoretic și aplicativ. Aceste componente sunt strâns legate între ele, se completează și se înnobilează reciproc.

Politologia teoretică studiază esența politicii, natura ei, importanța ei pentru om și societate, interdependența politică între clase, națiuni, state, de asemenea, între personalitate, societate și stat. Ea evidențiază și cercetează legitățile care determină dezvoltarea vieții politice a societății, a unor procese aparte, fenomene și evenimente politice.

În cadrul politologiei teoretice sunt studiate modurile de cunoaștere a fenomenelor politice, raportul raționalului și iraționalului în cadrul lor.

Politologia aplicată:

- cercetează probleme particulare politice, formează cunoștințe, orientate spre a rezolva probleme zilnice practice ale vieții politice a societății;
- în baza cunoștințelor elaborează sfaturi practice și recomandări participanților la evenimentele politice privind acțiunile care trebuie să fie întreprinse în situația creată. De regulă, recomandările sunt adresate acelor participanți ai evenimentelor care în virtutea statutului și funcției lor au anumite împuterniciri de putere și prin aceasta pot influența esențial mersul evenimentelor. Recomandările politologiei aplicative adeseori sunt îndreptate la ridicarea eficienței activității structurilor de forță concrete.

Concluziile și recomandările formulate în baza cercetărilor politice aplicative adeseori stau la baza unor generalizări teoretice. În același timp politologia teoretică servește drept bază metodologică la efectuarea cercetărilor politologice aplicative.

Politologia aplicativă elaborează proiecte de scurtă durată privind desfășurarea diferitor evenimente politice, elaborarea propunerilor concrete pentru anumiți participanți ai procesului politic.

Politologia aplicată este un domeniu în care activează politicieni, analiști, experți profesioniști, imagemakeri (specialiști

meniți să facă o imagine pozitivă a unui politician în fața alegătorilor), consilieri ai liderilor politici și alte persoane legate nemijlocit de politică.

Își aduc aportul substanțial în procesul de elaborare a hotărârilor guvernamentale și, mai ales, în campaniile electorale politologii, PR-iștii[9]; ei elaborează tehnologii de organizare și desfășurare a campaniilor electorale, de creare a partidelor politice, de folosire a mass-media pentru a atinge diferite scopuri.

METODELE POLITOLOGIEI APLICATE

Vom menționa câteva dintre ele.

Previziunea politică. Este o metodă care se aplică pe larg în politologia aplicată. Nu este altceva decât o reflectare anticipată a realității politice. Oamenii vor să știe viitorul său. Politica devine o practică rațională a omului.

La baza previziunii stau cercetări științifice speciale a unor procese politice concrete. Având cunoștințe științifice privind trecutul și prezentul, putem prevedea cum se vor desfășura unele fenomene, procese, evenimente în viitor.

Previziunea politică are două componente principale: componentul teoretico-cognitiv și componentul de conducere.

Un exemplu în acest plan poate fi cartea economistului francez Jean Furastie „Marea speranță a secolului al XX-lea", editată în 1949. În ce constau previziunile lui concrete? Un rol hotărâtor în soarta țărilor îl va juca progresul tehnic care va contribui la crearea condițiilor pentru schimbarea structurii economiei și, de rând cu aceasta, a structurii populației active din punct de vedere economic, adică se va forma o nouă structură a antreprenorilor. A fost prevăzut că în curând va apare un al treilea sector al economiei – sectorul prestării serviciilor. J. Furastie, printre primii, a arătat legătura dintre știința despre economie și istoria economiei. În baza analizei unui volum enorm de date statistice, el a reușit să arate tendințele principale ale dezvoltării social-economice a Franței. Cuvintele-cheie ale acestei cărți

[9] **PR-**cuvânt englez **– public relations** – înseamă – relații cu publicul.

sunt: **creşterea, evoluţia şi dezvoltarea**. Savantul a atras atenţia conducătorilor politici să ia în consideraţie impactul progresului tehnico-ştiinţific, consecinţele evoluţiei economice asupra vieţii omului. În urma acestui progres creşte nivelul de consum, calitatea vieţii. Ca rezultat al creşterii nivelului, calităţii vieţii omul începe să atragă atenţie şi asupra condiţiilor de viaţă în care el trăieşte. Odată cu aceasta omul începe să înainteze şi noi cerinţe care trebuie luate în consideraţie şi guvernul trebuie să adopte noi hotărâri care ar duce la neutralizarea conflictelor ce pot apare. Iar acolo unde apar conflictele, apare şi politica.

Actualmente se cunosc peste 150 de metode de previziune. Iată câteva dintre ele.

Metoda aprecierii colective. Constă în determinarea coordonării opiniilor experţilor pe direcţiile de perspectivă ale dezvoltării politicii interne sau externe sau a unor anumite domenii aparte ale vieţii politice. În funcţie de complexitatea obiectului numărul experţilor poate varia de la 10 până la 150.

În politologia aplicată se mai foloseşte o metodă numită metodă de generare a ideilor, metoda **„brainstorming – atacul creierului**"; ea permite de a folosi potenţialul de creaţie al specialiştilor, experţilor pentru a actualiza chestiunea în cauză. De regulă, la prima etapă participă nu mai mult de 15 persoane, însă la etapa finală numărul lor poate spori până la 25 –30 de oameni.

Elaborarea scenariilor. Prin această metodă autorii scenariului încearcă să studieze consecutivitatea logică a dezvoltării evenimentelor în perspectiva unui viitor apropiat. Evenimentele decurg într-un anumit timp, indicându-se legăturile dintre aceste evenimente, de asemenea, şi punctele critice, care pot apare în procesul dezvoltării acestui eveniment.

Una din cele mai răspândite metode **este metoda extrapolării.** În baza mijloacelor de care dispune matematica şi cibernetica: calcule matematico-statistice cu aplicarea concluziilor teoriei probabilităţilor, teoriei jocurilor, teoriei mulţimilor se conturează un eveniment politic. Limita unei extrapolări politice este de 8-10 ani.

Modelarea proceselor politice. În acest caz se cercetează nu

înseși obiectele politice, ci modelele lor. Modelul se construiește în baza studierii preventive a obiectului și evidențierii caracteristicilor esențiale ale obiectului în analiza experimentală și teoretică următoare. Cu ajutorul modelului se transferă în viitor într-o anumită măsură mecanismul existent al procesului. În procesul extrapolării șirul dinamic continuă în perspectivă.

Modelul structural-logic al societății. Acest model mai poartă denumirea **„roțile lui Tihomirov”[10].** Se aplică în cazul rezolvării sarcinilor politice prin aplicarea abordării sistemice și în cazul luării în considerație a cunoștințelor cu privire la starea contemporană a societății.

În acest model evidențiem patru componente de bază. Mai departe ele se detalizează, evidențiind în fiecare din ele domeniul material și spiritual cu evidențierea corespunzătoare a caracteristicilor cantitative și calitative. La această etapă sunt examinate opt blocuri, fiecare dintre care („**roțile**”) este un component al unui oarecare car care modelează sistemul social în întregime.

La nivel global, când este vorba de comunitatea mondială, sistemul examinat poate fi expus în felul următor.

COMUNITATEA MONDIALĂ: SISTEMA

<table>
<tr><td colspan="5">Noua civilizație mondială</td></tr>
<tr><td colspan="3">Noua calitate a vieții</td><td colspan="2">Noua armonie mondială</td></tr>
<tr><td>Sfera spirituală</td><td>Nivelul cultural-educațional</td><td>Nivelul tehnico-cultural</td><td>Nivelul cultural-organizatoric</td><td>Nivelul cultural-diriguitor</td></tr>
<tr><td></td><td>(conștiința)</td><td>(calitatea)</td><td>(conducerea)</td><td>(dirijarea)</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Sfera materială</td><td>Participanții evenimentelor</td><td>Proprietatea</td><td>Participare (comunicare)</td><td>Atitudinea față de proprietate</td></tr>
<tr><td>A fi</td><td>A avea</td><td>Atitudinea reciprocă</td><td>Atitudinea față de proprietate</td></tr>
<tr><td colspan="3">Forțele (potențialul)</td><td colspan="2">Legăturile</td></tr>
</table>

În sistemul elementelor sistemului social se evidențiază două nivele de bază. Unul exprimă societatea umană (și corespunzător în el trebuie **„să fie”** oamenii). Al doilea nivel ia în conside-

[10] Общая и прикладная политология. М., 1997. С. 800.801.

rație necesitatea pentru oameni de **„a avea”** ceva pentru **„a fi”** (sau a trăi). Interacțiunea elementelor de bază are loc pe linia relațiilor participanților evenimentelor unul față de altul (**a fi – a fi**) și față de aceea ce au ei ori pot avea (**a fi – a avea**), adică relațiile față de proprietate, pe care o pot avea, gira, folosi.

Când vorbim despre caracteristica calitativă a participanților evenimentelor se are în vedere nivelul cultural al lor. Și cu cât el este mai înalt, cu atât mai mult participanții evenimentelor pot avea mai multe bunuri materiale și spirituale și de o calitate mai bună. Caracteristicile calitative și cantitative au și legături între participanții evenimentelor. Dacă caracteristica calitativă este determinată de multitudinea de legături, apoi cea cantitativă este determinată de partea organizatorică a lor.

DETALIIZAREA ÎN CONTINUARE NE ADUCE LA „ROȚILE LUI TIHOMIROV”

Nivelul cultural-educațional	*Nivelul cultural-tehnic*	*Nivelul cultural-organizatoric*	*Nivelul cultural-diriguitor*
convingerile cunoștințele (educația) experiența moștenirea trecută culturală nivelul psihologic	valoarea de consum (utilitatea) realizările științifice informația timpul	organizarea (disciplina) conducerea puterea politică controlul (responsabilitatea) sistemul de valori ideologia constrângerea (dominație / supunere)	ordinea dirijarea puterea economică (banii) aparatul administrativ evidența normativele planificarea
interesele (cerințele) starea fizică (capacitățile) sănătatea numărul participanților, componența lor participanții evenimentului	capitalul mijloacele de producție (tehnica) averea (mărfuri de consum popular) spațiul locativ alimentația resursele natutale teritoriul	relațiile politice serviciile relațiile de muncă relațiile etnico– religioase relațiile de familie și de trai securitatea comunicarea	producerea schimbul rapartizarea consumul ocrotirea mediului ambiant
A fi	**A avea**	Unul față de altul	Față de cea ce au
Elementele sistemului		Relațiile paricipanților	

În sfera spirituală este important de a lua în considerație nivelul „conștiinței" participanților evenimentelor. Spre exemplu, experiența participanților evenimentelor este practica conștientizată, iar cunoștințele – **experiența conștientizată**; convingerile – cunoștințele conștientizate. Informația este timpul conștientizat, realizările științifice – informația conștientizată care la nivelul valorii de consum se realizează în ceea ce este de folos a aceleea ce au oamenii.

După V. Tihomirov participanții evenimentelor tind să aibă mai multe lucruri și de o calitate mai bună, în primul rând, pentru faptul ca să compenseze în urma folosirii lucrurilor lipsa capacităților sale. Proprietatea este necesară cel puțin pentru atât cât trăiești. Cu aceasta sunt legate și imaginațiile cu un oarecare „factor uman". Se propunea ca oamenii să fie priviți ca „factor" care trebuie să fie (să trăiască) ca cineva să aibă.

Din tabelul prezentat putem observa că „conducerea" este legată, mai întâi de toate, cu tendința spre o organizare rațională a societății, iar dirijarea ține cont de atitudinea rațională față de aceea ce au oamenii. În primul caz, este important de a ține sub control raporturile oamenilor unul față de altul, iar în al doilea caz, de a controla cea ce oamenii au.

V. Tihomirov prin abordarea sistemică privește sistemul politic al societății ca un subsistem al întregii societăți. Pentru sistemul politic este important de a privi societatea din punct de vedere al intereselor politice în cazul când participanții evenimentelor tind să cucerească, să mențină și să întărească puterea politică, însă la baza acestor acțiuni stau totuși interesele vitale fundamentale legate după principiul: „**a fi"** și „**a avea**", pentru **„a trăi".** Aceasta se manifestă prin tendința spre anumite evenimente politice care sunt un produs al activității politice.

Acest model ne dă posibilitatea de a aprecia eficiența activității organelor puterii politice sau a unui sau altui conducător politic. Eficiența activității politicianului este apreciată de „aportul" lui în schimbarea stării sistemului politic al societății în întregime sau unui sau altui subsistem al societății. În aceste scopuri se aplică indicatorii care caracterizează starea sistemu-

lui social și componentelor ei (pe fiecare din „roți"). Aprecierea comparată (spre exemplu, după un sistem de 5 puncte) a diferitor stadii a stării societății ar permite să stabilim schimbările reale în societate.

Însă arsenalul politologiei este cu mult mai vast. Metodele care pot fi folosite de politologia aplicată dau posibilitate politologilor de a pătrunde în „inima" evenimentelor politice reale, cimentează legăturile dintre teorie și practica politică.

În concluzie putem afirma că particularitățile obiectului politologiei, complexitatea, dinamica lumii politicului dictează cu necesitate ca cercetătorul să aplice metodologia complexă, multitudinea metodelor și abordărilor științelor social-politice contemporane pentru a-și amplifica cunoștințele. Numai astfel noi putem demonstra că o teorie este științifică dacă este falsificabilă, adică dacă este structurată și enunțată într-o astfel de formă logică încât să permită o verificare empirică. Și cu cât vom constata că mai frecventă este regularitatea, cu atât mai previzibil este caracterul fenomenului sau procesului politic. O teorie are o formă și o structură logică atunci când ea este organizată și expusă în termeni condiționali.

SUBIECTE PENTRU AUTOEVALUARE

1. Numiți paradigmele principale ale politologiei. Faceți-le o scurtă caracteristică.
2. Care sunt abordările principale folosite în politologie?
3. Care sunt metodele științifice pe care le aplică poltologia?
4. Ce înseamnă paradigmă? Cine a introdus în circuitul științific această noțiune?
5. Ce înțelegem prin metodă?
6. Ce este o știință empirică?
7. Care este criteriul principal al științei empirice?
8. Cum înțelegeți procesul „evidență – inferență"?
9. Cu ce se ocupă politologia aplicată?
10. Care sunt metodele cercetărilor aplicate?
11. Din care punct de vedere este privit sistemul politic de către Tihomiriv?

SUBIECTE PENTRU RAPORTURI, COMUNICĂRI ȘI REFERATE

1. Direcțiile principale în politologia aplicată.
2. Funcțiile de previziune ale politologiei.
3. Funcția politologiei aplicate.
4. Corelația dintre politologie și antropologia politică.
5. Politologia comparată și politologia aplicată.

BIBLIOGRAFIA

- Almond Gabriel A., Știința politică: istoria disciplinei.– Manual de știință politică / ed.: Robert E. Goodin, Hamns – Dieter Klingemann; trad.: Irina Ana Kantor, Ileana – Cristina Stănuș, Romana Careja... – Iași: Polirom, 2005. P. 60 – 97.
- Andriș Alexe, Politologie sau știință politică. – București: Corint, 1997
- Аристотель. Политика. Сочинения: В 4 т. Т. 4. – М.: Мысль, 1983. – С. 376-644. http://www.politnauka.org/library/classic/aristotel-recenz.php
- Asociația Internațională de Știință Politică. – http://www.ipsa.org/site/
- Bagdasar N., Bogdan Virgil, Narly C, Antologie filozofică, filosofi străini. – Ch.: Ed. Uniunea Scriitorilor, 1996
- Banciu Angela, Politologie: Manual. – București. – s.n. – 1996
- Bari, Ioan, Globalizare și probleme globale, Editura Economică, București, 2001
- Baudonin J., Întroducere în sociologia politică, București, 1999
- Bauman, Zygmund, Globalizarea și efectele ei sociale, Editura Antet, 2002
- Beck, Ulrick, Ce este globalizarea? Erori ale globalismului – răspunsuri la globalizare, Editura Trei, București, 2003
- Beniuc V., Politologia, Chișinău, 2000
- Bocancea, Cristian, Istoria ideilor politice de la antici la moderni.– Iași: Polirom, 2002
- Brăilean, Tiberiu, Globalizarea, Editura Institutului European, Iași, 2004
- Ciucur, Dumitru, Gavrilă, Ilie, Popescu, Constantin, Economie **politică,** Editura Economică, București, 2001
- Dicționarul marilor gânditori politici ai secolului XX (coordonatori Robert Benewick și Philip Green), Editura Artemis, 2002

- Dicționarul marilor gânditori politici ai secolului XX (coordonatori Robert Benewick și Philip Green), Editura Artemis, 2002
- Carpinschi A., Bocancea C., Știința politicului, Iași, 1998
- Dobrotă, Niță, Economie politică, Editura Economică, București. 1997
- Dicționar explicativ al limbii române. DEx online. – http://dexonline.ro/
- Dicționar de istorie, Ediția a II – a/ Alexei Agachi; Igor Cașu; Demir Dragnev...Ch.: Civitas (Tipogr."Bons Offices"), 2007
- Dicționar politic.Arhiva marxiștilor în Internet. – http://www.marxistsfr.org/romana/dictionar/p/Politica.htm
- Dogan M., Sociologia politică, Timișoara, 1999
- Doga,m Mattei, Știința politică și celelalte științe sociale. – Manual de știință politică / ed.: Robert E. Goodin, Hamns – Dieter Klingemann; trad.: Irina Ana Kantor, Ileana – Cristina Stănuș, Romana Careja... – Iași: Polirom, 2005. p. 98 – 126.
- Dudița Florea ; Machiavellisme: Lexicon de cugetări politice.– Brașov.– Transilvania Expres.– 2002
- Enăchescu, Constantin, Tratat de psihologie morală, Editura Tehnică, București, 2002
- Enciu N. Politologia. – Chișinău: Civitas, 2005
- Fisichella D., Știința politicului.– Chișinău, 2000
- Fisichella D.,Știința politică: probleme,concepte teorii / Domenico Fisichella; trad. Și postf. De Vixctor Moraru. – Iași: Polirom, 2007
- Goodin; Ropbert E., Klingemann, Hans – Dieter, Știința politică: disciplina.– Manula de știință politică / ed.: Robert E. Goodin, Hamns – Dieter Klingemann; trad.: Irina Ana Kantor, Ileana – Cristina Stănuș, Romana Careja...– Iași: Polirom,2005.p.20 – 40. Hof, Ulrich Im, Europa Luminilor. – Iași: Polirom, 2003
- Huntigton, P., Samuel, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii globale*, Editura Antet, 1999 Iliescu, Adrian – Paul, Introducere în politologie / Adrian – Paul Iliescu.– București: BIC ALL, 2000
- Larousse. Dicționar de gândire politică. Univers enciclopedic. – București, 2003
- Larousse. Dicționar de filozofie. – Univers enciclopedic. – București, 1999
- Larousse. Dicționar de sociologie. – Univers enciclopedic. – București, 1996
- Lawson Kay. Omul și politica. Chișinău. IFES. 1996
- Lijphart, Arend, Modele ale democrației. Forme de guvernare și funcționare în treizeci și șase de țări.– Iași: Polirom, 2007

- Luca I. Politologie.– Timișoara, 1995
- Manual de știință politică.– Iași.– Polirom.– 2005
- Măgureanu V., Studii de sociologie politică. – București, 1997
- Mitran I., Politologia în fața secolului XXI., București, 1997.
- Morozan, Ana, Istoria gândirii politice în Moldova. – – Politologie: manual pentru specialitățile nonprofil / Coord.: Valeriu Moșneaga, Gheorghe Rusnac, Vasilii Socovici; Univ. de Stat dim Moldova. Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative. Catedra Politologie și Educație Civică. – Ch.: CEP USM, 2007 Moșneaga V., Politologia, Chișinău, 1999
- McNair, Brain, introducere în comunicarea politică. – Iași: Polirom, 2007
- Miroiu, Adrian, Fundamentele politicii. Vol. I. Preferințe și alegeri colective.. – Iași: Polirom, 2006
- Miroiu, Adrian, Fundamentele politicii. Vol.al II – lea. Raționalitate și acțiune colectivă. – Iași: Polirom, 2007
- Musca, Vasile, Baumgarten, Alexander, Filozofia politică a lui Aristotel. – Iași: Polirom, 2002
- Musca, Vasile, Baumgarten, Alexander, Filozofia politică a lui Platon. – Iași: Polirom, 2006
- Moșneaga V. (coord.) Politologie. Partea I. – Chișinău, USM, 1993.
- Nay, Oliver, Istoria ideilor politice. – Iași: Polirom, 2008
- NegulescuPetru P. ; Filozofia renașterii.– București.– Institut de Arte Grafice Carol Găbl.– 1910
- Oxford. Dicționar de politică, (coord. Lain Mclean), Editura Universul enciclopedic, București, 2001
- Politologie: Ciclu de prelegeri pentru învățământul cu frecvență redusă.– Chișinău.– U.T.M..– 2007.
- Politologie.– Chișinău.– CEP USM.– 2007
- Politologie: Ciclu de prelegeri pentru învățământul cu frecvență redusă.– Chișinău.– U.T.M..– 2007
- Politologia: Partea 2.– Chișinău.– USM.– 1995
- Politologia.– Chișinău.– U.S.M..– 1998
- Politologia: Prelegeri la cursul universitar. Partea 1.– Chișinău.– USM.– 1993
- Politologia: Prelegeri la cursul universitar. Partea 3.– Chișinău.– USM.– 1995
- Popescu T., Politologie (Material didactic). – Chișinău (s.n). –1996
- PopescuTeodor ; Politologie: (Material didactic).– Chișinău.– Î.S. F.E.-P. „Tipografia Centrală”.– 2007

- Rusnac Gh. Știința politică în Republica Moldova la etapa actuală // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr. 2 (XXXVII), 2007. – Chișinău: CEP USM, 2007
- Rusnac, Gheorghe, Moșneaga, Valeriu, Varzari, Pantelimon, Politologia – știință și disciplină de studiu. – Politologie: manual pentru specialitățile nonprofil / Coord.: Valeriu Moșneaga, Gheorghe Rusnac, Vasilii Socovici; Univ. de Stat dim Moldova. Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative. Catedra Politologie și Educație Civică. – Ch.: CEP USM, 2007
- Spermezan, Grigore, Introducere în gândirea unor mari filosofi / Grigore Spermezan.– Ed. A 2-a. – București: Editura Didactică și Perdagogică, 2006
- Strah, Dumitru. Istoria gândirii politice. Din antichitate până în secolul XVIII (Prelegeri). – Ch.: CEP USM, 1996
- Strah, Dumitru, Gândirea politică ca bază teoretico-metodologică a științei politice contemporane. –Politologie: manual pentru specialitățile nonprofil / Coord.: Valeriu Moșneaga, Gheorghe Rusnac, Vasilii Socovici; Univ. de Stat din Moldova. Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative. Catedra Politologie și Educație Civică. – Ch.: CEP USM, 2007
- StrahDumitru ; Istoria gândirii politice (ghid metodic). – Chișinău. – USM. – 2003
- SacaVictor **;** Politologie: (Ghid metodic la cursul universitar pentru facultățile non-profil).– Chisinău.– Centrul ed. al USM. – 2003
- Saca Victor, Politologie Ghid metodic la cursul universitar: (Fac. Relații Internaționale, Științe Politice și Asdministrative). – Chișinău: CEP USM, 2003
- Soros, George, Despre globalizare, Editura Polirom, Iași, 2002
- Tismănenanu, Vladimir, Reinventarea politicului. Europa Rasariteana de la Stalin la Havel. – Iași: Polirom, 2007
- Tismănenanu, Vladimir, Revolutiile din 1989. Intre trecut si viitor. – Iași: Polirom, 1999
- Traistaru Elisabeta, Politologie: Pentru studfenți, – Craiova. S.n. – 1993
- TrăsneaOvidiu ; Știința politică: Studiu istorico-epistemologic.– București.– Editura Politică.– 1970
- Țârdea Bogdan, Politologie: Curs de prelegeri. – Chișinău: Pontos, 2006.
- Țârdea Bogdan, Politologie: Curs de prelegeri. – Chișinău: Elan Poligraf, 2008

- Vâlsan Călin ;Politologie.– București.– Editura Didactică și Pedagogică.– 1992
- Vâlsan C., Politologie, București, 1998Voiculescu M. Politologie. Victor. București. 1998
- Voiculescu Marin. Tratat de politologie: Editura Universitatea. – București, 2002
- Voiculescu Marin, Politologie. Editura Victir.– București, 1998
- Țârdea, Bogdan Noroc L., Politologie, Chișinău, 2006
- ZarkaYves Charles ; Hobbes et la pensee politique moderne: Essai.– Paris.– Presses Universitaires de France.– 1995
- Zavtur Alexandru, Politologie (Material didactic). – Chișinău, 2000
- Алмонд Г., Верба С., Гражданская культура и стабильность демократии. – Политолгия: Хрестоматия / Сост. Б. А. Исаев, А. С. Тургаев, А. Е. Хренов. – Спб.: Питер, 2006
- Анохин М.Г. Политические технологии // Вестник Российского университета дружбы народов. – Сер.: Политология. – 2000. – № 2 – С. 101-104
- Бениуц В. А. ; Политология: Курс лекций.– Chişinău.– Изд. Центр Молд. гос. университета.– 2001
- Буренко В. И. Политология. – М., 2002
- Валлерштайн И. Анализ мировых систем: современное системное видение мирового сообщества// Социология на пороге XXI века: Новые направления исследований. – М.: Интеллект, 1998.
- Волков Э., Седлецкий Ю., Основвы политической науки и права, Chişinău, 2006
- Гаджиев К. С. Политическая наука. – М., 1994.
- Гаджиев К. С. Политология Учебник для высших учебных заведении. – М., Логос, 2005
- Гаджиев Камалудин Серажудинович ; Политология: Основной курс: Учебник.– Москва.– Высшее образование.– 2007
- Гаджиев К. С. Политология (основной курс): учебник – М.: Высшее образование, 2008
- Горелов А.А. Политология: учебник / А.А. Горелов. – М.:Эксмо, 2006
- Горфункель А.Х. Философия эпохи Возрождения. Учеб. Пособие. М.: Высш. школа, 1980
- Данте Алигьери. Монархия. / Пер. с итал. В.П. Зубова; Комментарии И.Н. Голенищева-Кутузова. – М.: “КАНОН-пресс-Ц” – “Кучково поле”, 1999

- Денисов Игорь. Политология и социология Аристотеля. Политнаука. Политология в России и в мире. http://www.politnauka.org/library/classic/aristotel-politsoc.php
- Денке Ж., Политическая наука. – М., 1993
- Джефферсон Т. Декларация Независимости Соединенных Штатов Америки.http://grachev62.narod.ru/hrest/jef_1.html
- Желтов В.В. Основы политологии / Серия „Высшее образование". – Ростов н / Д: „Феникс", 2004
- Законы Ману (фрагменты).(Древняя Индия, II в. до н.э. – II в. н.э.).http://grachev62.narod.ru/hrest/chapt03.htm
- Зотов В.Д. Десять тезисов изучения истории политической и правовой мысли // Вестник Российского университета дружбы народов. – Серия: Политология. – 1999. – № 1. – С. 16–23.
- Зотов В.Д. Десять тезисов изучения истории политической и правовой мысли // Вестник Российского университета дружбы народов. – Серия: Политология. – 1999. – № 1. – С. 16–23.
- Законы вавилонского царя Хаммурапи.http://grac hev62.narod.ru/hrest/chapt02.htm
- Ильин В.В. ; Политология: Учебник.– Москва.– Кн. дом "Университет".– 2000
- Ирхин Ю.В. Взаимосвязь политики, морали и права // Вестник Российского университета дружбы народов. – Серия: Политология. – 1999. – № 1. – С. 7–15.
- Ирхин Ю.В., Зотов В.Д., Зотова Л.В.Политология: Учебник. –М.: Юристъ, 2002
- История политических и правовых учений: Учебное пособие для высших учебных заведений / Под ред. проф. В.П. Власова. – Ростов н / Д: Феникс,2004
- История политических и правовых учений: Электронная хрестоматия Составитель: М.Н. Грачев http://grachev62.narod.ru/hrest/chapt04.htm
- Касьянов В.В. Политология / В.В. Касьянов. – Ростов н / Д.: Феникс, 2005
- Краткий политический словарь. – М., Политиздат, 1978
- ЛосевА. Ф. Платон. Аристотель.– Москва.– Молодая гвардия.– 2000
- Мангейм Дж. Б., Рич Р.К. Политология: Методы исследования. – М.: Издательство "Весь Мир", 1997
- Милль Дж. О свободе / Пер. с англ. А. Фридмана // Наука и жизнь. 1993. № 11. **С.** 10–15; № 12. С. 21–26.

- Мальцев В.А.Основы политологии: Учебник для вузов. – Мю: ИТРК РСПП, 1997
- Макиавелли Н. Государь. – М.: Планета, 1990
- МельникВ. А. ; Политология.– Минск.– Вышэйшая школа.– 1997
- Моска Г. Правящий класс. Церкви, партии, секты /Пер. с англ. и примеч. Т.Н. Самсоновой //Социологические исследования. – 1994. № 12. С. 97–117.
- Мошнеага В., Цуркан В., Руснак Г. Институционализация политологии как учебной дисциплины в Республике Молдова // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XXIV. – Chişinău: CEP USM, 2007. p. 7 – 16.
- Мухаев Р, Политология. – М., 2001
- Мухаев Рашид Тазитдинович. ; Политология. 10-11 кл.: Пособие для общеобраз. учеб. заведений.– Москва.– Дрофа.– 1997
- Мэхэн А.Т. Влияние морской силы на историю, 1660–1783. – М.: ООО “Издательство АСТ”; СПб.: Terra Fantastica, 2002, с.: ил. – (Классическая военная мысль)
- Нуруллаев А.А. О соотношении политики и религии // Вестник Российского университета дружбы народов. – Сер.: Политология. – 2000. – № 2 – С. 60-68.
- Общая и прикладная политология: Учебное пособие. / Под общей редакцией В.И. Жукова, Б.И. Краснова. – М.: МГСУ; Изд-во “Союз”, 1997
- Панарин А. С. Политология: Учебник. Издание второе, переработанное и дополненное. – М., „ПБОЮЛ С. М. Грачев”, 2001
- ПанаринА. С. ; Политология: Учебник.– Москва.– Проспект.– 2000
- Политология: Конспект лекций / Сщставит. Е. Абрамова. – М.: Эксмо, 2006
- Политология: Курс лекций / С.Н. Бабурин, Б.Н. Бессонов, Л.Н. Доброхотов, В.П. Тоцкий; Отв. ред. д.ф.н., проф. Б.Н. Бессонов. – М.: Норма, 2006
- Политический словарь. Мир словарей. – http://mirslovarei.com/pol
- Политнаука. Политология в России и в мире. – http://www.politnauka.org/library/classic/index.php
- Политология: Учебное пособие для высших учебных заведений. – М., „Акалис”, 1996
- Политология для юристов. Курс лекций. / Под ред. Проф. Н. И. Матузова и проф. А. В. Малько. – М.: Юристь, 1999

- Политолгия: Учебник /Под ред. В. И. Буренко, В. В. Журавлева. – М.: „Экзамен", 2005
- Политология: Учебное пособие для вузов. / Научный редактор А. А. Радугин. – 2 – е изд., перераб. и дополн. – М.: Центр, 2001 Современная западная философия: словарь. – М., 1991
- Политология: Учебно-методическое пособие. М.: НОУ МЭЛИ, 1999
- Политология: хрестоматия / Сост. проф. М.А. Василик, доц. М.С. Вершинин. – М.: Гардарики, 2000. – Библиотека Гумер. – http://www.gumer.info/bibliotek
- Политология: Курс лекций.– Chişinău.– 1998
- Полис. – http://www.politstudies.ru/info/
- Политология: Курс лекций. Ч.2.– Кишинев.– [с. н.].– 1994
- Политология: Курс лекций. Ч.3.– Кишинэу.– [с. н.].– 1995
- Политология: Курс лекций. Ч.3-А.– Chişinău.– [с. н.].– 1995
- Политология: Словарь-справочник.– Москва.– Гардарики.– 2000
- Политология в Российских регионах 1991 – 2000: Сборник материалов.– Москва.– Росспэн.– 2001
- Политология и политологи в современном мире: Материалы "круглого стола" аспирантов и студентов-политологов Российского университета дружбы народов// Вестник Российского университета дружбы народов. – Серия: Политология. – 1999. – № 1. – С. 112–127.
- Политология: Учебник по специальности „международные отношения": В 2-х томах.– Кишинэу: CEP USM,2008
- Пугачев В.П., Соловьев А.И. Введение в политологию: Учебник для студентов вузов / В.П. Пугачев, А.И. Соловьев. – 4 –е изд., перераб. И доп. – М., Аспект Пресс, 2007
- Политолгия: Хрестоматия / Сост. Б. А. Исаев, А. С. Тургаев, А. Е. Хренов. – Спб.: Питер, 2006
- Российская Ассоциация Политических Наук. – http: // www. apn.ru Санистебан Л.С.
- Основы политической науки. / Перевод с испанского В.Л. Заболотного. – М.: МП „Владан", 1992
- Сакович, В.А. Глобалистика: Глобализация и интеграция, глобальные проблемы современности, антиглобализм. Материалы к лекционным курсам, спецкурсам и спецсеминарам по политологии и другим общественно – политическим дисциплинам / В.А. Сакович, Г.Г. Руснак; Молд. Гос. Ун – т. Ф – тет между-

нар. отношений, политических и административных наук. – Кишинэу: CEP USM, 2005
- Садохин А.П. Политология: Конспект лекций: учебное пособие / А.П. Садохин. – М.: Эксмо, 2006. – (Полный курс за 3 дня).
- Сака В. Политическая наука в Молдове, тематическое и нструментальное измерение // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XXIV. – Chişinău: CEP USM, 2004. p. 35– 47.
- Смелзер Н. Социология / Под ред. В.А. Ядова. – М.: Феникс, 1994.
- Соловьев Александр Иванович; Политология: Политическая теория: Политические технологии.– Москва.– Аспект-Пресс.– 2000
- Социально – гуманитарное и политологическок образование. – http://www.humanities.edu.ru
- Сумбатян Ю.Г. Сравнительная политология как направление современной науки о политике // Вестник Российского университета дружбы народов. – Сер.: Политология. – 2004. – № 1 (5). – С. 55–60.
- Тинберген Н. Социальное поведение животных. – М.: Мир, 1993
- Ушков А.М. Сравнительная политология // Вестник Российского университета дружбы народов. – Серия: Политология. – 1999. – № 1. – С. 76–81.
- Фукуяма Ф. Конец истории? http://grachev62.narod.ru/hrest/chapt28.htm
- Хантингтон С. Столкновение цивилизаций.– М.: ООО „Издательство АСТ", 2003
- Хаусхофер К. О геополитике. Работы разных лет. – М.: Мысль, 2001
- Цапко Ж.Б. Политология для студентов вузов / Ж.Б. Цапко. – Изд. 2 –е. – Ростов н / Д: Феникс, 2006
- Шуленина Н.В. К вопросу об определении понятия „экологическая политика" // Вестник Российского университ ета дружбы народов. – Серия: Политология.– 2006.– №8 –С.51–63.
- Электронный полис для политологов. – http: // www. politstudies.ru

PRELEGEREA NR.2. TEST NR. 1

1. Ce înțelegem prin știința politică?

A) Studierea fenomenelor politice cu ajutorul legilor lui Newton;

B) Studierea fenomenelor politice cu ajutorul realizărilor actuale ale astronomiei;

C) Studierea fenomenelor politice cu ajutorul metodelor științelor empirice.

2. Criteriul constitutiv al cunoașterii științifice empirice este:

A) Concordanța cu faptele descrise în Biblie;

B) Concordanța cu faptele cercetării;

C) Concordanța cu Constituția țării respective.

3. Epistemologia spre deosebire de gnoseologie este acea parte a cunoașterii care este cunoașterea (scrieți)_____?

4. Cui îi aparține noțiunea de „paradigmă”?

A) Zenon;

B) Max Weber;

C) John Locke;

D) Thomas Kuhn.

5. Paradigma este:

A) Un rezultat al unui experiment;

B) Un statut al unui cerc politic;

C) Un model (orientare) colectiv logic specific al cunoașterii, o totalitate de rezultate, exprimate printr-un sistem teoretic, care este acceptată ca una constantă (cel puțin pentru un anumit stadiu de cercetare) de comunitattea științifică.

6.Stabiliți căror paradigme le corespunde explicarea naturii politice:

1) paradigma teologică	A) politica depinde de factorii asociali;
2) paradigma naturalistă	B) politica are o natură divină;
3) paradigma socială	C) stabilește natura internă a politicii, elementele ei principale și interacțiunea lor, conflictelor care stau la baza dinamicii vieții politice
4) paradigma rațional-critică	D) politica este determinată de factorii economici, social-structurali, culturali, de drept etc.

7. Stabiliți corespunderea autorilor și teoriile care le aparțin:

1) Mackinder	A) teoria forței maritime;
2) A. Zigfrid	B) abordărea ecologică în geografia electorală;
3) Mahan	C) teoria "Heartland"– „ miezul pământului;
4) Haushofer	D) antropogeografia;
5) Ratzel	E) doctrina geopolitică militară „Blocul continental (uniunea)".

8,Ce este etologia?

A) știința despre comportamentul sportivilor;

B) știința despre comportamentul elevilor din clasele primare.

9. În cadrul căror paradigme s-au dezvoltat domeniile nominalizate:

1) paradigma naturalistă	A) teoria conflictelor;
2) paradigma divină	B) biopolitica, geopolitica, psihoanaliza;
3) paradigma rațional-critică	C) teoria divină a puterii.

10. Care sunt domeniile de cercetare a domeniilor nominalizate?

1) geopolitica	A) dependența comportamentului politic de factorii senzoriali, instinctivi, fiziologici;
2) biopolitica	B) știința despre comportamentul politic;
3) behaviorismul	C) dependența politicii de factorii geografici.

PRELEGEREA NR.2. TESTUL NR.2

1. Cine nu se înscrie în acest rând?
A) Simmer;
B) Sfântul Toma;
C) Machinder;
D) Sfântul Augustin;
E) Alighiere Dante.

2. Sfântul Toma a indicat trei elemente care determină puterea:
A) Originea (divină);
B) Esența (au loc relații de dominație / supunere);
C) Și modul de? (scrieți)_____

3. După Sfântul Toma fiecărei forme de stat corespund respectiv și legile:
A) Legea eternă, legea naturală;
B) Legea umană;
C) Legea? (scrieți)_____

4. Care este specificul paradigmei teologice?
Se bazează pe? (scrieți)_____

5.Stabiliți conform afirmațiilor lui Montescquieu corespunderea dintre climă și forma de guvernare:

1) Țările calde	A) republica;
2) Țările reci	B) monarhia;
3) Țările cu clima moderată	C) despoția.

6. Stabiliți după Montesquieu corespunderea teritoriului cu forma de guvernare:

1) teritoriu mare	A) republica;
2) teritoriu mic	B) despoția;
3) teritoriu mediu	C) monarhia.

7. Stabiliți autorii și lucrările lor:

1) Ritter	A) „Antropogeografia”;
2) Ratzel	B) „Axa geografică a istoriei;
3) Mackinder	C) „Geografia comparată”;
4) Haushofer	D) „Blocul continental (uniunea).

8. Cine a afirmat: „Este un temei destul de întemeiat de a considera agresivitatea interioară ca cel mai serios pericol, care amenință omenirea în condițiile contemporane ale dezvoltării cultural-istorice și tehnice”?

A) Haushofer;
B) Ratzel;
C) Tinberghen;
D) Lorenz.

9. Cine dintre adepții psihoanalizei este considerat fondatorul concepției puterii?

A) Tarde;
B) Le Bon Gustave;
C) Russell.

10. Cine a elaborat următoarele teorii?

1) Weber	A) Teoria elitelor;
2) Mosca, Pareto	B) Teoria rațională;

PRELEGEREA NR.2. TESTUL NR. 3

1. Cine nu se înscrie în acest rând?
A) Sfântul Toma;
B) Simmer;
C) Marx;
D) Alighiere;
E) Luis Coser.

2. Cine a formulat tezele principale privind funcțiile pozitive ale conflictului?
A) Dahrendorf;
B) Ratzel;
C) Simmer.

3. Cui îi aparține afirmația: „nu interesele (materiale și ideale), nu ideile domină nemijlocit asupra comportamentului omului, ci: „tablourile lumii", care erau create de „idei". Ele precum acarii, destul de des determinau căile, pe care dinamica intereselor înainta acțiunea (umană)"?
A) Marx;
B) Coser;
C) Kuhn;
D) Weber.

4. Abordările și metodele se împart în trei grupe principale: abordări generale, metode logice generale și metode? (scrieți)_____.

5. Stabiliți corespunderea dinte abordări, metode și obiectul lor de studiu:

1) Abordarea sociologică	A) cercetează instituțiile politice;
2) Abordarea instituțională	B) dependența politicii de societate și procesele care au loc în ea;
3)Metoda aprecierilor experților	C) în baza unor modele are loc studiul diferitor fenomene politice.
4) Modelarea proceselor politice	D) aprecierile experților în diferite domenii ale activității politice.

6. Abordarea behavioristă a fost descrisă pentru prima dată in:
A) Germania;
B) SUA;
C) Franța.

7. Cui aparține prioritatea introducerii metodei dialectice?
A) Weber;
B) Marx;
C) Zenon, Heraclit.

8. Metode generale logice sunt: analiza, sinteza, inducția și? (scrieți)_____

9. Stabiliți cui aparțin următoarele metode:

1) metode generale logice empirice	A) Previziunea politică;
2) metodele politologiei apliacte	B) Chestionarea;
	C) Analiza datelor;
	D) Elaborarea scenariilor;
	E) modelarea proceselor politice.

10. La baza acțiunilor politice V. Tihomiriv menționează stau totuși interesele vitale fundamentale ale omului legate de principiile: „a fi" și „a avea", și pentru a? (scrieți)_____

„CHEILE" LA PRELEGEREA NR.2. TESTUL NR. 1

1. C) Studierea fenomenelor politice cu ajutorul metodelor științelor empirice; **2.** B) Concordanța cu faptele cercetării; **3.** cunoașterea științifică; **4.** D) Thomas Kuhn; **5. C**) Un model (orientare) colectiv logic specific al cunoașterii, o totalitate de rezultate, exprimate printr-un sistem teoretic, care este acceptată ca una constantă (cel puțin pentru un anumit stadiu de cercetare) de comunitatea științifică; **6.** 1 + B) politica are o natură divină; 2 + A) politica depinde de factorii asociali; 3 + D) politica este determinată de factorii economici, social-structurali, culturali, drept etc. 4 +) stabilește natura internă a politicii, elementele ei principale și interacțiunea lor, conflictelor care stau la baza dinamicii vieții politice; **7.** 1 + C) teoria "Heartland"– „ miezul pământului; 2 + B) abordărea ecologică în geografia electorală; 3 + A) teoria forței maritime; 4 + E) doctrina geopolitică militară „Blocul continental (uniunea)"; 5 + D) antropogeografia; **8.** C) știința despre formele complicate ale comportamentului animalelor în mediul lor natural de viață; **9.** 1 + B) biopolitica, geopolitica, psihonaliza; 2 + C) teoria divină a puterii; 3 + A) teoria conflictelor; **10.** 1 + C)dependența politicii de factorii geografici;2 + A) dependența comportamentului politic de factorii senzoriali, instinctivi, fiziologici; 3 + B) știința despre comportamentul politic.

„CHEILE" LA PRELEGEREA NR.2. TESTUL NR. 2

1.B) Sfântul Toma; D) Sfântul Augustin; E) Alighiere Dante; **2.** C) Și modul de aplicare; **3.** C) Legea divină; **4.** Se bazează pe credință; **5.** 1 + C) despoția; 2 + A) republica; 3 + monarhia; **6.** 1 + B) teritoriu mare; 2 + A) republica; 3 + C) monarhia; **7.** 1 + C) „Geografia comparată"; 2 + A) „Antropogeografia"; 3 + B) „Axa geografică a istoriei; 4 + D) „Blocul continental (uniunea); **8.** D) Lorenz; **9.** C) Russell; **10.** 1 + B) Teoria rațională; 2 + A) Teoria elitelor;

„CHEILE” LA PRELEGEREA NR.2. TESTUL NR. 3.

1. A) Sfântul Toma; D) Alighiere; **2.** C) Simmer; **3.** D) Weber; **4.** metode empirice; **5. 1 +** B) dependența politicii de societateși procesele care au loc în ea; 2 + A) cercetează instituțiile politice; 3 + D) aprecierile experților în diferite domenii ale activității politice; 4 + C) în baza unor modele are loc studiul diferitor fenomene politice; **6.** B) SUA; **7.** C) Zenon; Heraclit; **8.** și deducția; **9.** 1 + B) Chestionarea; C) Analiza datelor; 2 + A) Previziunea politică; D) Elaborarea scenariilor; E) modelarea proceselor politice; **10.** și pentru „a trăi”.

Schema 1

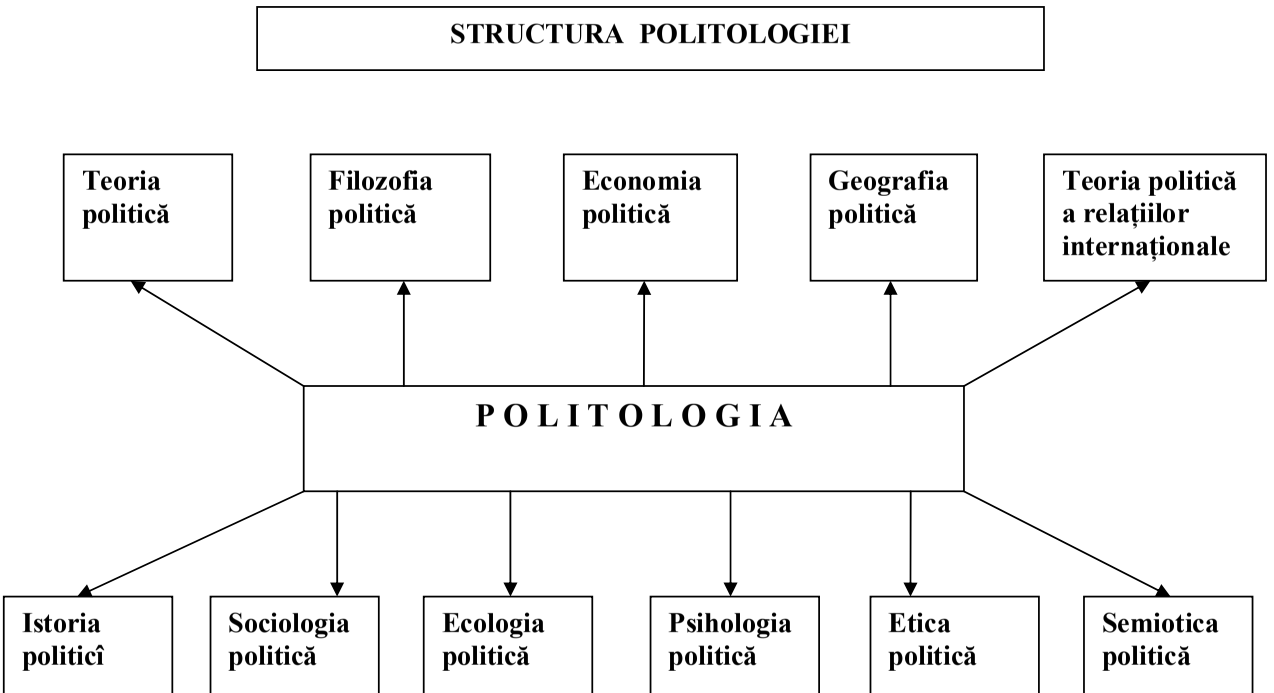
STRUCTURA POLITOLOGIEI
Teoria politică
Filozofia politică
Economia politică
Geografia politică
Teoria politică a relațiilor internaționale
POLITOLOGIA
Istoria politicî
Sociologia politică
Ecologia politică
Psihologia politică
Etica politică
Semiotica politică

Schema 2

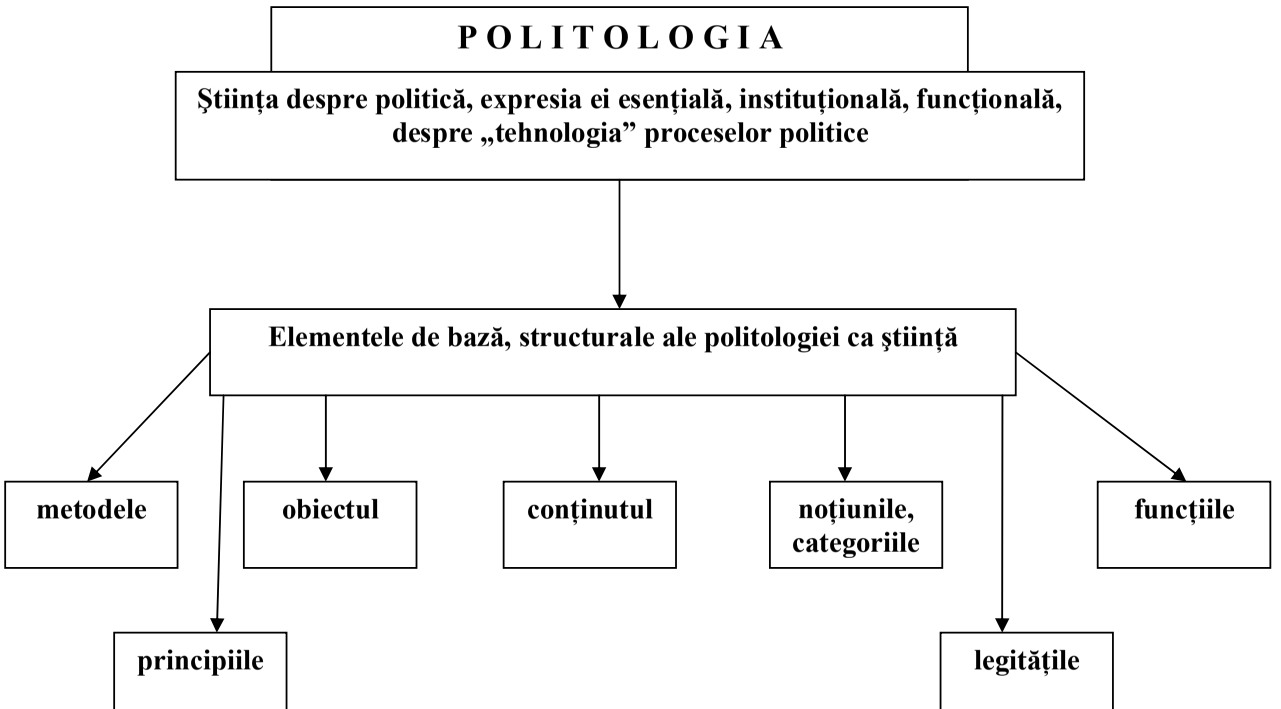
POLITOLOGIA
Ştiința despre politică, expresia ei esențială, instituțională, funcțională, despre „tehnologia” proceselor politice
Elementele de bază, structurale ale politologiei ca ştiință
metodele
obiectul
conținutul
noțiunile, categoriile
funcțiile
principiile
legitățile

Schema 3

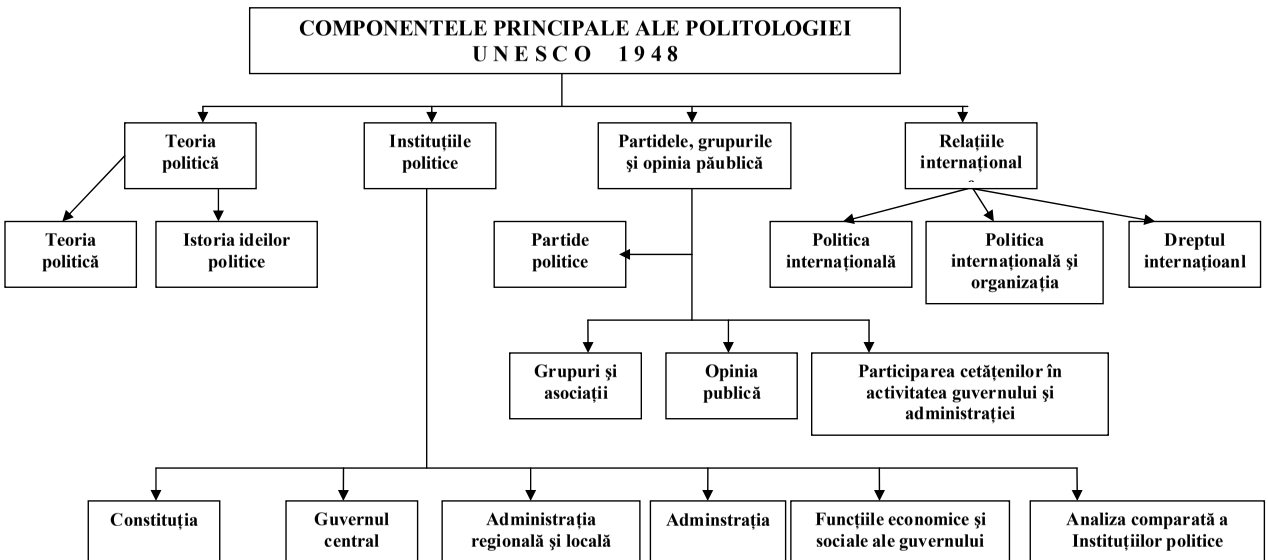
COMPONENTELE PRINCIPALE ALE POLITOLOGIEI
U N E S C O 1 9 4 8
Teoria politică
Instituțiile politice
Partidele, grupurile și opinia păublică
Relațiile internațional
Teoria politică
Istoria ideilor politice
Partide politice
Politica internațională
Politica internațională și organizația
Dreptul internațioanl
Grupuri și asociații
Opinia publică
Participarea cetățenilor în activitatea guvernului și administrației
Constituția
Guvernul central
Administrația regională și locală
Adminstrația
Funcțiile economice și sociale ale guvernului
Analiza comparată a Instituțiilor politice

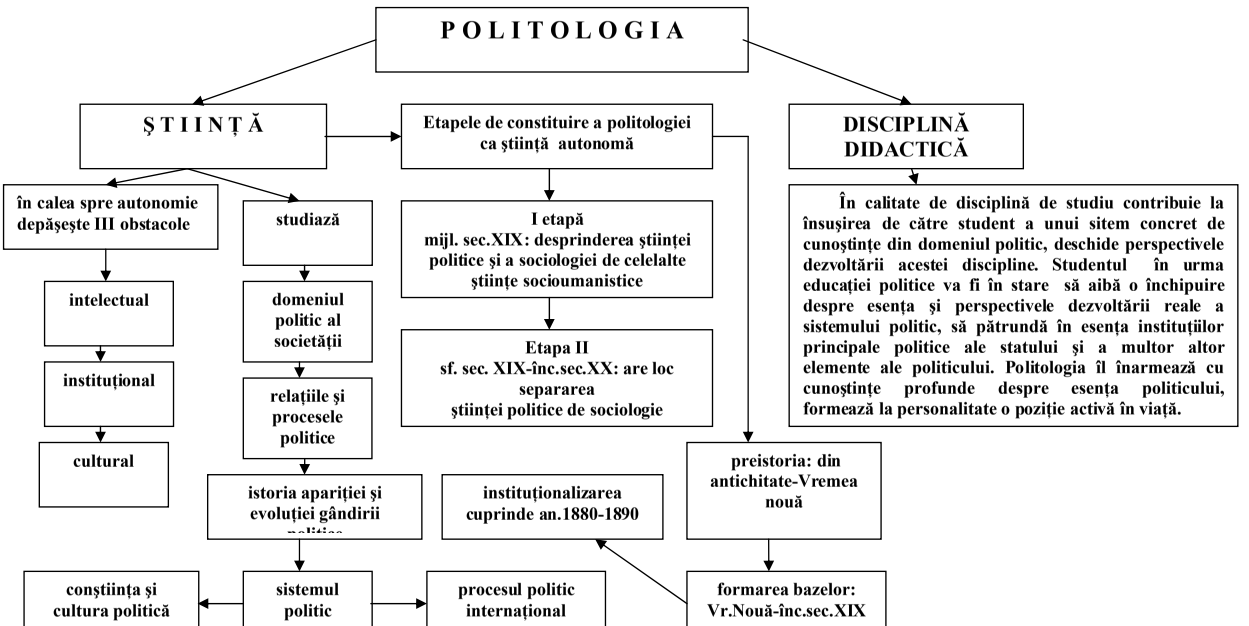
POLITOLOGIA
ŞTIINŢĂ
Etapele de constituire a politologiei ca ştiinţă autonomă
DISCIPLINĂ DIDACTICĂ
în calea spre autonomie depăşeşte III obstacole
studiază
I etapă mijl. sec.XIX: desprinderea ştiinţei politice şi a sociologiei de celelalte ştiinţe socioumanistice
În calitate de disciplină de studiu contribuie la însuşirea de către student a unui sitem concret de cunoştinţe din domeniul politic, deschide perspectivele dezvoltării acestei discipline. Studentul în urma educaţiei politice va fi în stare să aibă o închipuire despre esenţa şi perspectivele dezvoltării reale a sistemului politic, să pătrundă în esenţa instituţiilor principale politice ale statului şi a multor altor elemente ale politicului. Politologia îl înarmează cu cunoştinţe profunde despre esenţa politicului, formează la personalitate o poziţie activă în viaţă.
intelectual
domeniul politic al societăţii
Etapa II sf. sec. XIX-înc.sec.XX: are loc separarea ştiinţei politice de sociologie
instituţional
relaţiile şi procesele politice
cultural
istoria apariţiei şi evoluţiei gândirii politice
instituţionalizarea cuprinde an.1880-1890
preistoria: din antichitate-Vremea nouă
conştiinţa şi cultura politică
sistemul politic
procesul politic internaţional
formarea bazelor: Vr.Nouă-înc.sec.XIX

Schema 5

Geneza ştiinţei politice ca disciplină de studiu
Marchizul de Condorcet,Franţa,1792 În faţa Conventului Naţional foloseşte expresia: „ştiinţe morale şi politice”
În Franţa,1795 se creează Academia de ştiinţe morale şi politice. A funcţionat până în 1803
În 1871, în Franţa este creată Şcoala liberă de ştiinţe politice,azi Institutul cercetărilor politice (Paris)
Franţa,1872 – Şcoala privată a învăţământului politic-pregătea elita, funcţionarii aparatului administrativ
1872. Rusia. Apare „Politica ca ştiinţă”, autor A.I.Stronin
1857, SUA – începe predarea cursului de Teorie politică Columbia În Rusia Cicerin B.N. publică „Cu privire la reprezentanţa populară”
1875. Florenţa (Italia). Şcoala de ştiinţe sociale „Cesare Alfieri”
1896. Gaetano Mosca publică ”Elementele ştiinţei politice”
1898. Savantul rus M.Ostrogorsky publică „Democraţia şi partidele politice”
SUA. 1903 Prima asociaţie naţională de Ştiinţe politice
1912. Marea Britanie. La Oxford – prima catedră de ştiinţe politice
1948. Paris. Sub egida UNESCO are loc un Colocviu International. Stabileşte problematica. Ştiinţa politică se defineşte la singular. Recomandă ştiinţa politică ca obiect de studiu în instituţiile de învăţământ superior a ţărilor -membre
Sub egida UNESCO se creează Asociaţia Internaţională de Ştiinţă Politică - 1949
1954 ştiinţa politică se numeşte Politologie. 1970 – Consorţiumul European în domeniul cercetărilor politice
1989. În URSS se instituie predarea politologiei, inclusiv în Moldova. 1995 – la USM Facultatea de Ştiinţe Politice

Schema 6

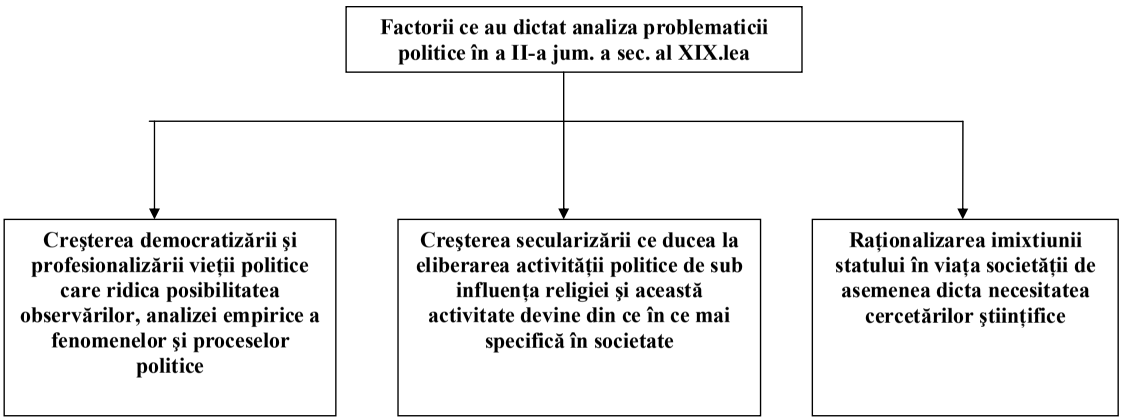
Factorii ce au dictat analiza problematicii politice în a II-a jum. a sec. al XIX.lea
Creşterea democratizării şi profesionalizării vieţii politice care ridica posibilitatea observărilor, analizei empirice a fenomenelor şi proceselor politice
Creşterea secularizării ce ducea la eliberarea activităţii politice de sub influenţa religiei şi această activitate devine din ce în ce mai specifică în societate
Raţionalizarea imixtiunii statului în viaţa societăţii de asemenea dicta necesitatea cercetărilor ştiinţifice

Schema 7

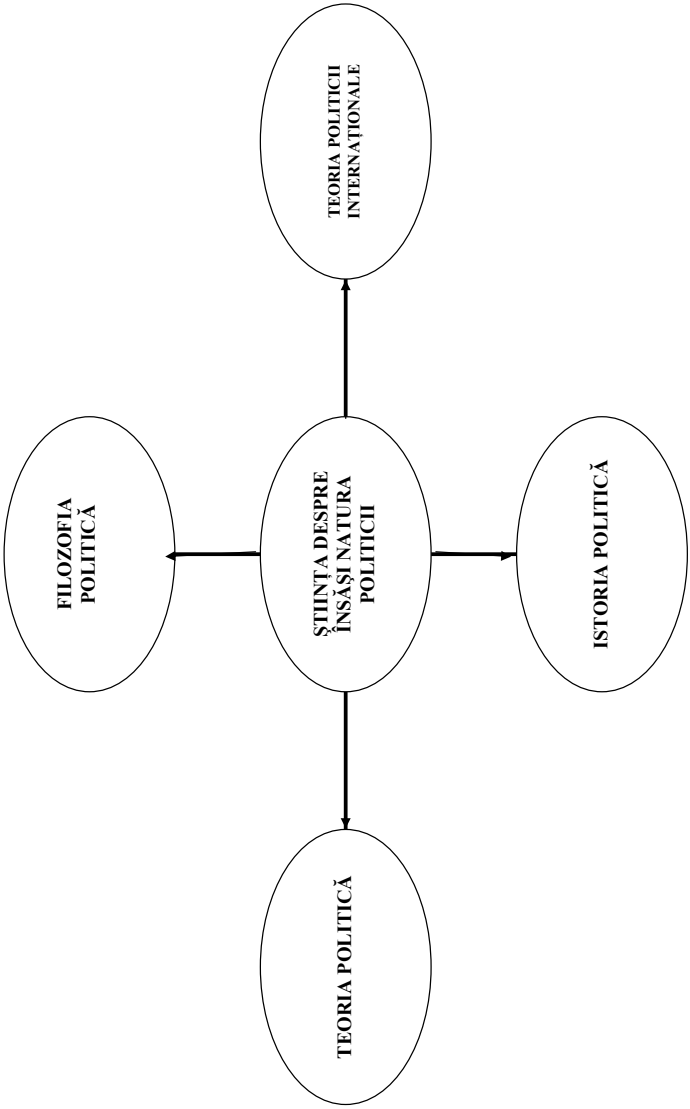
TEORIA POLITICII INTERNAȚIONALE
FILOZOFIA POLITICĂ
ȘTIINȚA DESPRE ÎNSĂȘI NATURA POLITICII
ISTORIA POLITICĂ
TEORIA POLITICĂ

Schema 8

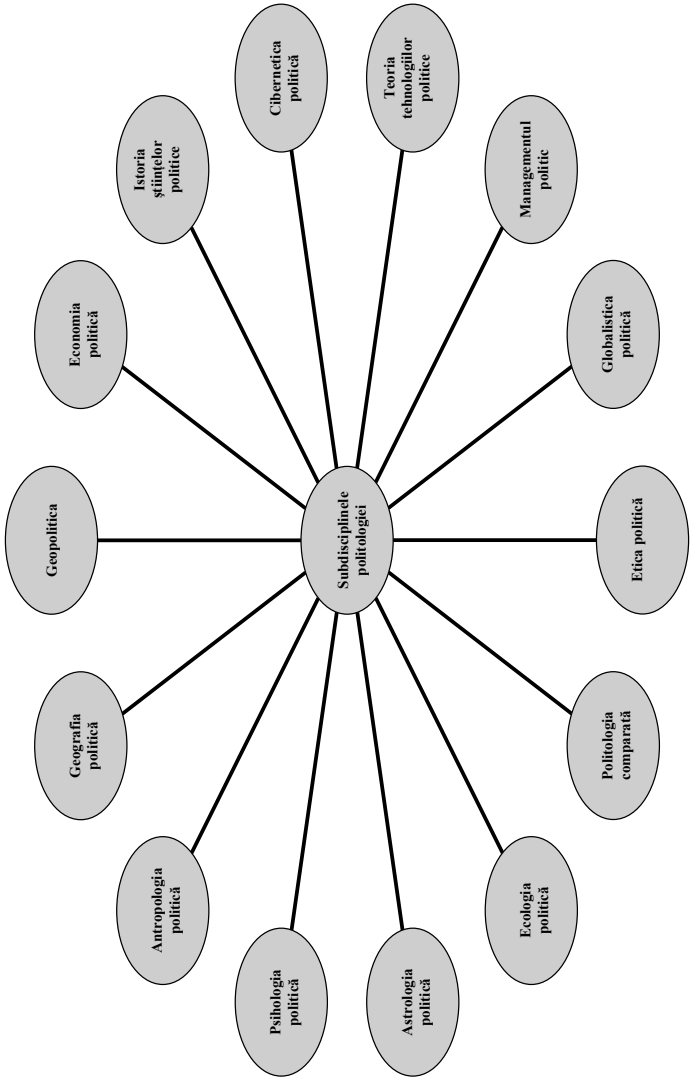
Subdisciplinele politologiei
Cibernetica politică
Teoria tehnologiilor politice
Managementul politic
Globalistica politică
Etica politică
Politologia comparată
Ecologia politică
Astrologia politică
Psihologia politică
Antropologia politică
Geografia politică
Geopolitica
Economia politică
Istoria ştiinţelor politice

Schema 9

FUNCȚIILE POLITOLOGIEI
COGNITIVĂ
METODOLOGICĂ, CREATIVĂ
PRAXIOLOGICĂ
TEORETICO-CONCEPTUALĂ
PROSPECTIVĂ
FORMATIV-EDUCATIVĂ
EVALUATIVĂ, AXIOLOGICĂ
DE SOCIALIZARE

Schema 10

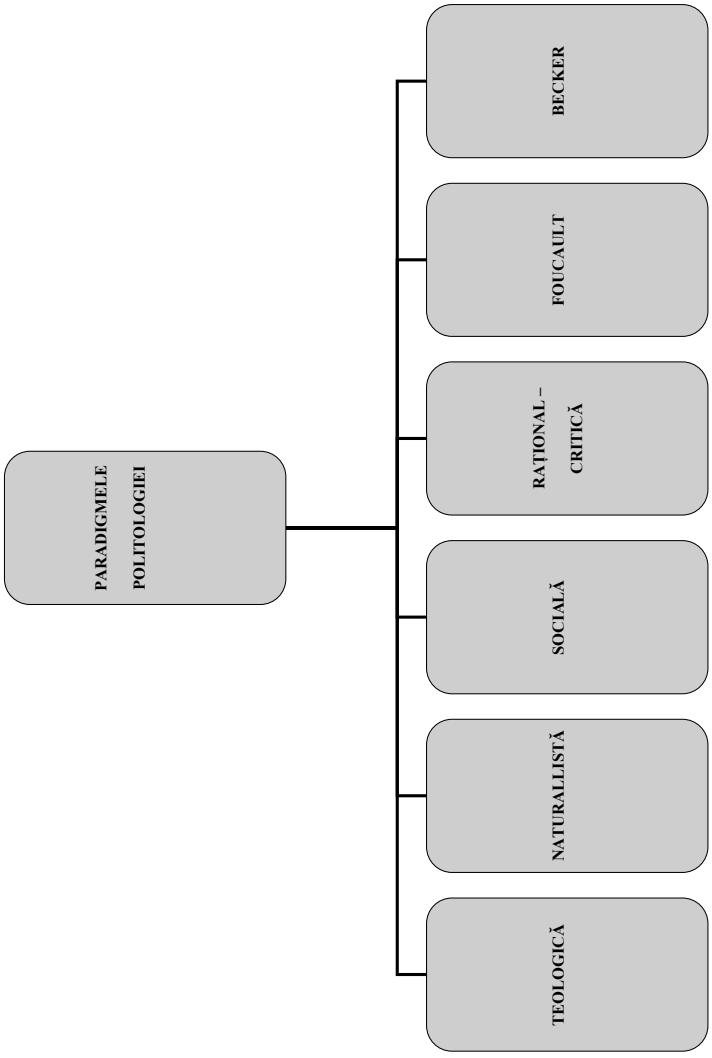
PARADIGMELE POLITOLOGIEI
TEOLOGICĂ
NATURALLISTĂ
SOCIALĂ
RAȚIONAL – CRITICĂ
FOUCAULT
BECKER

Schema 11

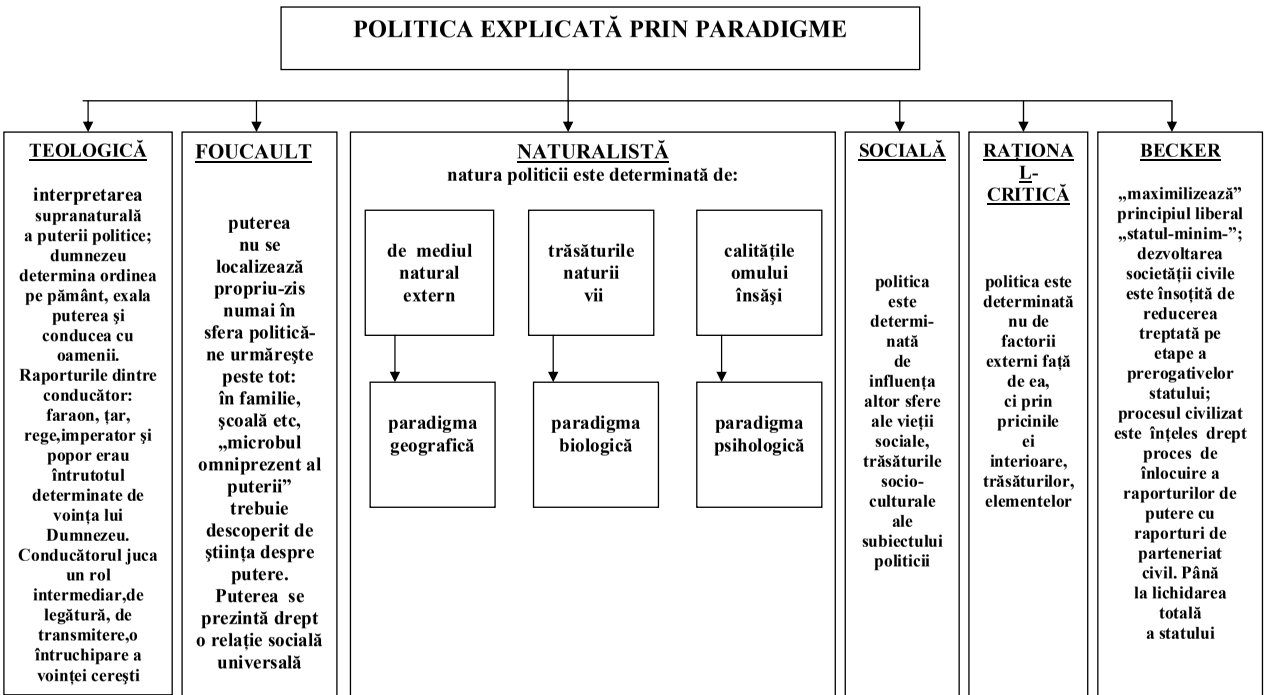
POLITICA EXPLICATĂ PRIN PARADIGME
TEOLOGICĂ
interpretarea supranaturală a puterii politice; dumnezeu determina ordinea pe pământ, exala puterea şi conducea cu oamenii. Raporturile dintre conducător: faraon, ţar, rege,imperator şi popor erau întrutotul determinate de voinţa lui Dumnezeu. Conducătorul juca un rol intermediar,de legătură, de transmitere,o întruchipare a voinţei cereşti
FOUCAULT
puterea nu se localizează propriu-zis numai în sfera politică- ne urmăreşte peste tot: în familie, şcoală etc, „microbul omniprezent al puterii" trebuie descoperit de ştiinţa despre putere. Puterea se prezintă drept o relaţie socială universală
NATURALISTĂ
natura politicii este determinată de:
de mediul natural extern
trăsăturile naturii vii
calităţile omului însăşi
paradigma geografică
paradigma biologică
paradigma psihologică
SOCIALĂ
politica este determi-nată de influenţa altor sfere ale vieţii sociale, trăsăturile socio-culturale ale subiectului politicii
RAŢIONAL-CRITICĂ
politica este determinată nu de factorii externi faţă de ea, ci prin pricinile ei interioare, trăsăturilor, elementelor
BECKER
„maximilizează" principiul liberal „statul-minim-"; dezvoltarea societăţii civile este însoţită de reducerea treptată pe etape a prerogativelor statului; procesul civilizat este înţeles drept proces de înlocuire a raporturilor de putere cu raporturi de parteneriat civil. Până la lichidarea totală a statului

Schema 12

PARADIGMA NATURALISTĂ
Explică natura politicii ca fiind determinată de factori din afara vieții sociale, asociali, precum ar fi: mediul geografic (determinism geografic), calitățile biologice și psihice ale omului.
Rădăcinile acestei paradigme le găsim deja în gândirea politică antică. Despre influența mediului geografic asupra politicii au menționat Heraclit, Platon, Aristotel
Jean Bodin, Gânditor politic și jurist francez, examinează dezvoltarea procesului istoric, apariția instituțiilor de stat în diferite condiții geografice și climaterice, influența acestora asupra comportamentului politic al oamenilor. Lucrări: „Metoda istorică de studiere a istoriei", „Șase cărți despre istorie"
Charlres Montesquieu filozof politic francez examinează totalitatea factorilor care determină „spiritul legilor", „forma de guvernare"- unul din ei – factorul geografic. În funcție de climă: Caldă-despoție; Rece-de mai multe ori-republica; moderată-monarhie. Influențează: solul,relieful, mărimea teritoriului (mic-republica; mare-despoție; mediu-monarhie)
Determinismul mecanicist al lumii contribuie la dezvoltarea determinismului geografic.
Karl Ritter, savant german-părintele geografiei occidentale moderne. Compară multilateral istoria naturii și istoria omenirii.
Friederich Ratzel dezvoltă această idee, apare anropogeografia Arată dependența orânduirii politice,relațiilor internaționale a statelor ,a conflictelor de condițiile geografice. Extrema – în nazism
John Mackinder – fondatorul teoriei „Heartland"-miezul pământului (Este partea centrală a Eurasiei în jurul căreia se află arcul interior al Europei-Arabiei-Indochinei și arcul de la pereferie-America-Africa-Oceania) Situația geopolitică – în funcție de masa terestră și nu de forța maritimă. După al II-lea război mondial prezintă o nouă orânduire mondială. Întroduce o nouă axă geopolitică-SUA, Întemeiază idea blocurilor geopolitice,prevede crearea lumii bipolare: SUA-URSS. Este considerat fondatorul atlantismului
A.Zigfrid – fondatorul abordării ecologice în geografia electorală: preferințele politice ale grupurilor sociale teritoriale se explică prin multitudinea factorilor naturali, istorico – culturali, social-economici. Thaer Mahan- teoria forței maritime, explică legitățile apariției războaielor. Cucerirea dominației maritime se considera drept lege de bază și scop al războiului care ar asigura victoria asupra inamicului și cucerirea dominației mondiale
Karl Haushofer – doctrina geopolitică „Blocul continental (uniunea)" – variantă deosebită a eurasiaismului (Axa Moscova-Berlin-Tokio). A fost denaturată și s-a transformat în axa-blocul nazist. Apare biopolitica, Etologia –știința despre formele complicate ale comportamentului animalelor în filo-și ontogenează-reprezentant-Nicolas Tinberghen, Konrad Lorenz
În baza biopoliticii apare behaviorismul – știința despre comportare. Apar curentele psihologice de explicare a comportamentului politic: Jean Tarde, Le Bon, Emile Durkheim: Sursă și factor care ar explica dezvoltarea socială și politica sunt trăsăturile psihice ale omului. Ei considerau acești factori drept sursă de sine stătoare, prioritară în comportamentul politic al omului. Manifestare specifică-psihoanaliza

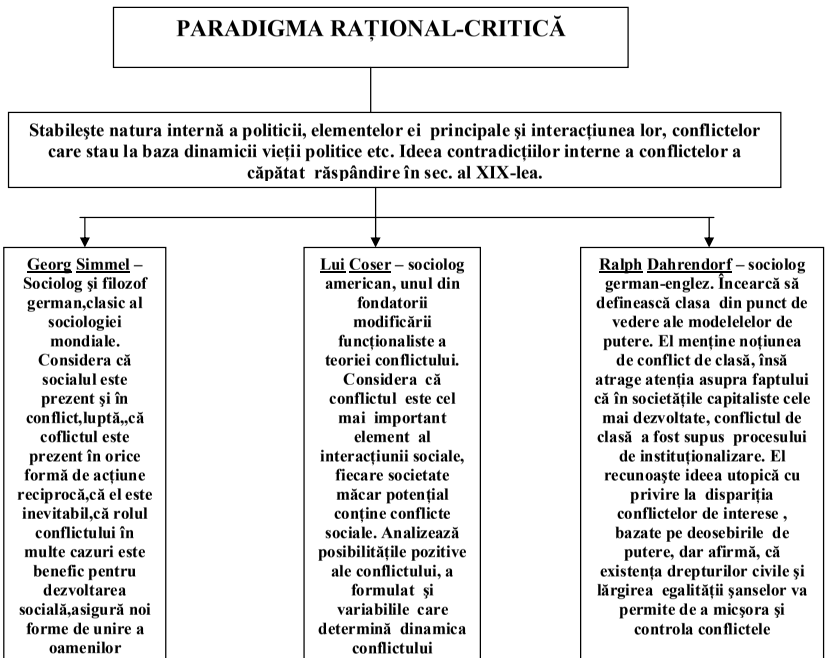
PARADIGMA RAȚIONAL-CRITICĂ
Stabilește natura internă a politicii, elementelor ei principale și interacțiunea lor, conflictelor care stau la baza dinamicii vieții politice etc. Ideea contradicțiilor interne a conflictelor a căpătat răspândire în sec. al XIX-lea.
Georg Simmel – Sociolog și filozof german,clasic al sociologiei mondiale. Considera că socialul este prezent și în conflict,luptă,,că coflictul este prezent în orice formă de acțiune reciprocă,că el este inevitabil,că rolul conflictului în multe cazuri este benefic pentru dezvoltarea socială,asigură noi forme de unire a oamenilor
Lui Coser – sociolog american, unul din fondatorii modificării funcționaliste a teoriei conflictului. Considera că conflictul este cel mai important element al interacțiunii sociale, fiecare societate măcar potențial conține conflicte sociale. Analizează posibilitățile pozitive ale conflictului, a formulat și variabilile care determină dinamica conflictului
Ralph Dahrendorf – sociolog german-englez. Încearcă să definească clasa din punct de vedere ale modelelelor de putere. El menține noțiunea de conflict de clasă, însă atrage atenția asupra faptului că în societățile capitaliste cele mai dezvoltate, conflictul de clasă a fost supus procesului de instituționalizare. El recunoaște ideea utopică cu privire la dispariția conflictelor de interese , bazate pe deosebirile de putere, dar afirmă, că existența drepturilor civile și lărgirea egalității șanselor va permite de a micșora și controla conflictele

Schema 14

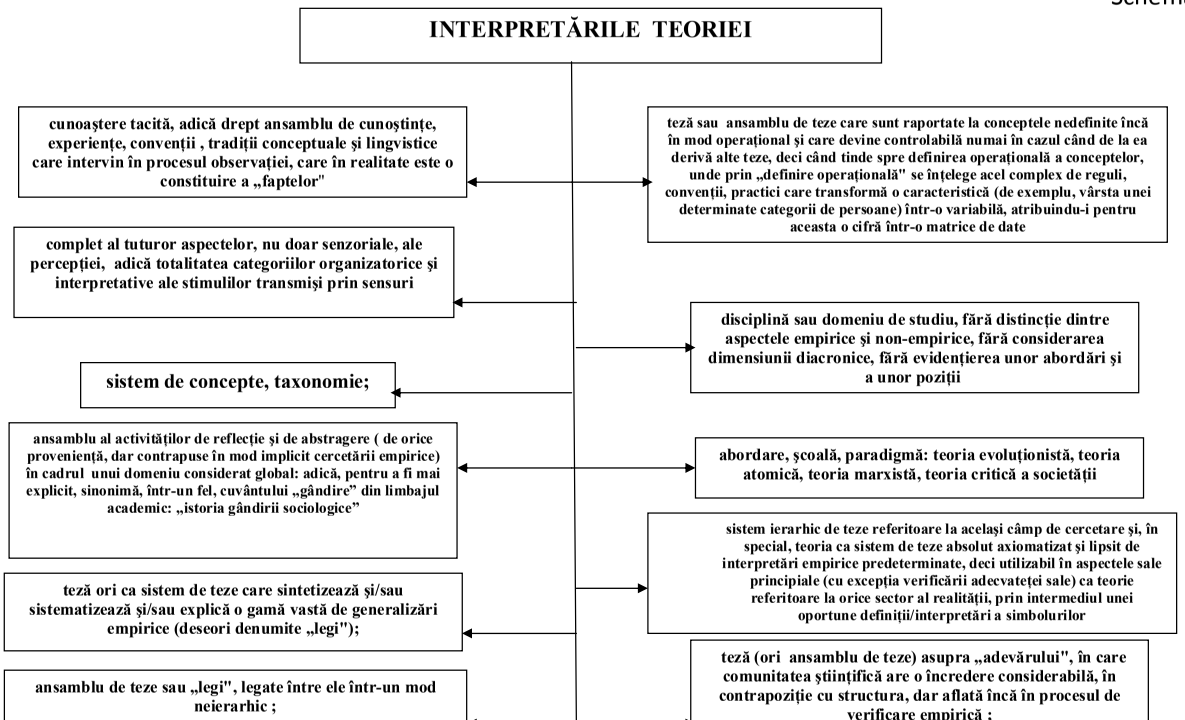
INTERPRETĂRILE TEORIEI
cunoaştere tacită, adică drept ansamblu de cunoştinţe, experienţe, convenţii , tradiţii conceptuale şi lingvistice care intervin în procesul observaţiei, care în realitate este o constituire a „faptelor"
complet al tuturor aspectelor, nu doar senzoriale, ale percepţiei, adică totalitatea categoriilor organizatorice şi interpretative ale stimulilor transmişi prin sensuri
sistem de concepte, taxonomie;
ansamblu al activităţilor de reflecţie şi de abstragere (de orice proveniență, dar contrapuse în mod implicit cercetării empirice) în cadrul unui domeniu considerat global: adică, pentru a fi mai explicit, sinonimă, într-un fel, cuvântului „gândire" din limbajul academic: „istoria gândirii sociologice"
teză ori ca sistem de teze care sintetizează şi/sau sistematizează şi/sau explică o gamă vastă de generalizări empirice (deseori denumite „legi");
ansamblu de teze sau „legi", legate între ele într-un mod neierarhic ;
teză sau ansamblu de teze care sunt raportate la conceptele nedefinite încă în mod operaţional şi care devine controlabilă numai în cazul când de la ea derivă alte teze, deci când tinde spre definirea operaţională a conceptelor, unde prin „definire operaţională" se înţelege acel complex de reguli, convenţii, practici care transformă o caracteristică (de exemplu, vârsta unei determinate categorii de persoane) într-o variabilă, atribuindu-i pentru aceasta o cifră într-o matrice de date
disciplină sau domeniu de studiu, fără distincţie dintre aspectele empirice şi non-empirice, fără considerarea dimensiunii diacronice, fără evidenţierea unor abordări şi a unor poziţii
abordare, şcoală, paradigmă: teoria evoluţionistă, teoria atomică, teoria marxistă, teoria critică a societăţii
sistem ierarhic de teze referitoare la acelaşi câmp de cercetare şi, în special, teoria ca sistem de teze absolut axiomatizat şi lipsit de interpretări empirice predeterminate, deci utilizabil în aspectele sale principiale (cu excepţia verificării adecvateţei sale) ca teorie referitoare la orice sector al realităţii, prin intermediul unei oportune definiţii/interpretări a simbolurilor
teză (ori ansamblu de teze) asupra „adevărului", în care comunitatea ştiinţifică are o încredere considerabilă, în contrapoziţie cu structura, dar aflată încă în procesul de verificare empirică ;

METODELE POLITOLOGIEI

sunt procedee concrete de organizarea a procesului de cercetare, adunarea datelor empirice , construire a ipotezelor, interpretare a concluziilor. Este o modalitate de a spori şi obține noi cunoştințe

METODA ŞTIINȚIFICĂ ESTE:

o procedură, « o strategie generală care indică o secvență ordonată de acțiuni (ori stadii) pe care savantul trebuie s-o respecte (ori s-o parcurgă) pentru a realiza obiectivul studiului său". În acest sens, se vorbește uneori de „metoda inductivă », „metoda deductivă", „procedeul contrainductiv", „confruntarea între metoda subiectivă şi metoda obiectivă" ş.a.m.d.

reprezintă o totalitate de reguli sau norme de conduită ori recomandări pentru fiecare dintre activitățile prin intermediul cărora se desfăşoară investigația. În particular, o știință empirică cuprinde reguli de acceptare (regulile ce „stabilesc care ipoteze, prevăzute să intre în corpusul științei, ar fi acceptabile şi dimpotrivă, trebuie respinse"), reguli de falsificare (regulile ce „stabilesc condițiile în care o ipoteză, prevăzută să devină componentă a corpusului științei, ori deja acceptată şi inclusă în acesta, ar trebui să fie dezaprobată şi respinsă ca falsă"), reguli de alegere (regulile ce „prescriu care dintre cele două sau mai multe ipoteze alternative pentru elucidarea aceloraşi fapte ar trebui să fie preferată")

este o totalitate de tehnici-conceptuale şi operaționale, de observare, de clasificare, de calculare, de desfăşurare a experimentelor, „prin intermediul cărora se efectuează activitățile prevăzute de procedură şi reglementate de reguli".

Schema 16

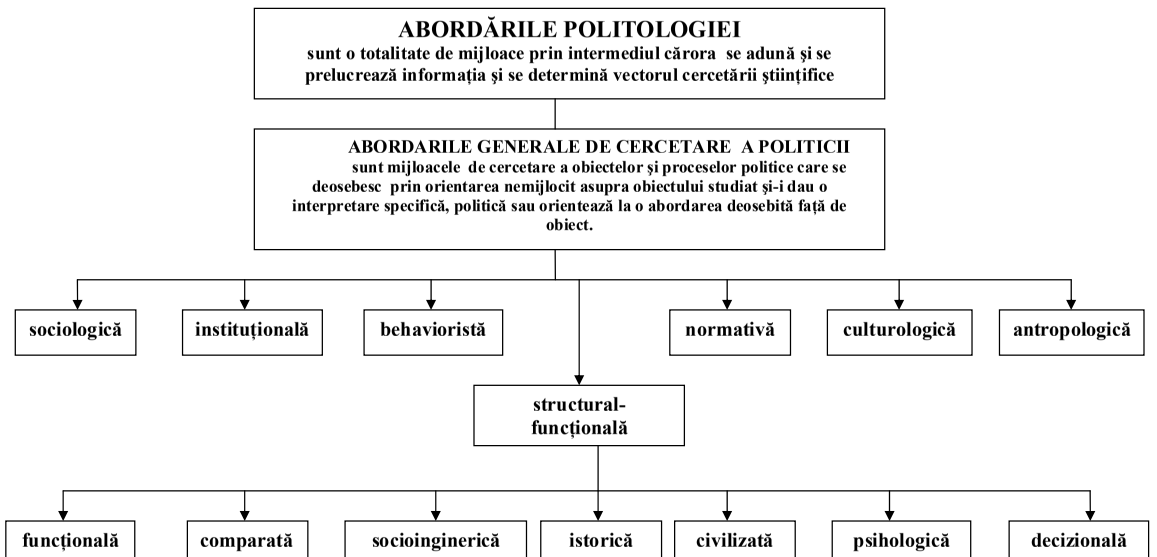
ABORDĂRILE POLITOLOGIEI
sunt o totalitate de mijloace prin intermediul cărora se adună şi se prelucrează informaţia şi se determină vectorul cercetării ştiinţifice
ABORDARILE GENERALE DE CERCETARE A POLITICII
sunt mijloacele de cercetare a obiectelor şi proceselor politice care se deosebesc prin orientarea nemijlocit asupra obiectului studiat şi-i dau o interpretare specifică, politică sau orientează la o abordarea deosebită faţă de obiect.
sociologică
instituţională
behavioristă
normativă
culturologică
antropologică
structural-funcţională
funcţională
comparată
socioinginerică
istorică
civilizată
psihologică
decizională

Schema 17

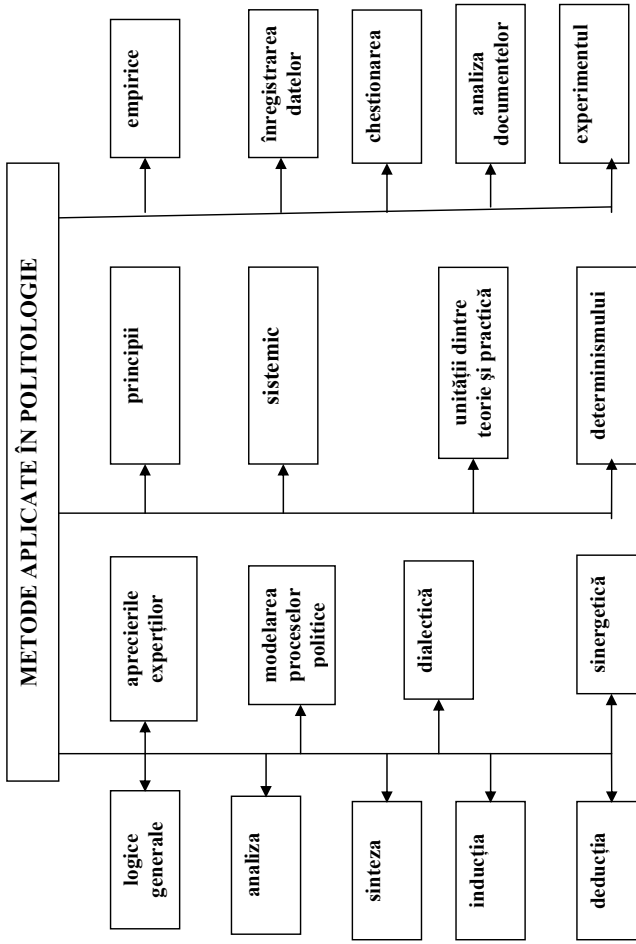
METODE APLICATE ÎN POLITOLOGIE
empirice
înregistrarea datelor
chestionarea
analiza documentelor
experimentul
principii
sistemic
unităţii dintre teorie şi practică
determinismului
aprecierile experţilor
modelarea proceselor politice
dialectică
sinergetică
logice generale
analiza
sinteza
inducţia
deducţia

Schema 18

P O L I T O L O G I A

Politologia are două aspecte: aspectul teoretic şi aplicativ. Aceste componente sunt strâns legate între ele, se complectează şi se înnobilează reciproc

TEORETICĂ

Politologia teoretică studiază esenţa politicii, natura ei, importanţa ei pentru om şi societate, interdependenţa politică între clase, naţiuni, state, de asemenea, între personalitate, societate şi stat. Ea evidenţiază şi cercetează legităţile care determină dezvoltarea vieţii politice a societăţii, unor procese aparte, fenomene şi evenimente politice . În cadrul politologiei teoretice sunt studiate modurile de cunoaştere a fenomenelor politice, raportul raţionalului şi iraţionalului în ele

APLICATĂ

cercetează probleme particulare politice, formează cunoştinţe, orientate spre a rezolva probleme zilnice practice ale vieţii politice a societăţii; în baza cunoştinţelor elaborează sfaturi practice şi recomandări participanţilor la evenimentele politice privind acţiunile care trebuie sî fie întreprinse în situaţia creată. De regulă, recomandările sunt adresate acelor participanţi a evenimentelor care în virtutea statutului şi funcţiei lor au anumite împuterniciri de putere şi prin aceasta pot influenţa esenţial mersul evenimentelor. Recomandările politologiei aplicative adeseori sunt îndreptate la ridicarea eficienţei activităţii structurilor de forţă concrete.

Schema 19

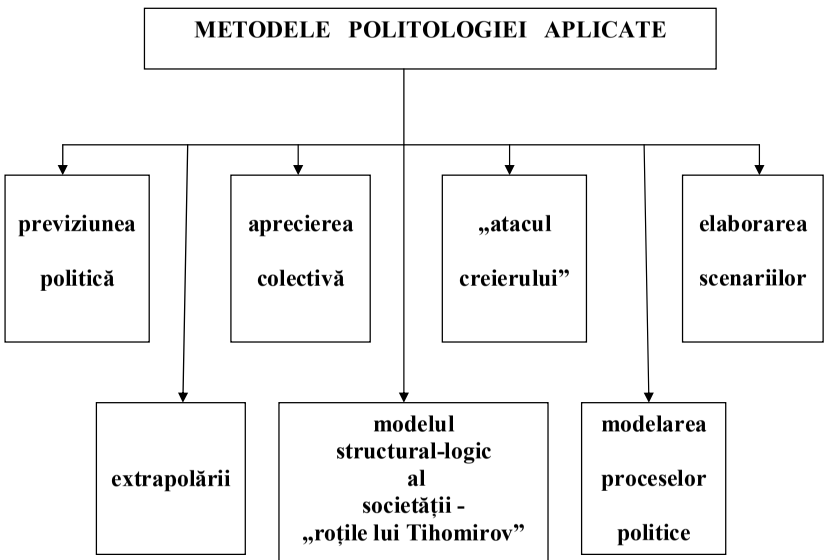
METODELE POLITOLOGIEI APLICATE
previziunea politică
aprecierea colectivă
„atacul creierului”
elaborarea scenariilor
extrapolării
modelul structural-logic al societății - „roțile lui Tihomirov”
modelarea proceselor politice

Editura „Pontos” SRL
Str. 31 august 1989, nr. 98
MD-2004, Chișinău
tel.: (+37322)23 22 18
editura.pontos@gmail.com

Tiparul executat la Tipografia „Reclama” SA
Str. Alexandru cel Bun, 111
MD-2004, Chișinău